

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

MİMARLIK ANABİLİM DALI

İMGESEL BİNALARDA FONKSİYONEL DEĞİŞİMİN SOSYAL VE KÜLTÜREL
SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK VE ALGI ETKİSİ - KAPADOKYA ÇEVRESİ
KERVANSARAYLARI ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Zehra AĞIR

TEMMUZ 2023
TRABZON

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

MİMARLIK ANABİLİM DALI

**İMGESSEL BİNALARDA FONKSİYONEL DEĞİŞİMİN SOSYAL VE
KÜLTÜREL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK VE ALGI ETKİSİ-KAPADOKYA
ÇEVRESİ KERVANSARAYLARI ÖRNEĞİ**

Zehra AĞIR

ORCID : - - -

**Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsünce
"YÜKSEK MİMAR"**

Unvanı Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 22 / 06 / 2023

Tezin Savunma Tarihi : 28 / 07 / 2023

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Ayça ARAZ USTAÖMEROĞLU
ORCID : - - -

Trabzon 2023

ÖNSÖZ

“İmgesel Binalarda Fonksiyonel Değişimin Sosyal ve Kültürel Sürdürülebilirlik ve Algı Etkisi - Kapadokya Çevresi Kervansarayları Örneği” adlı bu çalışma KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Ana Bilim Dalı, Bina Bilgisi Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı altında hazırlanmıştır.

Tez konusu olarak kervansaraylar üzerinde çalışmak isteme sebebim; çocukluğumda bahçesinde oyun oynadığım, hakkında hikayeler dinlediğim ve ihtişamına hayran olduğum bu mükemmel yapı modelinin ve hayatımıza dokunan yapıların zamana yenik düşmesini istemememden kaynaklanmaktadır.

Tez çalışmam boyunca başta, beni destekleyen ve katkıları ile beni yönlendiren değerli hocam ve danışmanım Doç. Dr. Ayça ARAZ USTAÖMEROĞLU’na teşekkürlerimi sunarım.

Kervansaraylar hakkındaki değerli katkıları için Öğr. Gör. Rana ATA ÜNSAL’a teşekkür ederim. Çalışma boyunca, özellikle tezin son aşamalarında desteklerini çok hissettiğim kıymetli tez grubu arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Manevi olarak destek olan ve her zaman yanımda olduklarını hissettiren canım kardeşlerim ablam Mehtap Işık, abim Osman AĞIR, kardeşim İsrail AĞIR’a ve saha çalışması sırasında, ulaşım, fotoğraf çekimi ve anket çalışmalarında bana çok yardımcı olan değerli kuzenim Alparslan AĞIR’a teşekkür ederim.

Ve babam Ömer Faruk AĞIR, annem Fatıma AĞIR’a, eğitim hayatımı ve beni her zaman maddi-manevi destekledikleri, en yoğun ve zorlu zamanlarda yanımda oldukları, çalışmamı rahat yürütebilmem için gereken alt yapıyı sabır ve hoşgörü ile sağladıkları ve bana her zaman inandıkları ve sevgilerini hissettirdikleri için teşekkür ederim ve çalışmamı onlara ithaf ederim.

Zehra AĞIR
Trabzon 2023

TEZ ETİK BEYANNAMESİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “İmgesel Binalarda Fonksiyonel Değişimin Sosyal Ve Kültürel Sürdürülebilirlik Açısından İrdelenmesi Ve Algı Etkisi-Kapadokya Çevresi Kervansarayları Örneği” başlıklı bu çalışmayı baştan sona kadar danışmanım Doç. Dr. Ayça ARAZ USTAÖMEROĞLU’nun sorumluluğunda tamamladığımı, verileri/örnekleri kendim topladığımı, deneyleri/analizleri ilgili laboratuvarlarda yaptığımı/yaptırdığımı, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallara uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ederim. 28/07/2023

Zehra AĞIR

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
ÖNSÖZ.....	III
TEZ ETİK BEYANNAMESİ.....	IV
İÇİNDEKİLER	V
ÖZET	VII
SUMMARY	VIII
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	IX
TABLolar DİZİNİ.....	XI
SEMBOLLER VE KISALTMALAR DİZİNİ	XIII
1. GENEL BİLGİLER.....	1
1.1. Giriş	1
1.2. Araştırmanın Amacı	3
1.3. Araştırmanın Kapsamı ve Yöntemi	3
1.4. Fonksiyonel Değişim.....	4
1.4.1. Binalarda Fonksiyonel Değişimin Nedenleri	6
1.5. Mimarlıkta Sürdürülebilirlik	7
1.5.1. Sürdürülebilirliğin Çeşitleri.....	10
1.6. Algı-Biliş	20
1.7. Kervansaraylar.....	24
1.7.1. Kervansaray Yapılarının Tarihçesi.....	24
1.7.1.1. Anadolu’da Ticaret Yolları Ve Kervanların Geçtiği Yollar	24
1.7.2. Türk Devletlerinde Kervansaray Yapılarının Gelişimi.....	26
1.7.2.1. Karahanlı Dönemi Kervansarayları	27
1.7.2.2. Gazneliler Dönemi Kervansarayları	28
1.7.2.3. Büyük Selçuklu Dönemi Kervansarayları	29
1.7.2.4. Anadolu Selçuklu Dönemi Kervansarayları	30
1.7.2.5. Osmanlı Dönemi Kervansarayları	34
1.7.3. Kervansaray Yapılarının Fonksiyonel Kurguları.....	38
1.7.4. Kapadokya Kervansarayları	40
1.7.4.1. Aksaray Sultan Hanı.....	40
1.7.4.2. Avanos Saruhan.....	43

1.7.4.3. Ulukışla Öküz Mehmet Paşa Kervansarayı	45
1.7.4.4. Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Kervansarayı.....	47
2. YAPILAN ÇALIŞMALAR.....	50
2.1. Alan Çalışmasının Amacı ve Yöntemi	50
2.2. Çalışma Alanının Tanıtılması.....	51
2.3. Alan Çalışması.....	56
3. BULGULAR VE İRDELEME	59
3.1. Gözlem ve Saptama Çalışmalarına Ait Bulgular.....	59
3.2. Anket Çalışmalarına Ait Bulgular	64
3.3. Karşılaştırmalı İrdelemeler	83
4. SONUÇ.....	98
5. KAYNAKLAR.....	100
6. EKLER	110
ÖZGEÇMİŞ	

ÖZET

İMGESEL BİNALARDA FONKSİYONEL DEĞİŞİMİN SOSYAL VE KÜLTÜREL
SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK ALGI ETKİSİ- KAPADOKYA ÇEVRESİ KERVANSARAYLARI
ÖRNEĞİ

Zehra AĞIR

Karadeniz Teknik Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Mimarlık Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Ayça ARAZ USTAÖMEROĞLU
2023, 109 Sayfa, 10 Sayfa Ek

Sürdürülebilir mimarlık, çevresel etkileri minimize etmeyi, doğal kaynakları korumayı hedefleyen bir yaklaşımdır. Bu yaklaşım, yeni yapıların inşası yerine, özgün işlevini yitirmiş yapıların fonksiyon değişikliği ile ömrünün uzatılması sonucu kaynakları verimli bir şekilde kullanmak, kültürel değerleri korumak açısından önem arz eden bir stratejiyi kapsamaktadır. Sürdürülebilir mimarlığın sosyokültürel boyutu ise, yapıların toplum içindeki rolünü ve etkisini değerlendiren bir perspektif oluşturmaktadır. Toplumsal paylaşımlar, dayanışma, dahil olma gibi kavramlar insanların birbirileri ile olan ve yapı-insan arasında bulunan bağı güçlendirmekte, toplumun bünyesinde barındırdığı kültürel değerlerini korumakta ve devamlılığına katkıda bulunmaktadır.

Bu çalışmada imgesel değere sahip yapıların özgün işlevini yitirmesiyle uğradığı fonksiyonel değişimin, sosyal ve kültürel sürdürülebilirlik açısından incelemesi yapılarak, Kapadokya bölgesinde bulunan fonksiyon değişikliğine uğramış seçili kervansarayların kullanıcı algısına etkisi tartışılmıştır. Yapılar üzerinden yaşadığımız deneyimlerin, sosyokültürel sürdürülebilirlik bağlamında algısal süreçte şekillenmesini anlamak için bir çerçeve sağlanmak istenmiştir. Kervansarayların fonksiyonel değişime uğraması ile yapının özgün işlevi arasında bulunan ilişki, yapıya kazandırılan yeni fonksiyonun kullanıcı algısı üzerine etkisi ve duygusal bağın anketler yardımıyla sorgulanması sonucu ortaya konacak farklılığın tez kapsamında bulunması hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Fonksiyonel Değişiklik, Sürdürülebilirlik, Sosyo-Kültürel Sürdürülebilirlik, Algı, Kervansaraylar

Master Thesis Thesis

SUMMARY

SOCIAL AND CULTURAL SUSTAINABILITY AND PERCEPTION EFFECT OF
FUNCTIONAL CHANGE IN IMAGINARY BUILDINGS - CAPPADOCIA SURROUNDINGS
CARAVANSERAIS CASE

Zehra AĞIR

Karadeniz Technical University
The Graduate School of Natural and Applied Sciences
Architecture Graduate Program
Supervisor: Doç. Dr. Ayça ARAZ USTAÖMEROĞLU
2023, 109 Pages, 10 Pages Appendix

Sustainable architecture is an approach that aims to minimize environmental impacts, and protect natural resources. This approach includes a strategy that is important in terms of using resources efficiently and protecting cultural values as a result of extending the life of structures that have lost their original function by changing their function, rather than building new structures. On the other hand, the sociocultural dimension of sustainable architecture constitutes a perspective that evaluates the role and impact of structures in society. Concepts such as social sharing, solidarity, inclusion strengthen the bond that people have with each other and between the structure and the person, protect the cultural values that society contains and contribute to its continuity.

In this study, the functional change of the buildings with imaginative value due to the loss of their original function was examined in terms of social and cultural sustainability, and the effect of the selected caravanserais in the Cappadocia region, which underwent a change in function, on the user perception was discussed. It is aimed to provide a framework in order to understand how the experiences we live through buildings are shaped in the perceptual process in the context of sociocultural sustainability. It is aimed to find the difference that will be revealed as a result of the relationship between the functional change of the caravanserais and the original function of the building, the effect of the new function added to the building on the perception of the user and the emotional connection with the help of questionnaires.

Key Words: Functional Change, Sustainability, Socio-Cultural Sustainability, Perception, Caravanserais

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa No

Şekil 1. Binalarda işlev dönüşümünün yaşam döngüsündeki yeri.	5
Şekil 2. Sürdürülebilirliğin farklı boyutları ve yıllar içinde her alanın göreceli değişimi. 11	
Şekil 3. Birey algısına bağlı hatırlanan mekan.	22
Şekil 4. Rapoport'un filtre modeli.....	23
Şekil 5. The silk road: A new history.	24
Şekil 6. Selçuklu kervansarayları ve kervan yolları.	26
Şekil 7. Ribat-ı Melik Kervansaray planı ve görünüşü	28
Şekil 8. Ser Ahs yolunda, Ribat-ı Mahi Kervansaray planı ve görünüşü.....	29
Şekil 9. Ribat-ı Anuşirvan plan-görünüş.	30
Şekil 10. Anadolu Selçuklu Dönemi önemli kervan yolları.....	32
Şekil 11. Selçuklu Kervansarayları ve Kervan yolları.	33
Şekil 12. Osmanlı dönemi ticaret yol haritası	36
Şekil 13. İpek yolu, han ve kervansaraylar güzergahında bulunan önemli kentler	37
Şekil 14. Sultanhanı Kervansarayı Planı	41
Şekil 15. Saruhan Kervansarayı Planı	44
Şekil 16. Ulukışla Öküz Mehmet Paşa Kervansarayı	45
Şekil 17. Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Kervansarayı Planı	47
Şekil 18. Türkiye Haritası Kapadokya bölgesinde seçili şehirler ve kervansaraylar	51
Şekil 19. Aksaray Anket Katılımcıları Cinsiyet dağılımı.....	60
Şekil 20. Nevşehir Anket Katılımcıları Cinsiyet dağılımı.....	60
Şekil 21. Kayseri Anket Katılımcıları Cinsiyet dağılımı.....	60
Şekil 22. Niğde Anket Katılımcıları Cinsiyet dağılımı	60
Şekil 23. Aksaray Anket Katılımcıları Yaş Dağılımı	61
Şekil 24. Nevşehir Anket Katılımcıları Yaş Dağılımı	61
Şekil 25. Kayseri Anket Katılımcıları Yaş Dağılımı.....	61
Şekil 26. Niğde Anket Katılımcıları Yaş Dağılımı	61
Şekil 27. Aksaray Anket Katılımcıları Eğitim Düzeyi Dağılımı.....	62
Şekil 28. Nevşehir Anket Katılımcıları Eğitim Düzeyi Dağılımı.....	62
Şekil 29. Kayseri Anket Katılımcıları Eğitim Düzeyi Dağılımı.....	62

Şekil 30. Niğde Anket Katılımcıları Eğitim Düzeyi Dağılımı	62
Şekil 31. Aksaray Anket Katılımcıları Yaşadığı Şehir Dağılımı	63
Şekil 32. Nevşehir Anket Katılımcıları Yaşadığı Şehir Dağılımı	63
Şekil 33. Kayseri Anket Katılımcıları Yaşadığı Şehir Dağılımı	63
Şekil 34. Niğde Anket Katılımcıları Yaşadığı Şehir Dağılımı	63
Şekil 35. Soru 1 için anket sonuçlarının kervansaraylara göre irdelenmesi	83
Şekil 36. Soru 2 için anket sonuçlarının kervansaraylara göre irdelenmesi	83
Şekil 37. Soru 3 için anket sonuçlarının kervansaraylara göre irdelenmesi	84
Şekil 38. Soru 4 için anket sonuçlarının kervansaraylara göre irdelenmesi	84
Şekil 39. Soru 5 için anket sonuçlarının kervansaraylara göre irdelenmesi	85
Şekil 40. Soru 6 için anket sonuçlarının kervansaraylara göre irdelenmesi	85
Şekil 41. Soru 7 için anket sonuçlarının kervansaraylara göre irdelenmesi	86
Şekil 42. Soru 8 için anket sonuçlarının kervansaraylara göre irdelenmesi	86
Şekil 43. Soru 9 için anket sonuçlarının kervansaraylara göre irdelenmesi	87
Şekil 44. Soru 10 için anket sonuçlarının kervansaraylara göre irdelenmesi	87
Şekil 45. Soru 11 için anket sonuçlarının kervansaraylara göre irdelenmesi	88
Şekil 46. Soru 12 için anket sonuçlarının kervansaraylara göre irdelenmesi	88
Şekil 47. Soru 13 için anket sonuçlarının kervansaraylara göre irdelenmesi	89
Şekil 48. Soru 14 için anket sonuçlarının kervansaraylara göre irdelenmesi	89
Şekil 49. Soru 15 için anket sonuçlarının kervansaraylara göre irdelenmesi	90
Şekil 50. Soru 16 için anket sonuçlarının kervansaraylara göre irdelenmesi	90
Şekil 51. Soru 17 için anket sonuçlarının kervansaraylara göre irdelenmesi	91
Şekil 52. Soru 18 için anket sonuçlarının kervansaraylara göre irdelenmesi	91
Şekil 53. Soru 19 için anket sonuçlarının kervansaraylara göre irdelenmesi	92
Şekil 54. Soru 20 için anket sonuçlarının kervansaraylara göre irdelenmesi	92
Şekil 55. Soru 21 için anket sonuçlarının kervansaraylara göre irdelenmesi	93
Şekil 56. Soru 22 için anket sonuçlarının kervansaraylara göre irdelenmesi	93
Şekil 57. Soru 23 için anket sonuçlarının kervansaraylara göre irdelenmesi	94
Şekil 58. Soru 24 için anket sonuçlarının kervansaraylara göre irdelenmesi	94
Şekil 59. Soru 25 için anket sonuçlarının kervansaraylara göre irdelenmesi	95
Şekil 60. Soru 26 için anket sonuçlarının kervansaraylara göre irdelenmesi	95
Şekil 61. Soru 27 için anket sonuçlarının kervansaraylara göre irdelenmesi	96

TABLolar DİZİNİ

	<u>Sayfa No</u>
Tablo 1. Çalışma aşamaları	12
Tablo 2. Birleşmiş Milletlerce tanımlanan çevresel konular	12
Tablo 3. Yazarların sosyal sürdürülebilirlik hakkında görüşleri	17
Tablo 4. Selçuklu Kervansaraylarının tipolojisi	35
Tablo 5. Türkiye’de Osmanlı devri kervansaray yapılarının tipolojisi.	39
Tablo 6. Çalışma Aşamaları.	50
Tablo 7. Sultanhanı Kervansarayı tanıtımı	52
Tablo 8. Saruhan Kervansarayı tanıtımı	52
Tablo 9. Öküz Mehmet Paşa Kervansarayı tanıtımı.....	53
Tablo 10. Kara Mustafa Paşa Kervansarayı tanıtımı	53
Tablo 11. Kapadokya kervansaraylarının karşılaştırması ve günümüz kullanımları	54
Tablo 12. Kapadokya kervansaraylarının karşılaştırması ve günümüz kullanımları-II	55
Tablo 13. Kullanıcıların algısını belirlemek için sorgulama ölçütleri.....	57
Tablo 14. Erişilebilirlik parametre değerleri	64
Tablo 15. Kimlik ve karakter parametre değerleri	65
Tablo 16. Belgesel değer parametre değerleri.....	65
Tablo 17. Soyut değerlere saygı parametre değerleri.....	66
Tablo 18. Sosyal uyum parametre değerleri.....	67
Tablo 19. Topluluğu bir araya getirme parametre değerleri	68
Tablo 20. Erişilebilirlik parametre değerleri	69
Tablo 21. Kimlik ve karakter parametre değerleri	69
Tablo 22. Belgesel değer parametre değerleri	70
Tablo 23. Soyut değerlere saygı parametre değerleri	70
Tablo 24. Sosyal uyum parametre değerleri.....	71
Tablo 25. Topluluğu bir araya getirme parametre değerleri.....	72
Tablo 26. Erişilebilirlik parametre değerleri	73
Tablo 27. Kimlik ve karakter parametre değerleri	74
Tablo 28. Belgesel değer parametre değerleri	75
Tablo 29. Soyut değerlere saygı parametre değerleri	75

Tablo 30. Sosyal uyum parametre değerleri.....	76
Tablo 31. Topluluğu bir araya getirme parametre değerleri.....	77
Tablo 32. Erişilebilirlik parametre değerleri	78
Tablo 33. Kimlik ve karakter parametre değerleri	79
Tablo 34. Belgesel değer parametre değerleri	79
Tablo 35. Soyut değerlere saygı parametre değerleri	80
Tablo 36. Sosyal uyum parametre değerleri.....	81
Tablo 37. Topluluğu bir araya getirme parametre değerleri.....	82

SEMBOLLER ve KISALTMALAR DİZİNİ

ICOMOS	: International Council on Monuments and Sites (Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi)
K.T.V.K.Y.K.	: Kùltür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu
UNESCO	: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
V.G.M.	: Vakıflar Genel Müdürlüğü

1. GENEL BİLGİLER

1.1. Giriş

Kentlerin ve çevrelerinin zaman içinde değişimi kaçınılmazdır. Buna bağlı olarak da binalar, gelişen ve değişen koşullara uyum gösterebilmek adına dönüşmekte ve böylece kendi devamlılığını sağlamaya çalışmaktadır. Bazen bir yapı, başlangıçta tasarlandığı amaçlara uygun şekilde kullanılamaz hale gelebilmekte veya bireysel, toplumsal ihtiyaçlar değiştikçe yapıya yeni fonksiyonlar eklenmesi ya da fonksiyonunu değiştirmesi gerekmektedir. Özellikle tarihi, geleneksel olarak imge değeri kazanmış yapılar, tescilli olduklarından fiziksel olarak varlıklarını sürdürmektedirler. Değişen ihtiyaçlar, teknolojik ilerlemeler, demografik değişiklikler ve ekonomik faktörler, tarihi yapıların çağa uyum sağlaması gereken temel faktörleri meydana getirmektedir. Bu faktörlere uyum sağlayamaması nedeniyle, bazı tarihi yapılar orijinal amaçlarına uygun şekilde kullanılamaz hale gelmekte veya yeni bir fonksiyon kazanması gerekmektedir. Bu sebeple, fonksiyonel olarak değişim göstermeleri, kullanımlarının devamı açısından gerekli olmaktadır. Tarihi yapıların fonksiyonel değişikliklere ihtiyaç duymasının amacı, bu yapıları gelecek nesiller için değerli ve kullanılabilir hale getirmektir. Bu şekilde, kültürel miras korunurken, yapılar toplumun ihtiyaçlarına ve kullanım gereksinimlerine uygun hale gelmektedir. Yaşadığı işlevsel değişikliklerle, kullanıcıların ihtiyaçlarına yanıt verebilmekte, sürdürülebilirlik ilkesini benimseyebilmekte ve toplumun gelişen gereksinimlerine uyum sağlayabilmektedir. İmgesel değer taşıyan yapılardan kervansarayların, fonksiyonel değişikliğe uğraması ve yeniden işlev kazanmasıyla birlikte mekânsal kurguları ve kullanıcı-mekan ilişkisi üzerine araştırmalar yapılmıştır.

Yapılan literatür taramasına göre, çalışma konusu ile ilgisi açısından yapılan bu çalışmaları, fonksiyonel değişiklik, sosyokültürel sürdürülebilirlik, algı, kervansaraylar ile ilgili olanlar olarak sınıflandırmamız mümkündür. Araştırma ve tezi yönlendiren bazı kaynaklar şu şekilde sıralanabilir:

Kona (2015), endüstri değişimi ile ihtiyaçların değişmesi, teknolojik gelişmeler ve çeşitli sebeplerle kullanım dışı kalan yapıların endüstri mirası kapsamında yeniden işlevlendirilmesini yapı örnekleri üzerinden irdlemiştir. Giresun (2018), binaların yaşam döngülerini açıklamış işlevini kaybetme ve atıl kalma sebeplerinden bahsetmiş ve işlev

dönüşümünün nasıl gerçekleştiğini irdelemiştir. Sancak (2013), tezi kapsamında seçilen çalışma alanında geleneksel kent dokusunda yer alan yapıları tarihi ve mimari açıdan incelemiş, koruma sorunlarını ortaya koymuş ve çözüm için öneriler geliştirmiştir. Selçuk (2006), binaların yeniden işlevlendirmesini gerektiren nedenleri, avantajlarını belirlemiş, yapılabilen müdahaleleri belirtmiş ve tez kapsamında seçilen tescilli yapıları mekânsal değişiklikler çerçevesinde incelemiştir.

Yazıcıoğlu (2020), sürdürülebilirliğin çevresel ve ekonomik etkileri üzerinde durmuştur. Sönmez (2010), kentsel mekanın sosyokültürel sürdürülebilirliğinin, nitelikli servisli konutları ile olan karşılıklı etkileşimlerini kullanıcı açısından irdelemiştir. Çoban(2019), kullanım sürecinde değerlendirme çalışması kapsamında yeniden işlevlendirilen yapıların sürdürülebilirliğe etkisini incelemiştir. Kara (2012), kentsel dönüşüm projeleri ile kimlik sorunu yaşayan kentlere sürdürülebilir çözümler için öneriler geliştirmiştir. Biçim üzerinden müdahale edilen kentleri, toplumun oluşturduğu bağlardan ve bellek kavramı ile ilişkisi açısından irdelemiştir.

Örer (1993), insan-çevre sisteminin işleyişini, algılanış sürecini ve değişimini incelemiştir. Kent kimliğinin bileşenlerini ve kimliğin değişimine nelerin etki ettiğini incelemiş, yaşanan değişimler tespit edilmiştir. Çalak (2013), belleğin toplumsal ve bireysel olarak yapılanmasında, mekan etkilerini incelemiştir. Ertürk (1984), çalışmasında insanların fiziksel çevreleriyle olan algısal ilişkisini incelemiş ve çevre algısında değişen ve değişmeyen unsurların belirlendiği seviyeleri ortaya koymuştur.

Köroğlu (2021), çalışmasında Batı Anadolu’da bulunan ticaret yollarını ve Anadolu Selçuklu Devleti döneminde inşa edilen kervansarayları incelemiş, Anadolu Selçuklu Sultanlarının ticari politikalarını ve bu kervansarayların kuruldukları Selçuklu kentinin ticari önemini ortaya koymayı amaçlamıştır. Aycibin (2018), Anadolu’da bulunan farklı dönemlere ait kervansarayları mimari ve yapısal özellikleriyle incelemiş, yeniden işlevlendirilmelerinde uygulanabilecek teknik yöntemler ve yeni işlevleriyle kervansarayların kültür mirasının korunması değerlendirilmesi ve yakın çevreye sağladığı faydalarını ortaya koymuştur. Usta (1994), Osmanlı döneminde han ve kervansarayların mekan organizasyonlarını ele almış, mekansal özellikleri tarihsel dizinine göre incelemiştir. Literatürde erişilen kaynaklardan farklı olarak bu çalışmada, fonksiyonel değişikliğe uğrayan kervansarayların sosyo-kültürel sürdürülebilirlik açısından değerlendirilmesi yapılacaktır. Bu bağlamda; çalışma kapsamına alınan kervansarayların fonksiyonel değişimlerinin, yapının mevcudiyet amacıyla ilişkisi, yapıya kazandırılan yeni fonksiyonun

kullanıcılar tarafından ne derece benimsendiği, algı etkisi ve duygusal bağın sorgulanması gerçekleştirilecektir. Bu aşamada, binalara yüklenmiş olan yeni fonksiyonun kullanıcılar için, kervansaray yapısı algısını etkilemeyeceği öngörülmektedir.

1.2. Araştırmanın Amacı

İmgesel değeri olan mimari yapıların; kimlik, bellek, hafıza vb. kavramlar bağlamında sosyal ve kültürel sürdürülebilirliğe etkisini saptayabilmek için, fiziksel olarak varlığını sürdürürken zamana adapte olabilmek adına fonksiyonel değişikliğe uğrayan konaklama yapılarından kervansarayların, yeni işlevleriyle, kullanıcılar üzerinde yarattığı algı etkisinin saptanması tezin amacı olarak belirlenmiştir.

Çalışma alanı Kapadokya ve çevresi ile sınırlandırılmıştır. Bölgedeki önemli ticaret yolları üzerinde bulunan ve işlevsel değişikliğe uğrayan kervansaray yapılarından bazılarının seçilmesi, onlara yüklenen yeni işlevlerin belirlenmesi, yeni işlev yüklenen yapıların kimlik, bellek, vb. açıdan kullanıcılar üzerinde yarattığı algı etkisinin saptanması ve durumun sosyokültürel sürdürülebilirlik açısından irdelenmesi amaca ulaşmayı sağlayacak alt hedefler olarak belirlenmiştir.

Çalışmada, kendilerine farklı işlev yüklenen kervansaray yapıları, sosyokültürel sürdürülebilirlik açısından değerlendirilecektir. İlgili alana katkısı; özgün fonksiyonunu kaybeden yapıların mekansal kurgusu üzerine yapılan çalışmalardan farklı olarak, mekan ve kullanıcı arasındaki duygusal bağın sorgulanması, yapıya kazandırılan yeni işlevin kervansaray algısını ne şekilde etkilediği ve sosyal-kültürel sürdürülebilirliğe etkisi olarak belirlenmiştir.

1.3. Araştırmanın Kapsamı ve Yöntemi

Kentlerin ve çevrelerinin zaman içinde değişimi kaçınılmazdır. Buna bağlı olarak binalar da, gelişen ve değişen koşullara uyum gösterebilmek adına dönüşmekte ve böylece kendi devamlılığını sağlamaya çalışmaktadır. Özellikle tarihi, geleneksel olarak imge değeri kazanmış yapılar, tescilli olduklarından fiziksel olarak varlıklarını sürdürmektedirler. Ancak, fonksiyonel olarak değişim göstermeleri, kullanımlarının devamı açısından gerekli olmaktadır.

İmgesel değer taşıyan yapılardan kervansarayların, fonksiyonel değişikliğe uğraması ve yeniden işlev kazanmasıyla birlikte kullanıcı-mekan ilişkisi üzerine araştırmalar yapılmıştır. Günümüzde ulaşım kolaylığı, modern otelcilik anlayışı, karayolu güzergah değişimleri gibi nedenlerle fonksiyonunu kaybeden kervansaraylar, fiziksel yapıları, sosyokültürel değerleri ve turizme katkıları ile gelecek kuşaklara aktarılacak kültürel miras niteliği taşımaktadır.

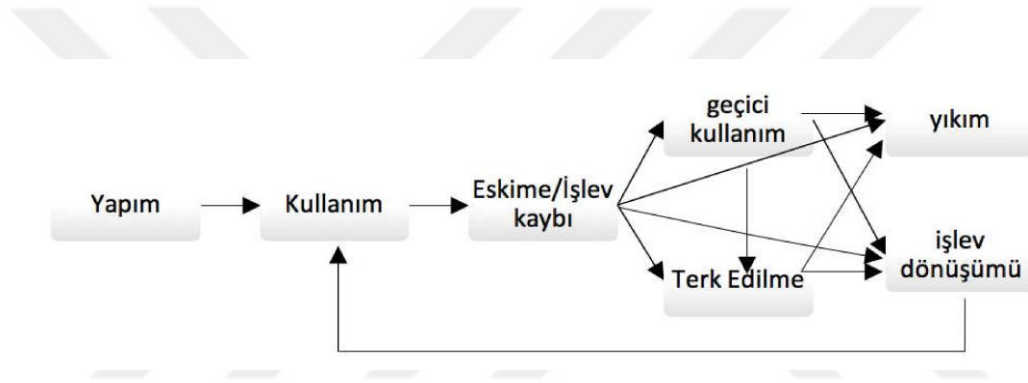
Çalışma 4 aşamada gerçekleştirilecektir. Bu çalışma aşamalarını literatür taraması, bölge hakkında veri toplamak, alan çalışması, analiz ve değerlendirme oluşturacaktır. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden faydalanılacaktır. Gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemleri kullanılacak seçilen örneklem alanında yaşayan ve bulunan insanlardan anket katılımcılarını temsil edecek kişiler rastgele örnekleme yöntemi ile belirlenecektir. Kullanıcılara kapalı uçlu 5'li likert tipi ölçekte hazırlanmış anketler yardımıyla sorular sorulacak, algıları sorgulanacak ve toplanan veriler değerlendirilip sosyal ve kültürel sürdürülebilirlik bağlamında yorumlanacaktır.

1.4. Fonksiyonel Değişim

Binalar, tasarımından itibaren yaşamlarını aşamalı olarak geçirirler ve bu süreçte çeşitli değişikliklere uğrayabilirler. Douglas; bina yaşam döngülerinin doğum, gelişme, kullanım, durgunluk ve yıkım olmak üzere beş aşamadan geçtiğini savunur (Douglas, 2006). Altınoluk ise, tasarlanan yeni binalarda olduğu gibi, mevcut binalar için de işlev şeması oluşturulurken programlama + tasarım + uygulama + kullanım aşamaları kapsamında bir planlama sürecinin yapılması gerektiğinden bahseder (Altınoluk, 1998). Binalar, bu var olma döngüsü içerisinde bakımsızlık, malzemenin yıpranması, doğal afetler vb. gibi birçok sebepten dolayı yıpranmaktadır.

Korunmaya değer görülen yapıların korunmasında, sağlamlaştırma, tamamlama, yenileme, yeniden yapma, temizleme, taşıma gibi metotlar vardır (Ahunbay, 2009). Her yapının kendine özgü sorunları olduğu için tüm yapıları kapsayacak ve müdahale biçimini belirleyecek genel sınıflandırmaların uygulamada yanlış sonuçlar verdiği saptanmıştır (K.T.V.K.Y.K, 1999). Koruma altına almak yapının yaşatılması için yeterli değildir. Yapının sürekliliği için korumanın yanı sıra yeniden kullanıma açılması gerekmektedir ve yapının kullanıma açılması günümüz ihtiyaçlarına göre yeni işlevler verilmesi ile sağlanabilir (Kona, 2015).

Binalar bazen çağın gereklilikleri nedeniyle orijinal işlevini yitirmiş, ancak ömrünü tamamlamamış olabilir. Böyle durumlarda fiziksel yapısını koruyan mevcut binaya, farklı bir fonksiyon yüklenilerek kullanım ömrü uzatılabilir. İşlevsel olarak eskiyen yapıların, yeni işlev atanarak kullanılması, alternatif üretim tekniği olarak karşılaşılan bir durumdur (Büyükaslan ve Güney, 2013). Bina, fonksiyonel dönüşüm ile daha sürdürülebilir hale getirilebilir ve kullanım döngüsüne geri taşınarak yaşam süresi uzatılabilir (Giresun, 2017) (Şekil 1). Bu safhada Douglas'ın döngüsüne yıkım aşamasından önce fonksiyonel değişim başlığı da eklenmelidir.

Şekil 1. Binalarda işlev dönüşümünün yaşam döngüsündeki yeri (Giresun, 2017).

Binalar, insan kültürünün bir parçası olduğundan tarihi nitelik de barındırmaktadırlar. Sancak (2013), kültür varlıklarını koruma anlayışı doğrultusunda, tarihsel ve çevresel değerlerin yaşatılması amacıyla, var olan kentsel, yapısal ve kültürel sorunlara çözüm getirilmesi gerektiğinden bahsetmektedir. Bu doğrultuda mevcut geleneksel kent dokusunun sahip olduğu süreklilik, belge niteliği, özgünlük ve mimari değerlerin korunması ve yaşatılmasının temel hedef olarak belirlenmesi gerekmektedir (Sancak, 2013). Yeniden işlevlendirme, ihmal ya da yıpranmalar nedeniyle kentsel dokuda yerlerinin kaybolduğu düşünülen mekanları yeniden canlandırma potansiyeli göstermektedir (Ijla ve Broström, 2015).

Binaların, bulunduğu devrin ihtiyaçları doğrultusunda özgün değerlerini kaybetmeden yaşatılması, toplumsal ve tarihi anlam taşıyan yapıların yok olmasının da önüne geçmiş olacaktır. Ahunbay (2009), tarihi yapılara uygulanan fonksiyon değişikliğini, koruma yaklaşımına çağdaş bir yorum olarak ifade etmektedir. Tarihi yapıların, yeniden işlevlendirilerek kullanılması yapısal ömürlerini uzatır, onlara bir kullanım amacı kazandırır

ve çevreleriyle yeniden etkileşime girmelerini sağlar. Bunun sonucu olarak binalar, yapıldığı tarihe takılıp kalmamakta, sadece dışarıdan görülebilen imgesel yapılar olmaktan çıkmakta, sosyal, kültürel, ekonomik, siyasi, çevresel değerler kazanarak topluma fayda sağlamaktadır.

1.4.1. Binalarda Fonksiyonel Değişimin Nedenleri

Binaların fonksiyonlarına ve yapım sistemlerine bağlı olarak bir yaşam süresi vardır ve bu süre mimari, yapısal, mekânsal ve çevresel özelliklere göre değişiklik göstermektedir (Özen vd, 2004). Fonksiyonel değişim ise, mevcut işlevini yitirmiş ancak fiziki ömrünü tamamlamamış yapılarda geri dönüşüm olarak tanımlanabilir. Binalarda fonksiyonel değişimin nedenleri;

- Toplumsal değişimler sebebi ile özgün işlevlerini yitirmeleri (Arabacıoğlu ve Aydemir, 2007),
- Değişen ve gelişen hayat biçimi ve konfor gerekliliklerine ayak uyduramadıkları için işlevsel olarak eskimeleri (Alsibaai ve Özcan, 2022) ,
- Teknolojik gelişmelerden dolayı işlevine devam edememeleri (Arabacıoğlu ve Aydemir, 2007),
- Fiziksel olarak kullanılır durumda olduklarından yeni bina ihtiyacına karşılık vermeye katkıda bulunmak amacıyla yeniden işlevlendirilmeleri (Selçuk, 2006) şeklinde sınıflandırılabilir.

Değişimin nedenleri ile birlikte, değişimle bağdaştırılması gereken bazı evrensel değerlerden de bahsetmek gerekmektedir. Hawkes (2001), evrensel olarak yeni planlama çevrelerini destekleyen değerler dizisinden bahsetmektedir. Temel değerleri oluşturan kavramlar bir özeti şu şekilde özetlenebilir;

- Katılım, bağlılık ve demokrasi
- Hoşgörü, şefkat ve kapsayıcılık
- Özgürlük, adalet ve eşitlik
- Barış, emniyet ve güvenlik
- Sağlık, refah ve yaşama gücü
- Yaratıcılık, hayal gücü ve yenilikçilik
- Çevreye saygı (Hawkes, 2001).

Selçuk, tarihi birikimi olan yapılar için korumacı yaklaşımlarla yapılan çalışmaların, bu tür yapıları toplumdan uzaklaştırarak, “yaşanan” değil “izlenen” bir yapıya dönüştürmesi, sonuç olarak da, yapının zamana karşı gösterdiği tavrını, donmuş bir anıta çevirmesi olarak ifade etmektedir (Selçuk, 2006). Tescilli yapıların yeniden hayata dönüşüm sürecini oluşturan fonksiyonel değişim, sadece yapı üzerinden toplumun gereksinimin karşılanması olarak algılanmaktadır. Ancak toplumun kendi geçmişiyle interaktif bir etkileşimde bulunması, kamusal bellek kavramını ortaya çıkarmakta ve yapı-toplum arasında tekrar bir ilişki kurmaktadır (Selçuk, 2006). İşlev dönüşümü ile yapılar toplumun temel değerlerini koruyarak günümüz ihtiyaçlarına karşılık vermekte, çevreyle ve kentsel dokuyla bütünlüğünü kaybetmeden yaşam döngüsüne kazandırılmaktadır.

1.5. Mimarlıkta Sürdürülebilirlik

İlk insan topluluklarında insanın doğaya dair tasarımları, daha ziyade yaşamını sürdürebilme kaygısıyla doğayı gözlemlemesinin ve bu gözlemlerden çıkarılan sonuçlarla yaşamını düzenlemesinin ürünleridir (Yardımcı, 2006). İnsanlık, eski çağlardan beri barınma ihtiyacı duymaktadır. İnsanoğlu ılıman iklimlerde güneye bakan mağaraları, kuzeye bakanlara tercih ettiğinden beri sürdürülebilirlik var olmuştur (Keleş, ve Yılmaz, 2004).

Sürdürülebilirlik kavramı birçok şekilde tanımlanabilmesine rağmen, öncelikli tercih edilen tanımına Birleşmiş Milletlerin kurduğu Brundtland Komisyonundan ulaşılmaktadır. Ortak Geleceğimiz adıyla yayınlanan Brundtland Raporuna göre kavram, ‘İnsanlığın gelecek nesillerin kendi ihtiyacını karşılama yeteneğinden ödün vermeden, bugünün ihtiyaçlarını karşılamasını sağlamak için kalkınmayı sürdürülebilir kılma yeteneğine sahip olmak.’ olarak ifade edilmektedir (Brundtland Report, 1987) .

Ek olarak;

- Ekonomik kalkınmanın temeli olarak doğal çevrenin dengeli kullanımı ve yönetimi (Çetinkaya ve Görür, 1995).
- Çevre hareketi içinde ortaya çıkan, yaygın olarak kabul edilen ve içeriği siyasi süreçte sürekli olarak yeniden tanımlanan ahlaki bir ilke (Tekeli, 2001).
- ‘Her şeye rağmen’ değil, her şeyi göze alarak yaşama çabası(Erengeçgin, 2005; Özmehmet, 2007).

- Devamlılığı olan herhangi bir sistemin işlerini kesintisiz, bozulmadan, aşırı kullanımla tüketmeden ya da sistemin yaşama bağlı olan ana kaynaklarına fazla yüklenmeden sürdürülmesi (Cebeci ve Çakılcıoğlu, 2003; Kara, 2013).
- ‘Sağlıklı bir varoluş için düzenin her bir parçasının ihtiyaç olan şeylerin aralıksız akışını sağlamakta sistemin yeterliliği’ anlamında 1970’lerin başlarından beri kullanılan ekolojik bir terimdir ve insanların bulunduğu bir ekosisteme uygulandığında biyosferin insan faaliyetlerinin etkilerini absorbe etme yeteneğinin dayattığı sınırlamalara işaret etmektedir.’ olarak tanımlanmaktadır (İncedayı, 2007; Güven, 2010).

Bu kavram, 20. yüzyılda doğayla ilişkili kaygıların ortaya çıkması ile çok sık gündeme gelmiştir. Sürdürülebilirlik düşüncesi, insanların yaşam standartlarını doğanın taşıma kapasitesiyle doğru orantılı olarak devamlılığını korumaktır (Keleş ve Yılmaz, 2004). Bu durum özellikle ekolojik sürdürülebilirliği akla getirirse de, sürdürülebilirliğin zamanla sosyal ve ekonomik perspektifleri de içerecek şekilde karşımıza çıktığı görülmektedir. Böylece sürdürülebilir kalkınmanın, sosyal ve ekonomik meseleleri, ekolojik kaygılarla birleştirme çabası olduğu da söylenebilir (Gedik, 2020). Sürdürülebilirliğin düşünceden kavrama geçişi uzun bir süreçte ekosisteme verilen zararın bir sonucu olarak oluşmuştur. Bu süreçte çevresel hareket başlatılmış ve birçok ulusal ve uluslararası çalışmalar yapılmış ve konferanslar düzenlenmiştir. Tarihi oluşum sürecini ise Bozdoğan (2010) kronolojik gelişim sıralaması ile tanımlamaktadır. Bu sürecin bir özetinden aşağıda bahsedilmektedir.

- Birleşmiş Milletler Çevre Programı ve Dünya Koruma Stratejisi (1980) :

Toplumun sürdürülebilir bir boyuta ulaşması için koruma ve geliştirme düşüncesinin beraber düşünülmesi gerekliliğinden bahsedilmektedir.

- Ortak Geleceğimiz (Brundtland) Raporu (1987):

Kula’ya (1998) göre rapor, 20.yy’ın başı ile sonu arasındaki farklılıklara değinmekte; etkileri yüzyıllar boyunca yerel ölçekte sınırlı olan insan faaliyetlerinin, günümüzde küresel düzeyde bütün ekosistemleri etkilediğini belirtmektedir.

- Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı (Rio de Janeiro, 1992)

178 devletin katılımı ile düzenlenen konferansta ‘insanoğlunun Sürdürülebilir Gelişme olgusunun merkezinde yer aldığı, her insanın doğa ile uyumlu, sağlıklı ve verimli bir yaşam hakkı’ olduğundan bahsedilmektedir (Birleşmiş Milletler, 1992).

- Avrupa Birliği 5. Eylem Programı (1992)

Bu program, yerel yönetimleri hükümet ortağı olarak görmekte ve ortak sorumluluk ilkeleri üzerine oturmaktadır.

- Sürdürülebilir Gelişme Komisyonu (1993)

Kuruluş amacı, uluslararası işbirliğini güçlendirmek, çevre ve gelişme konularının bütünleştirilmesi için uluslararası karar verme olanağı sağlamak ve Gündem 21'in uygulanmasını incelemek olarak belirtilmektedir.

- Birleşmiş Milletler Nüfus ve Kalkınma Konferansı (Kahire,1995)

Bu konferansta, 'Devletler, gelecek kuşakların ihtiyacını karşılamak amacıyla nüfusa ilişkin politikalar dahil olmak üzere, gerekli politikaları uygulamaya koymalı, sürdürülemez üretim ve tüketim biçimlerini azaltmalı veya ortadan kaldırmalıdır.'(Birleşmiş Milletler, 1995), hükmüne yer verilmektedir.

- Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Konferansı-Habibat II (İstanbul, 1996)

Konferansta sürdürülebilir gelişme kavramı insan yerleşimleri alanına uyarlanmıştır. Amaçlar ve ilkeler bölümünde ise, "Sürdürülebilir gelişme, insan yerleşimlerinin gelişimi için zorunludur ve çevre koruma, toplumsal kalkınma ve ekonomik büyümenin gerekleri ve ihtiyaçlarına gereken önemi verir. İnsan yerleşimleri sürdürülebilir gelişme ilkeleri göz önünde bulundurularak planlanmış, geliştirilmiş ve iyileştirilmiş olmalıdır" (The United Nations, 1996) hükmü yer almaktadır.

- Rio + 5 Forumu (New York, 1997)

Rio + 5 Forumunda, sürdürülebilir gelişmeyi yerel, ulusal ve kültürel düzeylerde hayata geçirecek strateji ve yönetim sistemleri üzerinde durulmaktadır.

- Sürdürülebilir Gelişme Konferansı (Johannesburg, 2002)

Konferansta, Gündem 21'in hayata geçirilmesinde meydana gelen sorunların tartışılması, deneyimlerin paylaşılması, öneriler geliştirilmesi, sivil toplum ve özel sektör kuruluşlarının deneyimlerinden daha fazla yararlanılması gibi konular üzerinde durulmaktadır. (Bozdoğan, 2010).

Bu sıralamaya ek olarak 2005 yılında İngiltere'nin Bristol kentinde düzenlenen AB bakanları düzeyindeki toplantıda Sürdürülebilir Topluluklar üzerine bir fikir birliğine varılmıştır;

Bristol Mutabakatı (İngiltere, 2005)

Sürdürülebilir Topluluklar, "mahalleleri de kapsayacak şekilde tüm ölçeklerdeki toplumsal ayrışma sorununa cevap veren topluluklardır", olarak ifade edilmektedir (Bristol Mutabakatı, 2005). Mutabakata göre; sürdürülebilir kentsel gelişme sekiz boyutta

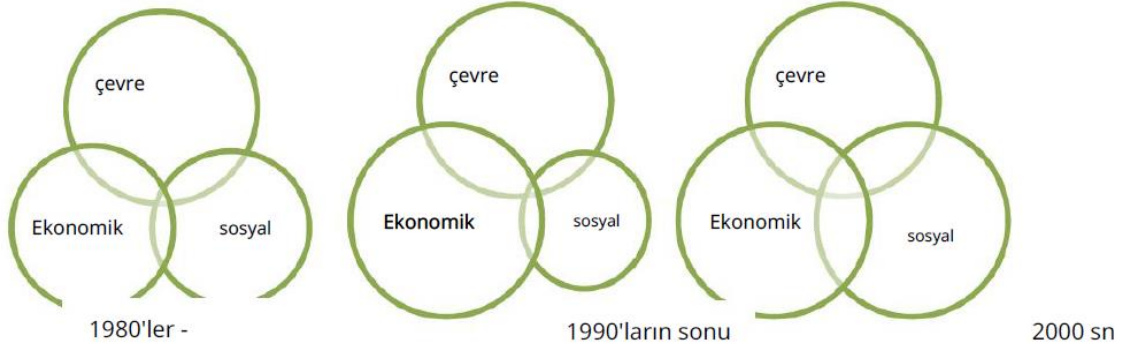
incelenmiş ve sürdürülebilir toplumların karakteristik özelliğini oluşturan alt başlıklara karar verilmiştir. Bu başlıklar;

- Aktiflik, Kapsayıcılık ve Güvenlik
- İyi İdare
- İyi Ulaşım
- İyi Hizmet
- Çevreye Duyarlılık
- İyi Gelişim
- İyi Tasarım ve İnşaat
- Herkes İçin Eşitlik, olarak tanımlanmaktadır(Erdinç, 2016).

Avrupa’da, insanlar yaşamlarının %90’ında yapı içerisinde bulunmakta ve bu sebeple binalar insan sağlığı üzerinde önemli bir etki bırakmaktadır (Miljövarsberedningen vd, 2000). Avrupa vatandaşlarının daha iyi mekanlara ulaşması ile ilgili olan bu mutabakatta, herkes için eşitlik kavramının tüm insanlığı kapsadığı varsayılmaktadır.

1.5.1. Sürdürülebilirliğin Çeşitleri

Sürdürülebilirlik, teknoloji ve doğa bilimleri (fizik, biyoteknoloji, ekonomi vb.), ekoloji ve çevre bilimleri, ekosistemin durumu ve doğasının anlaşılması, insan ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik insanla tasarım yaklaşımı olarak kabul edilir (Z. Kefayati ve H. Moztarzadeh, 2015). Sürdürülebilirlik, en geniş anlamıyla alındığında, gerek insanlar arasında, gerekse insanlıkla doğa arasındaki uyumu yükseltmeyi amaçlamaktadır (Bilgili, 2017). Gelişim ve uygulanabilirliğin devamlılığı için çevresel, ekonomik ve sosyal açıdan birliktelik sağlanması gerekmektedir. Çevresel, ekonomik ve sosyal boyutlara sahip olan sürdürülebilirlik, yıllara göre göreceli olarak değişim göstermektedir (Kefayati ve Moztarzadeh, 2015) (Şekil 2.) ve birbiri ile ilişkili olan bu unsurlar arasında dengeyi korumaya çalışmaktadır.

Şekil 2. Sürdürülebilirliğin farklı boyutları ve yıllar içinde her alanın göreceli değişimi (Kefayati ve Moztaazadeh, 2015).

- Ekolojik Sürdürülebilirlik

Temel ekoloji bağlamı, gelecek nesiller de düşünülerek kaynakların doğru kullanılmasıdır. Binayı yaparken ve binanın kullanım aşamasında fiziksel olarak doğadan kaynaklı enerji ve doğadaki malzemeler dönüştürülerek kullanılmakta, üretim ve kullanımdan kaynaklı atıklar konsantre biçimde doğaya geri bırakılmaktadır. Bunu yaparken de doğaya ciddi zararlar verildiği için bina yapma işi, ekoloji kavramıyla ters bir kavramdır (Karatay, 2019).

Çevreye zarar veren toplumlarda; hava, su ve toprakta yoğun kirlilik, küresel ısınmanın tehlikeli düzeylere ulaşması, doğal kaynakların tükenmesi, iç ve dış ortam kalitesinin bozulması ve bu durumun sonucu olarak insan sağlığını tehdit edecek salgın hastalıkların yayılması, doğadaki tüm canlıların yaşam alanlarının bozulması ve ekosistemin devamını tehlikeye atan olumsuzlukları beraberinde getirmektedir (Güven, 2010). Birleşmiş Milletlerin çevre sorunları üzerine aldığı 44/228 nolu karar, sonrasında kabul edilen tüm uluslararası çevre anlaşmalarına yasal dayanak oluşturmaktadır (Tutulmaz, 2012) (Tablo 2).

Tablo 2. Birleşmiş Milletlerce tanımlanan çevresel konular

Çevresel Konular:
1. İklim değişimi, ozon tabakası aşınımı ve hava kirliliği ile mücadele yoluyla atmosferin korunması
2. Temiz su kaynaklarının arzı ve kalitesinin korunması
3. Okyanus ve denizlerin, kıyısal bölgeleriyle beraber, korunması ve yaşam kaynaklarının rasyonel kullanımı ve gelişiminin korunması
4. Kuraklık, çölleşme ve ormansızlaşma ile mücadele yoluyla toprak kaynaklarının korunması
5. Biyolojik eşitliliğin korunması
6. Çevreyle tam uyumlu biyoteknoloji yönetimi
7. Çevreyle tam uyumlu (zararlı ve toksik) atık yönetimi; ayrıca uluslararası yasadışı tehlikeli ve atık madde trafiğinin engellenmesi
8. Yoksullukla mücadele yoluyla yoksulların şehir banliyoları ve kırsal bölgelerdeki yaşama ve çalışma koşullarının geliştirilmesi
9. İnsan sağlığı koşullarının korunması ve insan yaşam kalitesinin yükseltilmesi

(Birleşmiş Milletler Genel Asamblesi kararı, 1989; Tutulmaz, 2012)

Ekolojik sürdürülebilirlik, insan refahını geliştirmek ve hammadde kaynaklarının korunmasını sağlamanın yanında insanlar tarafından ihtiyaç duyulan ve sosyal endişelerin yansımından ortaya çıkan bir olgudur (Goodland ve Daly, 1996; Ovalı ve Delibaş, 2016). Ekolojik tasarım, yapılı (yapay) çevreyi doğal çevreyle bütünleştirmek üzere tasarlamaktır (Karataş, 2019). Doğal kaynakları, ekosistemin devamlılığı açısından korumak ve gelecek kuşaklara devretmek olarak da tanımlanabilir. Bu bağlamda; yapı yapılırken çevreye mümkün olduğunca az dokunarak, az enerji kullanarak, geri dönüşüm ve yeniden kullanım aşamaları da göz önünde bulundurularak hareket edilmelidir.

- Ekonomik Sürdürülebilirlik

1960'lı yıllarda dünya hakimiyetinde olan kalkınmacı ideoloji ile, kalkınma için yapılan her türlü eylem ve faaliyeti legal gösterilmekte ve yapılan çevre tahribatları sorgulanmamaktadır (Tekeli, 1996). Yoğun kaynak kullanımına dayalı bir ekonomik yapı öngörüldüğünden dolayı, çevre bundan büyük ölçüde zarar görmüştür. Bu ekonomik anlayışın doğal yapıda yol açtığı tahribat sadece bitki ve hayvanlara değil, insanlara da büyük zarar vermektedir (Kılıç, 2012). Bu yıllarda üretime önem veren bu yaklaşım ile doğal kaynaklara ve çevreye verilen tahribat yerelden çıkıp uluslararası bir boyuta ulaşmıştır. Bu sorunun göz ardı edilemeyeceği fark edilmiş ve 1968 yılında kurulan Roma Kulübü'nün 1972 yılında "Büyümenin Sınırları" isimli raporu yayınlanmıştır. Bu raporda, ekonomi ve

doğal çevre arasındaki karşılıklı bağımlılığın kalkınma politikalarında dikkate alınması gerekliliğini vurgulamaktadır (Kaypak, 2011). Bu durum, ekonomik anlamda kalkınırken, dünyayı ve gelecek nesilleri bekleyen çevreyle ilişkin tehlikelerle ilgili ciddi bir farkındalık geliştirilmesi zorunlu hale getirmektedir (Karabıçak ve Özdemir, 2015).

Ekonomik açıdan sürdürülebilir bir sistem, sürekli olarak mal ve hizmet üretebilmeli, yönetilebilir düzeylerde hükümet ve dış borcu koruyabilmeli ve tarımsal veya endüstriyel üretime zarar veren aşırı sektörel dengesizliklerden kaçınabilmelidir (Gedik, 2020). Bina üretiminde kullanılan enerji ve kaynakların etkin şekilde kullanılmasını sağlayan çeşitli pasif ve aktif sistemlerin entegrasyonu ile bina kullanım maliyetlerinin düşürülmesi ekonomik sürdürülebilirliğe önemli katkılar sağlayabilir. Malzemelerin geri dönüştürülmesi, binaların işlev değiştirilerek yeniden kullanımları, binaların kullanım ömrü bittiğinde doğaya dönüşümü, arsanın geri dönüşümü dünya ve ülke ekonomisine yararlar sağlamaktadır (Karatay, 2019). Ekonomik sürdürülebilirlik çevresel ve sosyal sürdürülebilirliği gerektirir ve sosyal sürdürülebilirlik çevresel sürdürülebilirliğe bağlıdır.

- Sosyal ve Kültürel Sürdürülebilirlik

Sosyal sürdürülebilirlik, bir toplumun ihtiyaçlarını karşılamak, refahını artırmak ve gelecek nesillere daha iyi bir yaşam kalitesi bırakmak için kaynakları yönetme ve kullanma yaklaşımıdır. Kefayati'ye (2015) göre, insanların ve toplumun sürdürülebilir kalkınmasının sosyolojik ve kültürel boyutlarını farklı açılardan ele alan bu bilim dalı literatürde “sosyal sürdürülebilirlik” olarak anılmaktadır (Z. Kefayati ve H. Moztarzadeh, 2015).

Günümüzde mimarlıkta sosyal sürdürülebilirlik, sosyokültürel yaklaşımlardan etkilenmektedir. Burada toplumun davranış, inanç ve kültürel etkileri ön plandadır. İnsan ihtiyaçları ve davranışları ile yapılı çevre arasındaki ilişkiyi kuran yaklaşım uzun süredir üzerinde çalışılan ve tasarıma yön veren topluma duyarlı bir mimari yaklaşımıdır (Z. Kefayati ve H. Moztarzadeh, 2015).

Mimarlıkta toplumsal sürdürülebilirlik; topluluk kimliği ve aidiyet duygusu, farklı kültürlerden, geçmişlerden ve inançlardan insanlara hoşgörü, saygı ve katılım, arkadaş canlısı, işbirlikçi, yardımsever davranış vb. gibi birçok farklı alanda tanımlanmaktadır. Ayrıca nitelikli mimari yaklaşımları anlamak sosyal ve kültürel yaşamı destekler (S. Woodcraft, T. Hackett ve L. Caistor-Arendar, 2011). Geçmiş kültürlerin etkisinde yaşananların en somut kanıtları tarihi yapılarda görülmektedir. Eski bir binanın kullanım

yılları, bina ve yakın çevresi ile yaşanan kültürel ve kişisel bir dizi hatırayı temsil eder. Bazen kendi zamanına ait hiçbir ayırt edici özelliği olmadığı düşünülen herhangi bir bina, başlangıçta sahip olduğu eski niteliğinden, kültürel değeri nedeniyle farklı bir şekilde kullanılabilir (Harrison vd, 2017).

Kültürel sürdürülebilirlik; bir toplumun karmaşık ortak değerleri, inançları, gelenekleri, kabiliyetleri olduğunu kabul etmesinin ve küresel dayanışmayı desteklerken, insanın saygınlığı adına, varolan kültürel geçmişi korumaya karar vermesinin en içten yolu olarak tanımlanmıştır (Mudacumura, 2002; Sönmez, 2010). Kuban'a göre, kültür sürdürülebilirlik kavramında önemli bir role sahiptir ve sağlıklı bir toplumsal yapı oluşturabilmek için çevrenin insanlara kültürel değişimin izlerini ve sembollerini iletmesi gerekmektedir (Kuban, 1997; Çoban, 2019). İmgesel yapılar, bir toplumun kültürel mirasının ve kimliğinin yansıtılmasında büyük rol oynar. Bu nedenle, zamanın değişimine ayak uyduran çevre içerisinde anıtsal yapılarda sosyal ve kültürel sürdürülebilirliğin gözetilmesi, mimarlık tasarımında toplumsal ihtiyaçların karşılanması açısından oldukça önemlidir.

Özellikle sürdürülebilirlik açısından yerel mirasın korunarak yeniden işlevlendirilen tasarımlarda kullanılmasını ve yerel yaşam alanlarının tanınmasını sağlamak önem kazanmaktadır (Oliver, 2002). Geçmiş adına şimdiye kadar yerel birçok kültürel ve yapısal değer kaybedilmiş olması, yerele ait olanın korunması ve gelecek nesillere aktarılmasını daha da önemli hale getirdiğini söylenebilir.

- İmgesel Yapılarda Sosyokültürel Sürdürülebilirlik

Bir yapının, yapı topluluğunun veya yapı parçasının korunması için özgünlük haricinde ICOMOS Türkiye Mimari Mirası Koruma Bildirgesi'nde (2013); bütünlük, tarihi değer, belge değeri, estetik ve sanatsal değer, teknik ve teknolojik değer, enderlik-benzersizlik değeri, grup değeri, kullanım değeri ve folklorik değerler alt başlıklarından en az birine sahip olması gerektiği belirtilmektedir (Ergün, 2020).

Kültür Ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun madde 6 a bendinde; Korunması gerekli tabiat varlıkları ve 19 uncu yüzyıl sonuna kadar yapılmış taşınmazlar olarak tanımlanan ve anıtsal yapıları oluşturan yapılardan birisi olan kervansaraylar ise geçmişten günümüze kültür izleri taşıyan eserlerdir (KTVKYK, 1999).

Anıtsal yapıların toplumların geçmişinden izler taşıdıkları ve taşıdıkları izler ile insanların tarihlerinden kopmasını engellemesi ve bulundukları bölgenin kimliğini

oluşturmada önemli unsurlar oldukları düşünüldüğünde, bu yapıların bazı sınırlandırmalar ışığında korunma altına alınması gerektiği açıktır (Yaldız ve Asatekin, 2016; Ergün, 2020).

Koruma kavramının ortaya çıkış amacı, kişilerin, yapının ya da nesnenin işlevselliğinin devamlılığını sağlama isteği olarak gösterilebilir (Kaderli, 2014; Ergün, 2020). Yapıların fiziksel özellikleri yapıların özgün işlevlerinden daha uzun süreli olabilmektedir (Kaşlı, 2009). Bu durum, eski ya da yeni yapılmış binaların gelecekte, bu defa başka bir açıdan kullanıma açılmasını gerektirebilir (Altınoluk, 1998). İmgesel yapılar, bir toplumun kültürel mirasının bir parçasıdır ve mimarlık tasarımında sürdürülebilirlik kavramı bu yapıların gelecekte de var olmasını sağlamayı amaçlamaktadır.

- Sosyokültürel Sürdürülebilirlik Ölçütleri

Bu bölümde literatürde bu konuyla ilgilenen çeşitli yazarların sosyal ve kültürel sürdürülebilirlik için kullandıkları bazı ölçütlere değinilecek, yazarların görüşü tabloda belirtilecektir. Bu ölçütler değerlendirilerek çalışmanın ikinci bölümünde imgesel yapıların kullanıcı algısındaki yerinin sosyal ve kültürel sürdürülebilirlik açısından sorgulanmasının yapılması için kullanılacak ölçütler belirlenecektir.

Literatürde konu ile ilgili çok çeşitli kaynaklara rastlanmıştır. Kaynak sayısının çok fazla olması nedeniyle kavram kargaşasına meydan vermemek için çalışma özelinde birbiriyle benzerlik gösteren ve çalışmayı ilgilendiren tanımlamalar ve ölçütler Tablo 3’de toplanmıştır. Daha sonra Tablo 3’den tez çalışmasını şekillendirecek ölçütler belirlenecektir. Tabloya geçmeden önce konu ile ilgili yazarların görüşlerine değinmekte fayda görülmüştür. Biart, toplumların sürdürülebilir kalkınması için sosyal gereksinimlerin önemini vurgulamaktadır (Biart, 2002). Dempsey, kentsel sosyal sürdürülebilirliği çeşitli bileşenlere dayandırarak açıklamakta ve bunlara eşitsizliklerin azaltılması, toplumsal katılımın teşvik edilmesi, sosyal adaletin sağlanması ve yerel toplulukların güçlendirilmesi gibi unsurları dahil etmektedir ve bu bileşenlerin kentsel sosyal sürdürülebilirliğin temel yönlerini temsil ettiğini ifade etmektedir (Dempsey, 2011). Oktay, sürdürülebilir kalkınma için gerekli kentsel tasarımın bileşenlerine odaklanmaktadır (Oktay, 2004). McKenzie, sosyal sürdürülebilirliğin birçok farklı tanıma sahip olduğunu belirtmektedir. Sosyal sürdürülebilirliği topluluklar içinde yaşamı iyileştiren bir koşul olarak tanımlayarak, bu koşulu gerçekleştirebilecek bir süreç olarak ifade etmektedir (McKenzie, 2004). Colantonio, sosyal sürdürülebilirliği geleneksel ve yeni yaklaşımlar üzerinden karşılaştırarak

değerlendirmekte ve bu iki yaklaşımın yöntemlerinin birbirini tamamlayıcı olduğunu vurgulamaktadır (Colantonio, 2009). Altan, insanın ve toplumun sosyolojik ve kültürel boyutunu farklı açılarla ele alan bilim dalı olarak tanımlamaktadır. Sosyal sürdürülebilirliğin, hayat kalitesini artırmayı hedef olarak benimseyen bir kavram olduğunu ve bu kavramın, toplumsal dönüşüm ve tarihsel süreçlerden kaynaklanan etkilerin değerlendirilmesi üzerine odaklandığını ifade etmektedir (Altan ve Özsoy, 2017). Dikmen ise sosyal ve kültürel sürdürülebilirliği, insanların sağlığını, konforunu ve sosyal-kültürel değerlerini korunmasını hedefleyen stratejileri oluşturan ilkeler olarak tanımlamaktadır (Dikmen vd, 2017).

Literatürde kullanılmakta olan değerlendirme ölçütleri çok fazla olduğundan çalışma özelinde bir eleme yapmaya gerek duyulmuştur. Literatür araştırması sırasında yapılacak tez çalışmasını ilgilendirebilecek benzer düşünceler gruplandırılmıştır ve bu bağlamda 7 farklı araştırma değerlendirilmiş ve tez çalışmasında kullanılabilecek ölçütler bir diğer tablo halinde belirtilmiştir (Bkz. Bölüm 2, sayfa 53, Tablo 12).

Tablo 3. Yazarların sosyal sürdürülebilirlik hakkında görüşleri

Yazar/Yazın Yılı	Sosyal Sürdürülebilirlik Düşüncesi/Görüşleri	Sosyal Sürdürülebilirlik Bileşenleri	
Colantonio (2009)	Sosyal sürdürülebilirlik konusunda geleneksel ve yeni ortaya çıkan temaların ve değerlendirme yöntemlerinin birbirini tamamlayıcı olması gerektiğini savunmaktadır.	Geleneksel	Yükselen
		Barınma Eğitim İş Gücü Eşitlik İnsan Hakları Yoksulluk Sosyal Adalet	Demografik Değişim Sosyal Uyum Aidiyet Duygusu Erişim Güvenlik Sosyal Sermaye Refah
Assefa and Frostell (2007)	Sosyal Sürdürülebilirliğe sosyal kabul açısından yaklaşmaktadır.	Toplumsal ihtiyaçları Toplumsal Kabul Eşitlik ve Adalet Katılım ve İşbirliği Sosyal İzler	
Carlos (2014)	Yaklaşımı ile yerel miras üzerinde gözlemlenen tüm sosyal ve kültürel olumlu etkilerini bir araya getirmeye çalıştığından bahsetmektedir.	Kültürel Manzarayı Korumak Yapım Kültürünü Korumak Yaratıcılığı Geliştirmek Soyut Değerleri Tanımak Sosyal Uyumluluğu Teşvik Etmek	

Tablo 3'ün devamı

Chiu (2004)	Sosyal sınırları aşan faaliyetlerin insanların direnişi ile başarısız olacağından bahsetmektedir. Bir faaliyet veya gelişmenin sosyal olarak sürdürülebilir olması için belirli sosyal ilişkilere, geleneklere, yapıya ve değere bağlı kalması gerektiğini düşünmektedir ve sosyal sürdürülebilirliği üç ana alt başlığa ayırmaktadır.	Gelişim Odaklı	Çevre Odaklı	İnsan odaklı
		Sosyal İlişkiler Gelenekler Yapı Değerler	Kurallar Değerler Tercihler	Artan sosyal uyum ve bütünlük Geliştirilmiş sosyal istikrar Yaşam kalitesinde iyileşme
Barmley (2006)	Sosyal sürdürülebilirliği erişim eşitliği ve toplumun sürdürülebilirliği/kalitesi olarak iki ana boyutta inceleyen ve bir yerleşim yerinde bulunan insanların komşularıyla etkileşime girmelerini topluluk etkileşimi olarak adlandırmaktadır. Sosyal ağların doğasını ve kapsamını araştırmaktadır.	Topluluk/Sosyal ağlarda Etkileşim Topluluk katılımı Gurur / Yer Duygusu Topluluk İstikrarı Güvenlik		
Barron and Gauntlent (2002)	Sosyal sürdürülebilirliği, sosyal olarak sürdürülebilir toplumların hedeflerine ulaşmak için tasarlanan ve toplumu şuan ve gelecekte daha sağlıklı ve daha yaşanabilir hale getirmeyi amaçlayan ifadeler olarak tanımlamaktadır.	• Eşitlik • Çeşitlilik • Hayat kalitesini artırmak • Toplumsal bağlılığı artırmak • Şeffaf Demokrasi Anlayışı		
Chan & Lee (2008)	Bir projenin, uyumlu bir yaşam ortamı yarattığında, toplumsal eşitsizlikleri ve bölünmeleri azalttığında ve genel olarak yaşam kalitesini iyileştirdiğinde sosyal olarak sürdürülebilir olduğunu belirtmektedir.	Yerel Özelliklerin Korunması Kent Alan Tasarımı Psikolojik ihtiyaçları karşılama yeteneği Ulaşılabilirlik Sosyal altyapının sağlanması İş fırsatlarının mevcudiyet		

Çalışmada kullanılacak olan alt başlıklar ve sosyokültürel sürdürülebilirliğin kullanıcıların algısındaki yerinin tespiti için üzerinde durulacak ölçüm çerçevesi altı temel alt başlıkta ele alınmıştır. Bu ana başlıklar erişilebilirlik, kimlik ve karakter, belgesel değer,

soyut değerlere saygı, sosyal uyum, topluluğu bir araya getirme olarak belirlenmiştir. Bu ölçütleri şu şekilde tanımlanabilir;

- İlk ilke olan erişilebilirlik, Colantonio (2009)'nun erişilebilirlik ve Chan Lee (2008)'nin ulaşılabilirlik ve sosyal alt yapının sağlanması ölçütlerinden yola çıkılarak seçilmiştir. Erişilebilirlik, toplumun kültürel ve sosyal yaşamına devam etmesi için gereklidir. Yapılara erişim, insanların temel hakkıdır ve yaşamlarını sürdürebilmeleri ve sosyal faaliyetlerine katılabilmeleri için şarttır. Ancak, ulaşım sistemi yetersiz, çevre dostu olmayan ve toplumsal eşitsizlikleri artıran birçok sorun barındırmaktadır. Bu nedenle yapılarla ulaşım boyutunda, toplu taşıma sistemleri, bisiklet yolları, yürüyüş yolları, araç paylaşımı gibi alternatif ulaşım yöntemleri teşvik edilebilir. Bu ilke, özellikle engelli kullanıcıların da yapının iç mekanına, dış mekanına ve hizmetlerine erişimini kolaylaştırmayı hedefler. Engelli kullanıcıların yapılarla erişimi, onların sosyal katılımını ve eşitliğini sağlamak için önemlidir. Bununla birlikte, erişim boyutu sadece engelli kullanıcıları değil, yaşlılar, çocuklar ve geçici bir engel ile karşılaşan kullanıcılar gibi diğer grupları da kapsar. Bu nedenle, yapıların herkes tarafından erişilebilir olması, ihtiyaçlara cevap vermesi önemsenmiştir.
 - Kimlik ve karakter ilkesi, Colantonio(2009)'nun aidiyet duygusu, Bramley(2006)'in yer duygusu ve aidiyet ölçütlerinden yola çıkarak belirlenmiştir. Kimlik ve karakter, tarih ve kimlik arasındaki bağın korunumuna, toplumsal belleğe ve aidiyet duygusuna katkıda bulunur. Toplumsal bellek, yapının bir bölgede ya da toplumda taşıdığı önemi ve anlamı ifade eder. Tarihi yapılar, geçmişteki bir dönemi, bir kültürü ya da bir topluluğu temsil edebilir. Bu nedenle, tarihi yapılar sadece mimari bir eser olarak değil, aynı zamanda o toplumun belleği ve kimliğinin bir parçasıdır. Ayrıca bölgenin veya toplumun geçmişini de hatırlatırlar ve bu nedenle toplumsal belleğin de ayrı bir parçasıdırlar. Bu yapıların korunması, bölgenin ve toplumun geçmişine dair bir hatıra olarak saklanması anlamına gelir. Böylece toplumun kimliğinin, tarihinin ve kültürünün sürdürülebilirliği ve gelecek nesillere aktarılması sağlanır.
- Nadide eserler olan tarihi ve imgesel yapılar, geçmiş dönemlerin mimari mirasını yansıtır. Dönemsel ve bölgesel farklılıkları yansıtan, farklı dönem ve bölgelerde inşa edilen yapıların belge niteliği vardır. İnşa kültürü, dönemin mimari özelliklerini gözler önüne serer ve bu yapıların inşa edildiği döneme özgü detayları

barındırır. Restorasyon ve yeni fonksiyon kazandırma aşamasında yapının orijinal görünümünü koruyarak tarihe ışık tutulması; estetik, tarihi ve kültürel değerlerin korunmasını sağlamaktadır.

- Soyut değerler ilkesi, Carlos(2014)'un yaratıcılığı geliştirmek, soyut değerleri tanımak, Chiu(2004)'nün değerler ölçütlerinden yola çıkılarak seçilmiştir. İnsanların inançları, kültürleri, tarihi ve sanatsal değerleri gibi somut olmayan unsurlardan oluşmaktadır. Bu değerler, toplumun kimliğini ve kültürel zenginliğini oluşturur. Mimarlık, soyut değerleri koruyarak ve yansıtarak toplumun hafızasını ve kültürel mirasını korumak da büyük bir rol oynar.
- Sosyal uyum ilkesi, Carlos(2014)'un sosyal uyumluluğu teşvik, Chan ve Lee(2008)'nin sosyal altyapının sağlanması, Chiu(2004)'nün sosyal ilişkiler ölçütlerinden yola çıkarak oluşturulmuştur. Tarihi yapıların yeni fonksiyonlar kazanmasının sosyal uyum açısından başarılı olabilmesi için, öncelikle toplumun ihtiyaçlarına cevap veren ve toplumun kendini bu yapılarla özdeşleştirebileceği sosyal analiz ve çalışmaların yapılması gerekmektedir. Bu nedenle, fonksiyonel değişiklik yaparken aidiyet duygusu gözetilmeli, toplumun ihtiyaçları, beklentileri ve kültürel özelliklerin dikkate alınmalıdır. Ayrıca, sosyal farklılıkları ve çeşitliliği de dikkate alarak, mimari projelerin her kesimden insanın ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde yeniden programlanması hedeflenmelidir. Bu sayede, toplumda sosyal uyumun artması, farklı kesimler arasındaki ayrılıkların azaltılması ve yeniden işlevlendirilen yapıyı toplumun daha yaygın bir şekilde kullanımını sağlayabilir.
- Topluluğu bir araya getirme ilkesi ise, Bramley(2006)'in topluluk katılımı, Chiu(2004)'nün geliştirilmiş sosyal istikrar, Barron ve Gauntlett(2002)'in toplumsal bağlılığı artırmak, Assefa ve Forestell(2007)'in katılım ve toplumsal kabul ölçütlerinden yola çıkılarak belirlenmiştir. Tarihi eserler, geçmişte yaşamış insanların izlerini taşıdığından, tarihi mirasın korunması ve paylaşılması yoluyla, insanlar arasında bir anlayış ve bağ kurulmasına yardımcı olmaktadır. Mimarlıkta tarihi yapılar, geçmişteki yaşam tarzları, inançlar ve gelenekleri yansıtmaktadır. Bu yapılar, zamanın getirdiği değişimlere rağmen ayakta kalmayı başardıkları için, insanların geçmişle bağ kurmasına yardımcı olmaktadır. Bu yapılar, aynı zamanda toplumun kültürel ve tarihi mirasının korunmasına da katkı sağlamaktadır. Tarihi eserler, insanların bir araya gelerek, bu yapıların etrafında buluşmasını

sağlamaktadır. Bu yapılar, turistik mekanlar olarak kullanıldıklarında, farklı kültürlerden insanların bir araya gelmesine, birbirleriyle etkileşime geçmesine ve birlikte zaman geçirmesine olanak tanımaktadır. Bu da toplumsal birlikteliği artırmakta ve kültürel çeşitliliği sağlamaktadır.

Bir toplumun değerlerini, tarihini, kültürünü, sosyal göstergelerini yansıtan yapıların korunması, yeniden kullanılması ve sürdürülmesi, toplumda yapıların algılanmasıyla ilişkilidir. Mimari yapılar, görsel, duyuşsal, işlevsel, sosyal ve kültürel unsurları bir araya getirerek insanların bilişsel yetenekleri ve duyuşsal deneyimlerini etkileşime girdirmekte ve insanların çevrelerini anlamlandırmasını sağlamaktadır.

1.6. Algı-Biliş

“Çevreler anımsatır, öngörür, belirtir...”

Rapoport, 1990

İnsanlar, hayatta kalabilmek ve çevreleriyle etkileşimde bulunabilmek için çevrelerini algılamak ve anlamak zorundadır (Ertürk, 1984). Çevre ve insanlar arasındaki etkileşim, çevrenin insanlara ilettiği mesajlarla gerçekleşir ve bu iletişim sürekli olarak değişim ve ilerleme gösterir (Yürekli, 1977; Örer, 1993). Algı ise, çevreden tarafından gönderilen bu mesajların, insanlar tarafından değerlendirilmesi ve bir süzgeçten geçirilerek işlenmesi sürecidir (Örer,1993). Cüceloğlu (1991) algıyı, “duyu verilerini örgütleyip yorumlayarak çevremizdeki nesne ve olaylara anlam verme sürecine verilen ad” olarak tanımlamaktadır. Rapoport (1977) ise, algının sosyokültürel normların bir parçası ve aslında doğal bir sonucu olduğunu söyler. Rapoport (1990), insanların çoklu duyuşsal algısının (görsel, kokusal, işitsel, dokunsal), yürüme, hava hareketleri gibi değişkenlerden etkilendiğini ve farklı kültürlerde değişkenlik gösteren bu faktörlerin insanların algı mekanizmaları üzerinde de değişiklikler gösterdiğini ifade etmektedir (Ünlü,1998; Öztürk, 2015). Bireylerin kişisel benliğinin oluşumunda da yaşanmış deneyimler önemli bir rol oynamaktadır. Bireylerin farklı ilgi alanları, algılama önceliklerini etkileyerek çeşitli yönlere ilgi duymalarına neden olmaktadır (Öztürk, 2015).

Aydınlı (1992) algılamayı, ‘çevreden gelen uyarıcı etkilerin duyu organları yardımıyla hissedilmesi ve kavranmasına ilişkin zihinsel bir olgu’ olarak tanımlamaktadır.

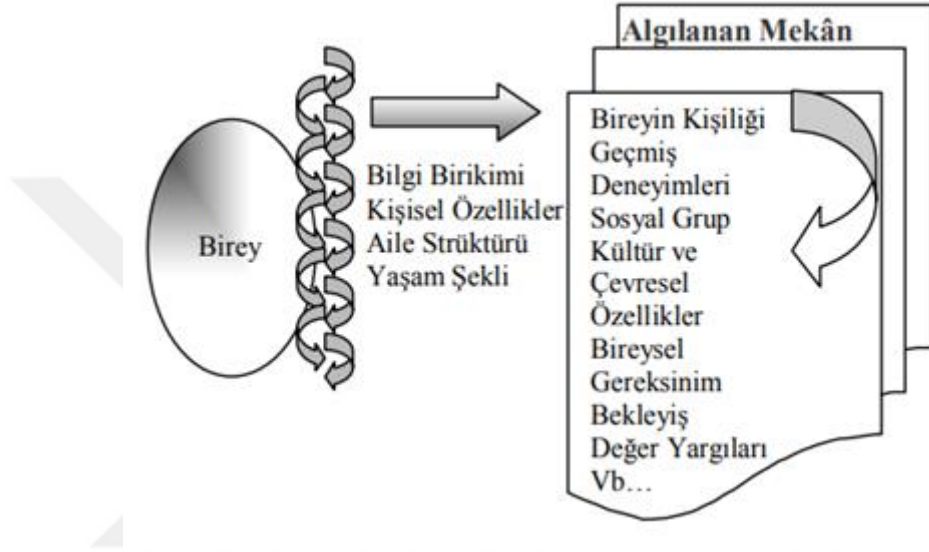
Kullanıcıların algıları, çevreden gelen uyarılar veya görsel unsurların anlamlı hale gelmesini sağlar. Birey, bu çevreyi anlamak için deneyimlerinden, tecrübelerinden veya bilgilerinden başka algılarını da kullanarak çevreyi tanımakta, ilişki kurup dönüştürmektedir (Zülkadiroğlu, 2013).

Biliş ise, dünyayı öğrenmeyi ve anlamayı içeren zihinsel faaliyetler anlamına gelmektedir. Düşünme ve biliş birbirine yakın anlamda olan kavramlardır (Öztürk, 2015). Algı, duyular aracılığıyla bir uyarının varlığını fark etme sürecidir. Algılanan şey beyne iletilerek eski deneyimlerin ışığında yorumlanmaktadır. Nesne algılanıp, uyumlandırılarak kavrandığında biliş olur (Gür, 1996; Öztürk, 2015).

Anlık algılanan uzaklık gördüğümüz noktalar arasındaki mesafeyi ifade ederken, bilişsel uzaklık, hatırlamaya dayanan bir uzaklık kavramını temsil eder. Mekanın kavranması bir algılama sürecidir, ancak mekan kavramı bir bilme sürecidir (Rapoport, 1977; Öztürk, 2015). Bireyin algısal süreci, mekana ait bileşenlerin duysal uyarılarla etkileşime girdiğinde başlamaktadır. Birey, bu uyarıları kendi değerlendirme süzgecinden geçirerek mekan hakkında yargılara varmakta ve algılamaktadır (Öymen Özak ve Pulat Gökmen, 2009) (Şekil 3).

Bellek kavramının farklı disiplinlerde birçok tanımı bulunmaktadır. Doğa felsefesinin kurucusu olan Descartes'la başlayan belleğin sınıflanması çalışmaları halen devam etmektedir. Descartes, zihnimizde istemediğimiz bilgilerin de izler bırakacağını (hatıra) ve bu izlerin gerektiğinde kullanılacağını (hatırlama) savunarak, hatırlamak istediğimiz bilgiler gibi, hatırlanmayan bilgilerin de etkili olabileceğini iddia etmiştir (Cangöz, 2005). Geçmiş deneyimlerin hatırlanmasını sağlayan birçok faktör bulunmasının yanı sıra, belleğin kişilik özellikleri ve davranışlarıyla ilişkili olması, zaman, mekan ve kültürün etkisiyle birlikte belleğin multidisipliner araştırmaların konusu haline gelmesine sebep olmuştur. Ayrıca, mekanın belleğin önemli bir unsuru ve uyarıcısı olması da bu durumu desteklemektedir (Çalak, 2013). Bellek, insana özgü ansal bir işlem olarak tanımlanmakta ve geçmişi saklama ile yeniden canlandırma yeteneğini içeren bir yeti olarak da nitelendirilmektedir (Hançerlioğlu, 2016). Belleğe verilen önemin artması, önceki nesillerin kaybolmasıyla karşılaşılan, geçmişin kaybedilmesi korkusu ile oluşmuştur (Seymen, 2019). Bunun sonucu olarak insan, çevreye sembolik bir değer bağlamaktadır. Kültürel mirasının etkisiyle de, birey kendisi ve gerçeklik arasında simgesel bir çerçeve oluşturur (Morval, 1985; Göregenli, 2010).

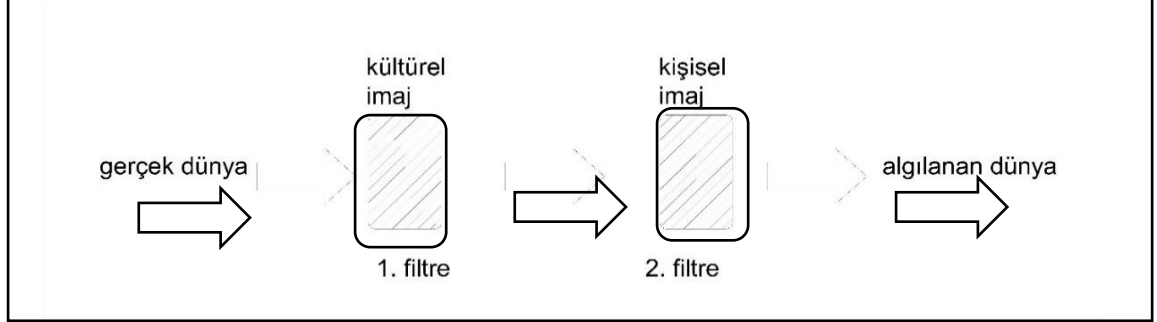
Bireylerin duyu organlarına gelen fiziksel uyarılar, bireysel farkındalık ile yönlendirilen seçici işlemler sonucunda bellekte sembolik bir temsil oluşturur. Bu algısal deneyim, bilinçli farkındalık eşliğinde görsel izlenimlerin meydana gelmesiyle ortaya çıkar (Aydınlı, 1986). Bireysel farklılıklarla, fiziksel çevrenin farklı algılama biçimleriyle, sosyal çevrenin etkisi ile belleğe kodlanan ilk mekan, kalıcı olma eğilimindedir (Öymen Özak ve Pulat Gökmen, 2009)(Şekil 3).

Şekil 3. Birey algısına bağlı hatırlanan mekan (Öymen Özak ve Pulat Gökmen, 2009).

Çevresel tasarım alanında en çok kabul gören Gestalt kuramına göre bütün, kendini oluşturan parçaların toplamından farklı bir yapıya sahiptir. Gestalt psikolojisinin konusunu, zihnin kendisine sunulan biçimleri ve örüntüleri yorumlama modeli oluşturmaktadır. Bu psikolojiye göre; bir şeyi anlamlandırmak için duyularla elde edilen bilgi yeterli değildir. Teorik olarak, beynin bu bilgileri yorumlayarak algıladığı ileri sürülmektedir. Gestalt teorisi biçim, eş bütünsellik ve alan kuvvetleri olmak üzere üç ilke üzerine kuruludur. Biçim algısı, şekil-zemin, yakınlık, benzerlik, çevreleme, devamlılık, kapalılık, bölge ve simetri olmak üzere sekiz etkenden oluşmaktadır (Zülkadiroğlu, 2013). Bundan dolayı, kullanıcının mimari biçim algısı önemlidir. Fiziksel biçimler bu algıları yönlendirme kapsamında araştırılır. Bu yönlendirmeler için, mimari biçimlerin öğeleri ve bu biçimlerin algıları arasındaki belirleyici ilişkilerin ortaya konulması gerekir. Algı, bilginin elde ediliş yolu ve nasıl biriktirildiği, biliş ise bu bilgilerin düzenlenme şekli ile ilgilenmektedir (Ertürk, 1984).

Rapoport'un oluşturduğu filtre modelinde; algılanan çevre ve var olan çevre birbirinden kültür ve kişilik faktörleri ile filtrelenerek farklılaşmaktadır (Ertürk, 1984) (Şekil 4).

Şekil 4. Rapoport'un filtre modeli (Ertürk, 1984).

Bu filtreleme modeli; insanların çevre, şehirler ve düzenlenmiş doğa gibi unsurları nasıl algıladıklarını ve bu unsurlara karşı geliştirdikleri farklı tutumları incelemek için oluşturulmuştur. Model; bireylerin uyarıcıları tanımlama, sembolleştirme ve tepki gösterme eğilimlerini analiz ederek algılanan çevrenin nasıl bir imaj oluşturduğunu açıklamaktadır (Ertürk, 1984).

Maalouf (2012), belleğin önemini vurgulayarak geçmiş bilgisiyle anlam kazanan mekanın, sosyal bir ihtiyaç olduğunu belirtmektedir. Ayrıca, yaşadığımız dünyanın, geçmiş bilgisi olmadığında, anlamsız hale geleceğini ifade etmektedir. Geçmiş zamanın da bilinç düzeyinde yaşanması ve canlılığını korumasıyla, şimdiki zamana zenginlik ve genişlik katacağını öne sürmektedir (Çalak, 2013). İçinde yaşadığımız çevrenin bilgisi, yaşamı anlamlı kılan belleğin de bir parçasını oluşturmaktadır. Mekan, belleğin ayrılmaz bir unsuru olarak işlev görmek ve geçmişin bilgisi hem bizimle hem de gelecek nesillerle mekanlar aracılığıyla paylaşılmaktadır (Çalak, 2013).

Algı duyu organlarıyla elde edilen bilgilerin ötesine geçerek beynin yorumlama ve anlamlandırma süreçlerini etkilemektedir ve bilişsel bir faaliyet olarak ortaya çıkmaktadır. Mekanın algılanması, duyuşal girdilerin işlenmesi, bilişsel süreçlerin devreye girmesi ve sosyal etkileşimlerin etkisiyle karmaşık bir şekilde gerçekleşmektedir. İnsanlar, çevrelerini algıladıkları ve anlamlandırdıkları süreçte, duyuları deneyimleri ve bilişsel yetenekleriyle etkileşime girmektedirler. Bu etkileşimler, her bireyin mekanları farklı şekillerde algılamasına ve anlamlandırmasına neden olmaktadır. Ancak, algı sadece fiziksel mekanlarla sınırlı değildir. Mimari yapılar ve bu yapılarda yaşanan deneyimler de, insanların algısını etkilemektedir. Tarihi yapılar ise, insanların geçmişi anlamlandırma, geçmişle bağ

kurma süreçlerini etkilemektedir. Ortaçağ'da ticaret yollarının önemli kavşaklarında inşa edilen kervansaraylar, korunaklı konaklama alanlarını oluşturmuştur. Ticaret yapan tüccarlar, seyyahlar ve yolcular kervansaraylarda dinlenmiş ve güvenli bir şekilde konaklamıştır. Ağır, masif yapıyı oluşturan taş duvarlar, seyahat edenlerin kendilerini güvende ve konforlu hissetmelerini sağlamıştır.

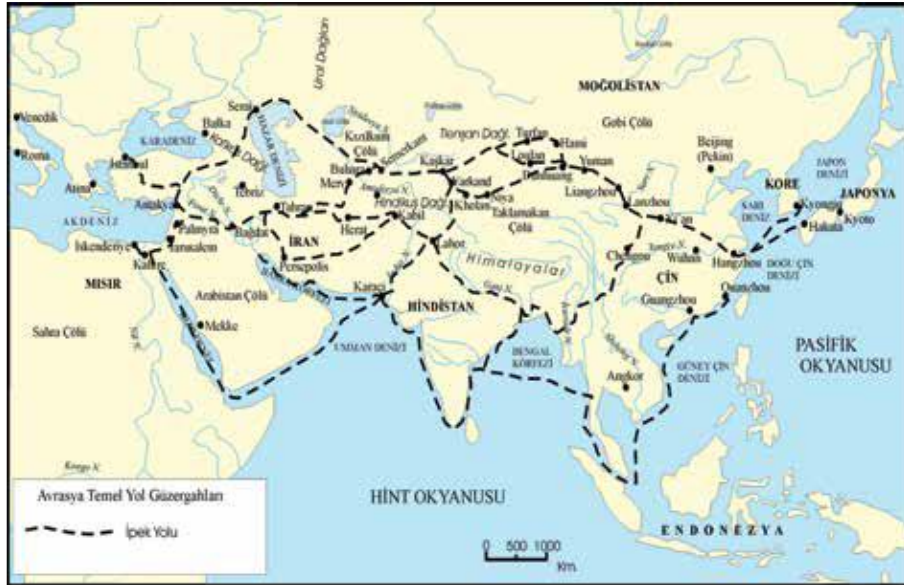
1.7. Kervansaraylar

1.7.1. Kervansaray Yapılarının Tarihçesi

1.7.1.1. Anadolu'da Ticaret Yolları Ve Kervanların Geçtiği Yollar

Orta Çağ'ın, doğu ve batıyı birbirine bağlayan 2 büyük ticari yolu bulunmaktadır. Baharat ve İpek yolu, Çin doğuşlu olup, Asya'dan geçmekte ve Akdeniz aracılığı ile Avrupa'ya ulaşmakta olan ticaret yollarıdır (Günel, 2010). Baharat yolu, ülke sınırları dışından, Karadenizin kuzeyinden geçmekte ve dünya ticari ağının küçük bir kısmını üzerinde taşımaktadır (Acun, 2007). Coğrafyacı ve jeolog Baron Ferdinand von Richthofen tarafından ilk kez 1877 yılında İpek Yolu adıyla anılmıştır (Uhlig, 2000; Bakırcı, 2014)(Şekil 5).

İPEK YOLU HARİTASI

Şekil 5. The silk road: A new history (Bakırcı, 2014; Hansen,2012).

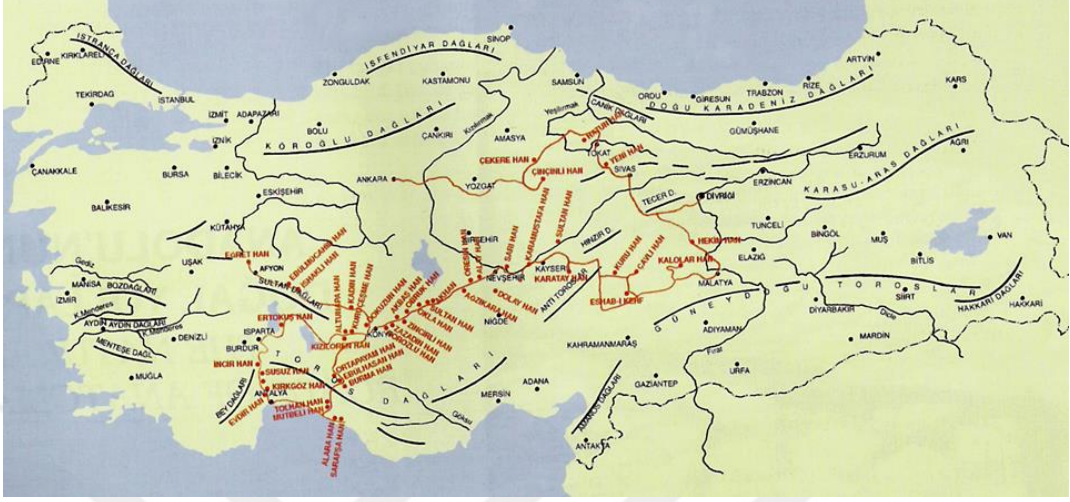
İpek yolunun geçtiği hat üzerinde yerleşim merkezleri oluşmuş ve bir çok ticari yapı ve tarihi mekan inşa edilmiştir. İpek, baharat, kağıt ve özel taşların taşındığı bu yollarda, kervansaray, köprü, liman ve hamamlar yapılması ülkeler arasında yeni ekonomik ilişkileri ortaya çıkarmıştır. Bu ticari ağlar, zamanla toplumlar ve kıtalar arasında siyasi ve sosyokültürel ilişkilerin de kurulmasına sebep olmuştur (Deniz, 2016).

Anadolu'da İpek Yolu Güney'de Cizre-Hasankeyf, arada Doğubayazıt-Erzurum, Erzincan, Sivas, Kuzey'de Kars-Trabzon olmak üzere 3 koldan dağılmıştır. Bu dağılışı ile İpek Yolu Anadolu'yu başka hiçbir ülkede olmadığı bir ağ gibi sarmıştır (Acun, 2007). Bir geçiş güzergahı görevini üstlenen Anadolu'da birçok liman ve bu limanların çevresinde oluşan şehirler kurulmuştur (Bakırcı, 2014). Doğuda karayolu, batıda deniz yolu ile birleşim noktasını oluşturması Anadolu'yu İpek Yolu üzerinde oluşan diğer yerleşimlerden farklı bir noktaya taşımıştır. Ayrıca, kervansaraylar, hamamlar, yollar gibi birçok yeni yapı ve mekânların oluşmasına zemin hazırlamıştır (Bakırcı, 2014). Yolların Anadolu'da bu kadar yayılmasının nedeni, güvenlik, merkezi otoritenin kuvvetliliği, sultanları ağırlayabilecek oteller niteliğinde hizmet vermesi ve sadece Müslüman Türklere değil alım - satım ile uğraşan tüm yabancılara da hizmet veren barınma ve ticaret yapısı olan kervansarayların varlığıdır (Acun, 2007). 1071'den sonra Türk boyları Anadolu'ya yayılmış, şehirlerin ve yolların güvenliğini sağlamış, merkezi otoriteyi güçlendirmiş ve özellikle 13.yy'da üst düzey bir imar faaliyeti yerine getirmiştir (Acun, 2007).

Günümüzde, içinde bulunduğu dönemin yol sisteminin kurgusunu ve hattının önemini ortaya çıkarmakta ve tarihi ve turistik anlamda da önem taşıyan yapılar olarak var olmaktadır. Selçuklu döneminde kervansaraylar; doğu ve batı arasında kıtalararası ürün ve yolcu güvenliği, askeri seferlerde yığınak ve tedarik amaçlı bir karargâh görevi üstlenmişlerdir. Ayrıca sosyal açıdan toplumsal yarar amaçlı, vakıf çalışmalarının yapıldığı yapılardır (Bayındırlık Bakanlığı, 1983; Bakırcı, 2014). Selçuklu döneminden farklı olarak, iç kesimlerde yer alan kentlerin kıyı kentleriyle bağlantısına daha fazla önem verildiği Osmanlı döneminde, başkent olarak İstanbul'un belirlenmesi bir bakıma Bizans döneminde olduğu gibi yol ağının İstanbul istikametinde şekil almasına ve burada düğümlenmesine zemin hazırlamıştır (Bakırcı, 2014).

Anadolu'da çok uzun bir süre egemenlik kurmuş olan Osmanlılar döneminde yol şebekesi devletin ihtiyacına göre şekillendirilmiş, Selçuklu döneminde kalan yolların iyileştirmesini, yeni hatların açılması ve geliştirilmesi izlemiştir. Osmanlı devleti döneminde yol şebekesi daha çok askeri bakımdan önem taşımış, orduların geçmesi ve kolayca

hudutlara nakledilmesine elverişli yollar inşa edilmiştir. (Göney, 1975) Bu sayede Anadolu’da ticaret yollarının veya güzergâhlarının durumuna göre oldukça kullanışlı durumda olan birçok kervansaraydan söz etmek mümkündür (Şekil 6).

Şekil 6. Selçuklu kervansarayları ve kervan yolları (URL-1).

1.7.2. Türk Devletlerinde Kervansaray Yapılarının Gelişimi

İlk İslam – Türk devletlerinde kervansarayları ifade etmek için bir süre Arapça ribat sözcüğü kullanılmıştır. Orta Asya kökenli olan kervansarayların ribat şeklinde adlandırılması, Arapların güvenlik ve savunma sağlamak için askeri amaçlı ve stratejik konumlu inşa edilmiş yapıları ile kullanım benzerliği göstermekteydi (Cezar, 1976). Ribatlar, Müslümanların ‘cihat’ için içerisinde askeri birlik barındırdıkları, sınır kışlası ve tabyaları işlevleriyle kullanılmış yapılardır. İslamiyet ile beraber yayılan bu yapılar süreç içerisinde, yoksulların ve eğitim amaçlı gelenlerin barınmaları ile farklı amaçlarla da kullanılmaya başlanmıştır. Bu da medrese, vakıf ve tekkelerin de kervansaraylar gibi ribat olarak adlandırılmasına sebep olmuştur (Cantay,2002; Aytaç, 2002; Karaköy, 2005). Ribatların kuruluşunda sınırları düşmanlardan korumak hedeflenmiştir. Kervansaraylar ise, kervan ve yolcuların hat üzerinde mal ve can kaybı görmeden barınıp, temel ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri yapıları oluşturmaktadır (Cezar, 1976). Bu yapılar çoğunlukla bir deve yürüyüşü ile 7-8 saat süren yaklaşık 35-40 km aralığında mesafelerde kurulmakta ve mesafeleri yolların önemleri belirlemektedir. Genellikle sultan, vezir ve büyük devlet adamlarının yaptırdığı yapılar, kale gibi sağlam, abidevi kesme taştan yapılmış, bulunduğu dönemin süsleme özellikleri kullanılmış, kitabeli veya kitablesiz ticaret, sosyal yardım ve kültür yerleridir. (Acun, 2007).

Türk mimarisinde en eski kervansaraylar, Karahanlılardan kalmıştır. Ribat adı verilmekte olan bu yapıların mimari ve planları Büyük Selçuklu ve Anadolu Selçuklu dönemlerinde yapılan kervansaraylarda gelişim göstermiştir. En önemli eserlerinden, 471 tarihli olan Ribat-ı Melik adlı yapı, duvar izlerine göre (86x86) m bir kare olarak yapılmıştır. Yapı iki katlı olup, ortada bulunan avlunun etrafında tonozlu odalar ve mekanlar bulunmaktadır. Yapı malzemesi kerpiç ve tuğla olmakla birlikte, yapının sadece güney cephe duvarı ve 12x15 m boyundaki portalı ayakta kalmıştır. Ribat-ı Melik'in portal kompozisyonu Karahanlılardan itibaren, Büyük Selçuklu, Anadolu Selçuklu, Osmanlı ve Timur devri mimarisinde esas olmuştur (Aslanapa, 1989).

Ticari yapılar grubunu temsil eden ve Anadolu kentleşmesinde önemli bir fonksiyona sahip olan kervansaraylar, sonrasında Anadolu coğrafyasında tamamıyla Türkçeye ait bir kelime olan “Han” olarak adlandırılmıştır (Aycibin, 2018). Han ve kervansaraylar işlevsel olarak birbirlerinden farklılık göstermektedir. Kervansaraylar şehirlerarası hat üzerinde kurulup yolcuların ihtiyaçlarını karşılamak amaçlı hamam, mescit, mutfak ve dükkan gibi bölümlerden oluşmuştur. Hanlar ise genellikle şehir içlerinde kurulmakta ve bu bölümlerin çoğu şehir içinde karşılanabilmekteydi. Şehrin merkezinden uzakta kurulan kervansaraylarda, şehir içlerine göre mal ve can güvenliği daha az olduğu için kalın duvarlar, yüksek ve az pencereler bulunmakta, kale gibi korunaklı bir görüntü oluşmaktaydı. Hanlar ve kervansaraylar kendi aralarında boyut, işlev, cephe ve yapı malzemesi açısından farklılık göstermektedir (Aycibin, 2018).

1.7.2.1. Karahanlı Dönemi Kervansarayları

Türk mimarisinde en eski kervansaraylar Karahanlılardan kalan yapılardır. Büyük Selçuklu ve Anadolu Selçuklu dönemlerinde mimarisi ve planları geliştirilmiştir (Aslanapa, 1989).

Şems-ül Müluk Nasr Bin İbrahim tarafından Semerkand-Hocend yolu üzerinde 1078-1079 tarihli Ribat-ı Melik yaptırılmıştır (Şekil 7). Duvar izlerine göre 86 x 86 m' den oluşan kare biçimli bir yapıdır. Tonozlu odalar ve mekanlar ortada bulunan avlunun etrafında iki katlı olarak sıralanmıştır. Kerpiçten yapılan ve üzeri tuğla ile kapatılan yapıdan günümüze güney cephe duvarı ve portal ayakta kalmıştır (Aslanapa, 1989). Cephenin köşelerinde yuvarlak takviye kuleleri bulunmakta, bunlar kırık sivri kemerlerle birbirine bağlanmıştır. Merv bölgesinin ayırt edici özelliğine sahip kale gibi yapılarda karşılaşılan cephe modeli,

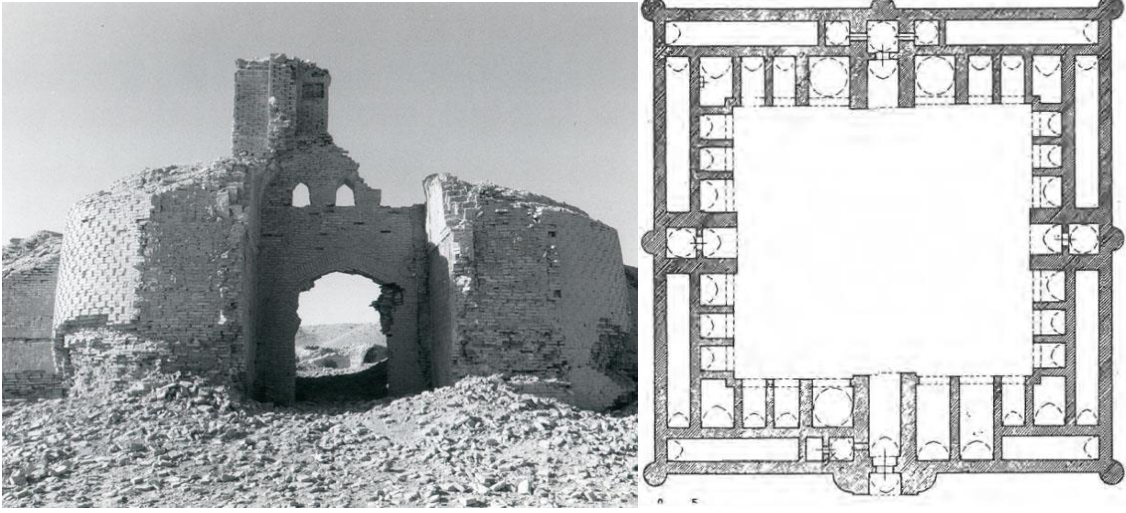
kervansaraylara da uygulanmış ve Merv, Hive ve Tirmiz’de bulunan harabelerin de tarihine ışık tutmuştur (Aslanapa, 1989). Karahanlı kervansarayları, ortasında konumlanmış avlu etrafında dört duvar üzere sıralanmış odaları bulunan ve büyük mekan tarzı ile Türk kervansarayları için öncü ve Selçuklu medreselerinin prototipi olmuştur (Öztürker, 2012). Cephenin ortasında yükselen Türkistan’da piştak olarak anılan, 12 x 15 m abidevi ölçülere sahip olan sivri kemerli portal, Türk mimarisinin klasik portal şeklini XI. yüzyıl itibari ile göstermektedir. Duvar yüksekliği 12 m’dir. Portal kompozisyonunun özellikleri, Karahanlı döneminden başlamakta ve Büyük Selçuklu, Anadolu Selçuklu, Osmanlı ve Timur devri mimarisinde esas oluşturmaktadır (Aslanapa, 1989).

Şekil 7. Ribat-ı Melik Kervansaray planı ve görünüşü (URL-2).

1.7.2.2. Gazneliler Dönemi Kervansarayları

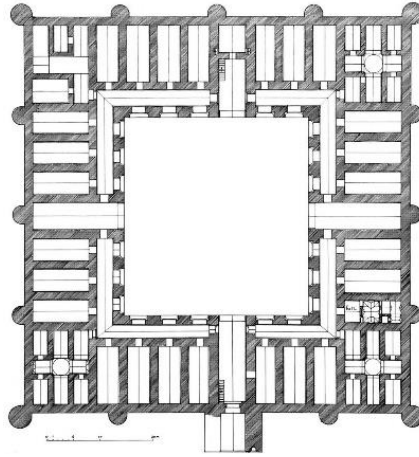
Gazneliler, Karahanlıların ribatları ile benzer planlarda eserler meydana getirmişlerdir. Gazneli Sultan Mahmud, 1019-1020 yıllarında Ribat-ı Çähe olarak adlandırılan bir kervansaray yaptırmıştır. Hamdullah Müstevfi el Kazvininin 1340 yılında yazdığı ‘Nüzhet el Kulub’ yapıtında, Ribat-ı Mahi’den bahsetmektedir (Şekil 8). Bu ribatın yazılı kaynaklarla karşılaştırıldığında Gaznelilerin Ribat-ı Çähe adlı yapısı olduğu tespit edilmiştir. Dört eyvanlı avlu etrafında sıralana mekanlarla 70.68 x 71.92 m ölçüleriyle kareye yakın ve yuvarlak kulelerle takviyeli bir yapıdır (Aslanapa, 1989). 4 eyvanlı avlu tipi ve tuğla süslemeleri ile Karahanlı mimarisinin özelliklerini göstermektedir. Eyvan kubbe birleşmesinin Gazneliler tarafından oluşturulduğunu gösteren yapı ve Karahanlı ve Selçuklu mimarisini birbirine bağlayan bir dönem görevini de üstlenmiştir (Güran, 1975).

Şekil 8. Ser Ahs yolunda, Ribat-ı Mahi Kervansaray planı ve görünüşü (URL-3).

1.7.2.3. Büyük Selçuklu Dönemi Kervansarayları

Büyük Selçuklu Döneminde, Karahanlılar ve Gaznelilerin geliştirdiği kervansaray mimarisi geliştirilmiş ve daha büyük ölçeklerde anıtsal ribatlar yapılmıştır (Aycibin, 2018). Bu ribatların avluya sahip olmaları önemli özelliklerindendir. Büyük Selçukluların ünlü veziri Nizam-ül Mülk ‘Siyasetname’ adlı eserinde ‘önemli ve gerekli noktalarda ribat yaptırmayı hükümdarın önemli görevlerinden birisi’ olarak beyan etmektedir. Bu durum bir devlet politikası olarak incelenmiş; Selçuklu hükümdar ve devlet adamları birçok ribat yaptırmıştır (Öztürker, 2012). İlk kez taş ve tuğla kullanılarak 1029-1049 yılları arasında yapılan Anuşirvan Kervansarayı, sultan Tuğrul Bey’in zamanında inşa edilmiştir (Aslanapa, 1989). Ribat-ı Anuşirvan kervansarayı 72 x72 m boyutlarında kare planlı olarak tasarlanmış bir yapıdır (Şekil 9.). Köşelerinin ve duvarlarının orta bölümleri kulelerle takviye edilen yapı, revaklı avlunun etrafında bulunan mekânlardan oluşmaktadır. Mekânlar birbirine, biri giriş bölümünü oluşturan dört eyvanla bağlanmakta ve iç kısmında dört kollu eyvanlarla çevrili küçük kubbeler halinde, kendi içerisinde düzenlenmiş mekânlar bulunmaktadır (Aycibin, 2018).

Şekil 9. Ribat-ı Anuşirvan plan-görünüş (URL-4).

1.7.2.4. Anadolu Selçuklu Dönemi Kervansarayları

Büyük Selçuklulardan farklı olarak Anadolu Selçukluları, kendi özgün Selçuklu sanatlarını yaratmışlardır. 1071 yılında Malazgirt Savaşı ile Anadolu'nun fethine başlayan ve 1075 yılında devlet kuran Türklerin ortaya koydukları eserlerin Selçuklu sosyal hayatı ve ekonomisi ile yakından ilgili olduğu kesindir. Anadolu'da Etiler, Frigler, Lidyalılar, İyonlar, Yunanlılar, Persler, Romalılar ve Bizanslılar'dan kalma, hem yer altında hem de yer üstünde birçok mimari esere ev sahipli yapılmıştır. Anadolu'nun güneyinde, Suriye'de Emeviler'e, Irak'ta Abbasiler'e, kuzeybatıda ise Bizans'a ait muhteşem anıtlar ve tarihi yapılar bulunmaktaydı. Anadolu'yu fetheden Selçuklular, bu milletlerin eserleriyle karşılaşmışlardır. Ancak onlardan etkilenmeyip özgün bir sanat üslubu oluşturmuşlardır (Turan ve Kırpık, 2007).

Selçukluların Anadolu'ya girişi ile Anadolu, Müslüman ve Hristiyan devletlerini birbirine bağlayan bir köprü niteliği taşımaya başlamıştır. Selçuklulardan önce Bizans

yönetiminde bulunan Anadolu'da, İslam-Hristiyan çatışma sahası olması, deniz yollarının kara yollarına göre daha çok rağbet görmesi gibi nedenler, ticaretin bu topraklarda yapılamamasına sebep olmuştur. Selçuklular'ın Anadolu'ya gelmesi ve dış tehditlerden kurtulmaları ile güneyde bulunan İslam ülkeleri ve kuzeyde bulunan devletler arasında ticareti aksatan siyasi engeller ortadan kalkmış ve ticari anlaşmaları ilerletmede herhangi bir mâni kalmamıştır (Turan, 1946).

Selçuklular döneminde, Anadolu'nun Sinop ve Antalya şehirlerinde bulunan giriş ve çıkış limanlarında ticareti ilerletmek ve daha kolay hale getirmek amacıyla büyük sermayeli tüccarlar için ayrıcalıklar verilmiştir. Yabancı tacirlere de Türkiye'ye gelmeleri için ayrıcalık tanınmış ve en az bir gümrük tarifesi uygulanmıştır. Ticaret yollarında zarar gören malları için tacirlerin zararları devlet hazinesinden giderilmiştir. Bu durum, 14. asırda Venedikliler ve Cenevizliler'in devlet sigortası uygulamalarından önce, Selçuklu döneminde de devlet sigortası uygulaması kullanıldığının bir göstergesi olmuştur. Devletin aldığı bu tedbirler arasında, تنها yerler ve geçitler gibi tehlikeli bölgelere askeri birlikler ve koruma güçleri eşliğinde bazı yollara ticaret kervanlarının sevk edilmesi de dikkat çekmektedir (Turan, 1946). Bu durum Selçukluların ticarete ve güvenliğe verdikleri önemin bir göstergesi niteliğindedir. Selçuklu kervansaraylarının Anadolu'nun bütün yollarını sarması bir ticaret devleti olan Selçuklular için zorunlu hale gelmiştir. (Şekil 10).

Kervansaraylar, inşa edildikleri yerlere göre şehir içi ve menzil yapıları olmak üzere ikiye ayrılır. Şehir içi hanları, Selçuklu döneminden günümüze ulaşamamıştır (Aytaç, 2002). Menzil kervansarayları, kervanların ve yolcuların eşkıya korkusu olmadan barınıp dinlenebilecekleri, ticari eşyaların depolanabileceği bir yapıyı oluşturmaktadır. Tarih boyunca bazı değişim ve gelişimler geçiren yapı tipleri, kuruluşlarındaki ana etken olan koruma unsuru sebebiyle, belli bir yönde şekillenmeye devam etmiştir (Cezar, 1976). Orta çağda Anadolu'nun en önemli kervan yolları üzerinde, ticaret, sosyal yardım ve aynı zamanda kültür kurumları olmuşlardır (Aslanapa, 1963; Taştan, 2010)(Şekil 11).

Şekil 10. Anadolu Selçuklu Dönemi önemli kervan yolları (Bektaş, 1999; Kuban, 2008; Karakuş, 2022).

Menzil hanları planlarındaki mekanlar bakımından hem yolcuların barınma ve konaklaması, hem de görevlilerin ihtiyaçları göz önünde bulundurularak inşa edilmişlerdir. Bu kervansaraylar tüccarlar için bir barınak, askerler için bir konaklama mekanı, önemli yol ve geçitlerin güvenliğini koruyan bir derbent ve savaş durumunda düşmana karşı koymak için bir kale görevi görmüşlerdir (Aytaç, 2002).

Yapılarda, Karahanlılar'dan sonra ana hatları pek değişmeyen bir plan şemasının uygulandığı görülmektedir. Karahanlı, Gazneli ve Selçuklu kervansaray planlarında eyvanların varlığı, yatay eksende biçimleniş tarzı ve yapım teknikleri konuları ortaklık göstermektedir (Cezar, 1976). Dairesel, kare ya da dikdörtgen plan tiplerinde farklılık göstermeyen, cephe olarak dışarıya kapalı, bölgenin iklim şartları ile uyumlu olarak ortada avlu bulunan merkezi plan sistemi uygulanmıştır. Bu uygulama ıssız yollar ve bölgelerde bulunan kervansaraylarda emniyet ve savunmaya öncelik verildiğinin de bir göstergesidir. (Cezar, 1976).

Şekil 11. Selçuklu Kervansarayları ve Kervan yolları (Niğde İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü) (URL-5).

Kervansaraylarda temel unsur; kışlık salon ve ahır olarak da adlandırılan barınağın varlığıdır. Barınak, yolcuların dinlenip yattığı, yükün yüklenip boşaltıldığı, hayvanların dinlendirildiği ve beslendiği alandır. Hayvan-yolcu-yük üçlüsünün ihtiyaçlarına cevap veren barınak kısmı, kervansarayın plan tipiyle değişmemektedir. Bu üçlünün çözümü iki hat olarak ortaya çıkar. İlk hat, hayvanların ve sirkülasyon alanının bulunduğu zemin seviyesidir. İkinci hat, yerden 0.90 m. – 1.30 m. yüksekte bir sekiyi oluşturmaktadır. Seki ile ahır kısmının sabit bir hat üzerinde hareket etmediği, yükseklik farkının değiştiği görülmektedir. Zeminin barınak kısmının girişten arka hatta doğru yükseldiği ve seki yüksekliğinin azaldığı birçok örnek mevcuttur. Bazı kervansaraylarda, seki ve ahır hattı arasındaki seki üzerinde suluk ve yemlik işlevini gören taş çanaklar bulunmaktadır. Bu durum yapılara göre çeşitlenmeler oluşturmaktadır. Bazı yapılarda ısınmak için sekilere yerleştirilen tandırlara rastlanmıştır (Yavuz, 1995).

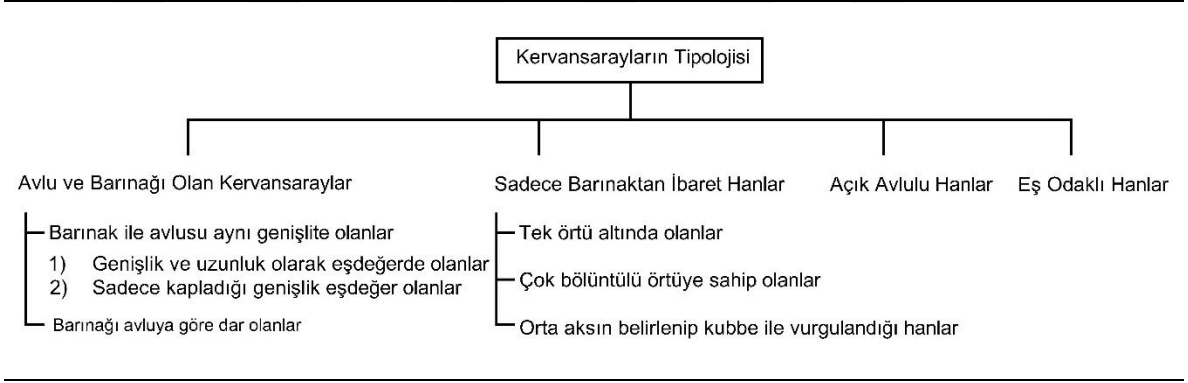
Gazneli, Karahanlı ve Büyük Selçuklu kervansaraylarında bulunan revaklı avlunun arkasında mekan oluşturulan plan şeması, Anadolu Selçuklu döneminde de kullanılmıştır. Selçuklu döneminde, buna ek olarak avluya bir kenarı boyunca eklenen kapalı mekanlar da oluşturulmuştur. Misafir ve yolcular için müstakil alanlar olarak ayrılarak, insanlar ve hayvanlar arasında bir mekan ayrımı meydana getirilmiştir. Sultan Hanı olarak adlandırılan bir plan şeması elde edilmiştir (Cantay, 1975).

Her mekanda namaz kılınabilmesine rağmen birçok kervansarayda bu işlev için bir yer ve bir mihrap ayrılmıştır. Köşk mescit olarak adlandırılan bağımsız mescit yapıları dışında

diğer mescitler genellikle hanın giriş duvarına bitişik zemin katta, girişin üstünde veya sığınağın bir bölümünde yer almaktadır (Yavuz,1995).

Kervansaraylarda tipoloji mekanın fonksiyonel özellikleriyle bağlantılı değildir. Servis mekanlarının çeşitliliği ve oda sayısı yapılar arasında farklılık göstermektedir. Ayrıca, barınak bölümünün planlanmasında bir standart olmasına rağmen, servis mekanlarında asimetrik planlama daha çok tercih edilmektedir. Anadolu Selçuklu menzil hanlarında mimari özellikleri dikkate alınarak plan tipolojisi yapılmıştır. Erdmann (1961), barınak ve avlu bölümlerinin varlığını dikkate alarak 3 gruba ayırmış, ardından Yavuz (1976) tarafından dördüncü bir grup eklenmiştir (Aytaç, 2002)(Tablo 4.).

Tablo 4. Selçuklu Kervansaraylarının tipolojisi (Erdmann, 1961; Yavuz, 1976; Aytaç, 2002)

Selçuklular döneminde kervansaray geliri devlet ve zenginlerin kurduğu vakıflar tarafından sağlanırdı. Sınırlar genişledikçe menzil yapıları askeri işlevini yitirmiş ve sadece ticari amaçla kullanılmaya başlanmıştır (Cantay, 1975). Kervansarayların boyutları yapıldıkları yolun ticaret hacmine, dolayısıyla konaklayacak kervanların büyüklüklerine ve yaptırımların gücüne göre değişmiştir (Kuban, 2002; Aycibin, 2018).

1.7.2.5. Osmanlı Dönemi Kervansarayları

Oğuzlar, Anadolu'yu, Hristiyan Bizanslılardan almışlardır. Müslüman Oğuzlar, ibadet etmek için cami, mescit ve zaviyeler, çocuklarına dinlerini öğretmek için medreseler, hastalarını tedavi etmek için darüş-şifalar, temizlik için hamamlar ve çeşmeler yaptırmışlardır. Bu ihtiyaçlar doğrultusunda Selçuklular, beylikler ve Osmanlılar Anadolu'yu yeniden inşa etme yoluna gitmişlerdir (Şekil 12). Bu durumun sonucu olarak,

Anadolu'da sosyal ve kültürel olarak gelişen bir medeniyet ortaya çıkmıştır (Turan ve Kırpık, 2007).

Osmanlılar pek çok sayıda han ve kervansaray inşa etmişlerdir. Yollar üzerinde han ve kervansaraylar yapıldığı gibi şehirlerde de çok sayıda hanlar yapılmıştır. Şehirlerdeki hanlar esas itibariyle gelir getirme amacına dayalı ticari amaçlı yapılardır. Han ve kervansarayların plan şeması artmış ve çeşitlenmiştir. Ancak, Osmanlı kervansarayları da avlulu yapı modelindedir. Osmanlı kervansarayları az ya da çok sayıda yapı ile birleştirmekte, ya da onları çevresinde toplayan bir külliyeinin merkezi olarak oluşmuşlardır (Cezar, 1976). Yine bu dönemde Anadolu ve Rumeli'yi birbirine siyasi, askeri ve ticari açıdan bağlayan, gelişmiş ve güvenli bir yol sistemi kurulmuştur.

İssız yerleri hareketlendirmek için bir iskan vasıtası olarak kullanılan derbentlerde inşa edilen külliyeiler içinde kervansaraylar her daim önemli olmuştur. Osmanlı devletinde, kendinden önceki devletlerden gelen kervan yolları ve üzerinde bulunan yapılar korunmuş, gerekli restorasyonlar yapılmış ve yapılar kullanılmaya devam edilmiştir. Osmanlılar ayrıca, savaşlar, ticari ve hac kervanları, misafir hükümdarların barınabileceği menzil yapıların yapımının gerekliliğinden dolayı kendi imgesel yapılarını da yapmıştır. Osmanlılar büyük eserler meydana getirmelerine rağmen, kervansaray yapımında Selçuklulara erişememişlerdir. Ancak ticaret hanı olan yapılara, Selçuklular'dan daha fazla önem vermişlerdir (Sönmez, 2007).

Selçuklular, kervansaraylarına ilave olarak yaptıkları köşk mescitleri, bağımsız bir yapı olarak eklerken, Osmanlılar, kervansarayların etrafına cami, hamam, mutfak, tabhane, dükkanlar, kahvehane, fırın, havuz ya da çadır-şadırvan eklemişlerdir. Bazı kervansaraylara eğitim birimleri de dahil edilmiştir. Bu yapılarda; sosyal yardım, kültürel ve dini hususlarla ilgili ihtiyaçlar karşılanmakta, kervansarayın dahil olduğu külliyeiler için vakıf şartları oluşturulmaktaydı (Cezar, 1976).

Şekil 13. İpek yolu, han ve kervansaraylar güzergahında bulunan önemli kentler (Aycibin, 2018).

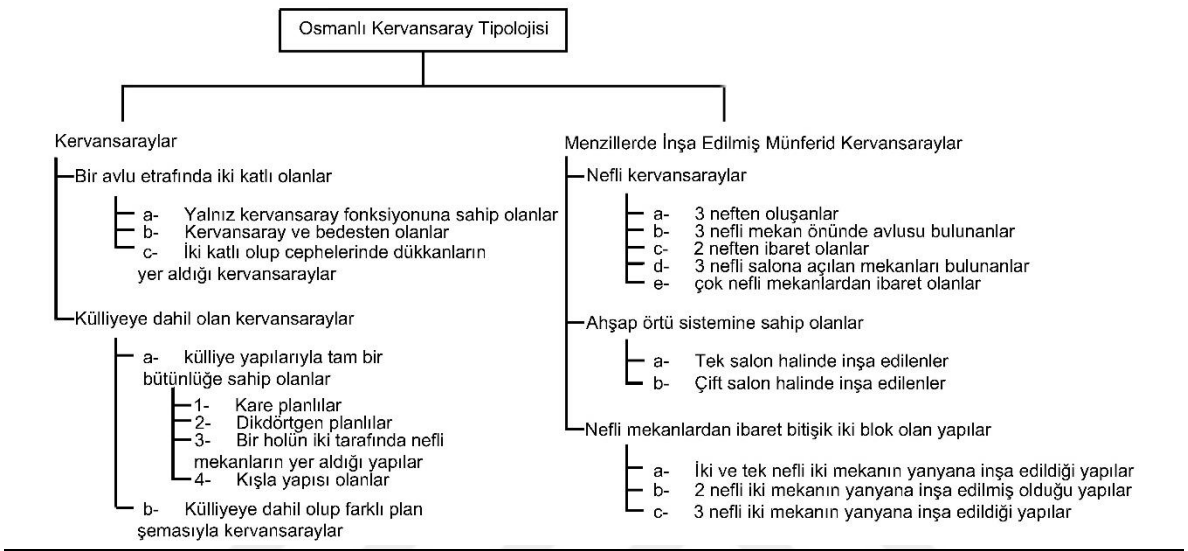
Kervansarayların önemli bir kısmında, mimari açıdan yolcuların ve özellikle kervansarayda ikamet eden görevlilerin konforunu daha iyi sağlamayı amaçlayan mimari düzenlemeler yapılmıştır. Osmanlı kervansaraylarından bazıları 2 katlıdır. Bu düzenleme sayesinde insanlar için daha fazla konaklama mekanı elde edilmiştir (Cezar, 1976). Hanlar, kurum olarak da sosyal niteliği en iyi simgeleyen eserlerdendir. Sosyal hizmetin, fikir ve eylem olarak halka ulaşması sağlanmıştır. Sosyal nitelikli kurum olan bu yapılarda, kervan ve yolculara burada ücretsiz barınma imkanı verilmekte, yolculara yiyecek ve hayvanlara yem sağlanmakta, yaz ve kış aylarında gerekli ihtiyaçları karşılanmaktadır. Bazı kervansaraylarda, tamir, ilaç, hayvanlar için veteriner gibi daha komplike ihtiyaçları da karşılanmıştır (Cezar, 1976).

Kervansaraylar kendi bünyesi içerisinde hizmetlerini yerine getirebilmeleri için, hizmet ve maddi şekilde olan maaşları vakıf tarafından karşılanan görevliler bulundurmıştır. Bu sayede kurumların işletmeleri sekteye uğramamıştır. Maliyeti fazla olan birçok hizmette bulunan kervansaraylara, yaptıran kişi veya kurumlar tarafından işletmenin sürdürülebilirliği için gelir kaynakları sağlanmıştır. Menzil yapılarına gelir sağlamak için yaptırılan şehir içi hanları da bulunmaktadır (Cezar, 1976). Yapının büyüklüğüne göre değişiklik göstermekle beraber köylerin arazi gelirleri, kira getiren evler, tarla ve araziler vb. birçok kira geliri kervansaraylara vakfedilmiştir.

Anadolu Selçuklular'ın sultan hanlarında, insan-hayvan ayrımı yapan nefler halinde oluşturulmuş müstakil ahır mekanlarına Osmanlı dönemi kervansaray mimarisinde de yer

verilmiştir. Bu nefli mekanların farklı varyasyonlarla konumlandırılması sonucu abidevi eserler meydana getirilmiştir. Plan şeması, kullanım özellikleri, örtü ve cephe sistemi dönemin kervansaray tipolojisini etkileyen kriterlerden olmuştur (Cantay, 1975) (Tablo 5.).

Tablo 5. Türkiye’de Osmanlı devri kervansaray yapılarının tipolojisi (Cantay, 1975).

Günümüzde tüm ülkelerde ticaret, kültür ve turizm alanlarının en büyük ihtiyacı olan otelciliğin birebir karşılığı olarak kabul edebileceğimiz kervansaraylar, yapıldıkları dönemlerde her türlü sivil ihtiyacı karşılayacak şekil

de düzenlenmiş kurumlardır (Berkol, 2006). Türk kervansaraylarının, tarihi aydınlatacak önemli sosyal kurumlar olduğu görülmektedir.

1.7.3. Kervansaray Yapılarının Fonksiyonel Kurguları

Uzun ve ticari yollar üzerinde kurulan, temel fikri dayanışma ve insani duygulardan oluşan, halkın yararını gözeten ticari yapılar olan kervansarayların varlık sebeplerinden biri de inşa edilmeleri ve sürdürülebilirliğini vakıflardan sağlıyor olmasıdır. Yürüyerek 8-10 saatlik mesafede bulunan yapılar; yolların güvenliği, merkezi otoritenin güçlü olması ve sultanlara hizmet edebilme kapasitesi, Anadolu’da yolların gelişmesinin ana nedenlerinden biriydi (Günel, 2010). Bütün yolları saran kervansaray ağı, gelişen ticaretin ve güvenliğin göstergesi niteliğindedir.

Büyük Selçuklular döneminde yapılan Ribat-ı Şerif ve Anadolu Selçukluları döneminde yapılan kervansaraylar ile plan şeması geliştirilmiştir. Osmanlı döneminde diğer dönemlerin geleneklerine bağlı kalınarak yapıları daha kullanışlı hale getirmek için kervansaray mimarisinde bazı değişiklikler yapılmıştır (Cantay, 1975). Anadolu Selçukluları ve Osmanlıların devlet ve toplum birikimi anlayışı, özellikle kurum olarak kervansaraylara, Orta Asya'dakinden farklı olarak yeni ek işlevler kazandırmıştır (Cezar, 1976).

Gazneliler, Karahanlılar ve Büyük Selçuklu kervansaraylarında avluya açılan 4 eyvanlı şema Anadolu Selçuklularında kullanılmamış, girişte kullanılan eyvan formu korunmuştur. Cami, medrese gibi mimari eserlerde dört eyvan düzeni kullanılmaya devam edilmiştir. Avluya açılan 4 eyvanlı şema Osmanlı döneminde hiç kullanılmamıştır. Avlu etrafındaki revakların inşasına ve sonrasında mekanların oluşturulmasına Büyük Selçuklular ve Anadolu Selçuklularından sonra Osmanlı Devleti'nde de devam edilmiştir (Cantay, 1975).

Anadolu'da bulunan kervansaray yapıları genel olarak üç farklı tipte incelenmektedir. Yazlık bölümü oluşturan avlulu planlı kervansaraylar, kışlık olarak tanımlanan kapalı bölümlü kervansaraylar ve açık avlulu ve kapalı bölümü bünyesinde bulunduran karma tipli kervansaraylar olmak üzere üç plan şeklinde inşa ettirilmiştir (Yetkin, 1965; Köroğlu, 2021).

Kapalı mekân- açık mekân ilişkisi, Osmanlı Mimarisinde yaygın olarak uygulanan bir temadır. Kapalı mekana geçişten önce yarı açık geçiş mekanı tasarlamak, kütle ifadesini güçlendirmenin yanı sıra fonksiyonel nedenlerle de uygulanmaktadır. Medrese ve kervansaray odalarının önündeki revak, camideki son cemaat yeri ve türbenin saçakları kütledeki doluluk ve boşluk arasında zıtlık oluşturan unsurlardır (Ödekan, 1988).

Barınak, bütün kervansaraylarda bulunan zorunlu alandır. Barınak işlevinin dışında servis alanları bulunmaktadır. Ancak servis alanları birim olarak, bulunması zorunlu mekanlar değildir. Birçok handa bulunan yarı açık galeriler, barınak bölümü ile benzerlik göstermektedir ve bahar ve yaz mevsimlerinde kullanılan bir alternatif oluşturmaktadır. Farklı konumlar ve ebatlarda odalar, eyvan, tuvalet alanı, çeşme, hamam ve mescit gibi birçok hizmet için oluşturulan mekanlar, çatıda gözetleme odaları ve galeriler bulunmaktadır (Yavuz, 1995).

Kervansarayların girişine yakın olan ve bir kısmı birbiriyle bağlantılı olan geniş odaların kervansarayın idaresi veya depo olarak kullanıldığı sanılmaktadır. Birçok kervansarayda bu mekanların penceresi bulunmamaktadır. Bu mekanlar ile yaşam ünitesi olarak kullanılan odaların boyutları ve nitelikleri çok farklıdır (Yavuz, 1995).

Bazı kervansaraylarda yapılan kazılarla bazı mekanların hela veya hamam olduğu belirlenmiştir. Yalak, su deliği, su haznesi künk gibi yapı unsurlarının kullanılması bu servis alanlarını daha rahat fark edebilmeyi sağlamaktadır. Çeşmelerin çoğu eyvan biçimindedir ama bu bir zorunluluk değildir. Bazı yapılarda çeşmeler açık galerilerde, ön cephenin arkasında bulunan Ağzıkara, Obruk, Sarı han gibi örnekleri bulunmaktadır. Hanın içinde çeşme olduğunda, tesisat birliğinden yararlanarak hanın dışına da bir çeşme yapılmaktadır (Yavuz, 1995).

Suyla ilgili olan ikinci servis alanı da hamamlardır. Hamamlar kervansaraylarda bulunan en yaygın mekanlardan değildir. Hamamı olan kervansaraylarda, mekan iki türlü tasarlanmıştır. İlk tür, yapıya yakın bir konumda bulunan ancak içinde yer almayan hamamlardır. İshaklı, Ağzıkara, İncir kervansarayları bu türe örnek oluşturmaktadır. İkinci tür de hamamlar kervansaray yapılarının içinde bir mekan olarak çözülmüştür. Hamamlar küçük olsalar da tek mekan olarak bulunmamaktadır. Mekanlar dizini, bir soğukluk ve ılıkılık ile sıcaklıktan oluşmaktadır. Karatay ve Tuzhisar Sultan hanı ikinci tür hamamlara örnek teşkil etmektedir (Yavuz, 1995).

Kervansarayların sosyal ve kültürel yönlerinin yanı sıra ticari hayatındaki önemi de oldukça fazladır. Birçok kervansarayın kendi bünyesinde satış yerleri olduğunu günümüze ulaşan örneklerinden görülmektedir. Ulukışla'da Öküz Mehmet Paşa Kervansarayı'nın yanında yer alan bedesten, bu tesisin kervanların getirdiği ticari malları satmak ve çevre halkının bu mallardan yararlanması için yapıldığını göstermektedir (Berkol, 2006).

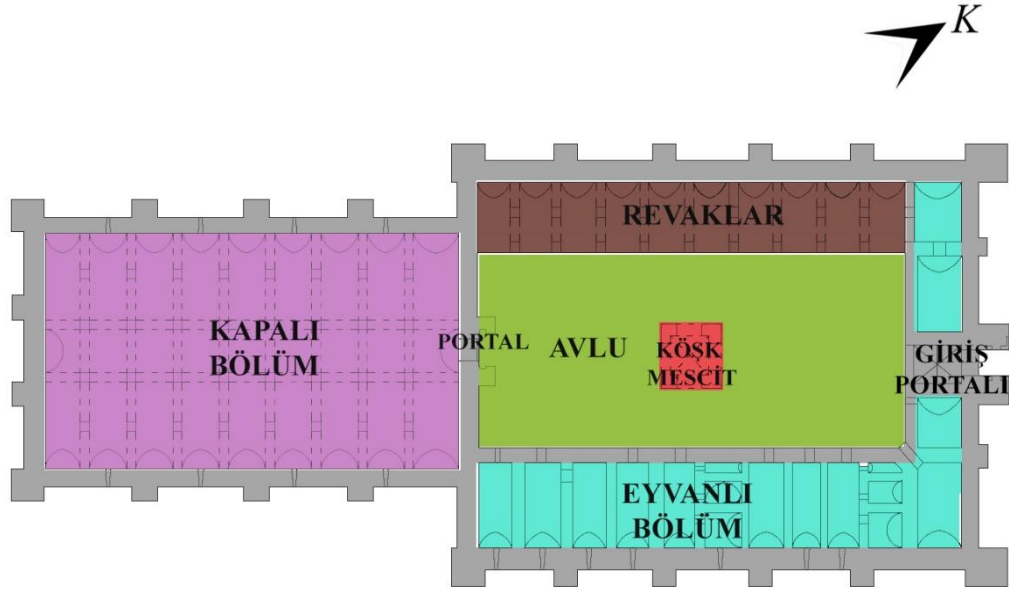
1.7.4. Kapadokya Kervansarayları

1.7.4.1. Aksaray Sultan Hanı

Aksaray'da 1229 yılında inşa edilen kervansaray Konya'ya 110 km. - Aksaray'a 42. km mesafede, adını içerisinde bulunan kervansaraydan alan Sultan Hanı ilçesinde bulunmaktadır. Sultan I. Alaeddin Keykubad döneminde Sultan'ın emri ile dönemin önemli mimarlarından Muhammed Bin Havlan'a, kuzeydoğu - güneybatı aksında yaptırılmıştır (Önge, 1985). Kapalı bölümde bulunan taç kapı tamir kitabesinde yakılan kapının, 1268 - 1269 yıllarında Sultan III. Gıyaseddin zamanında Seraceddin Ahmet tarafından yenilendiği yazılmaktadır (Combe, 1931; Konyalı, 1974; Durukan, 2007). Osmanlı dönemi ve 20.

yüzyılda da Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün onarımlarından geçen yapı özgünlüğünü kısmen yitirmiştir (Durukan, 2007).

Anadolu Selçuklu dönemine ait kervansarayların günümüze ulaşan en büyük örneği olan yapı, açık ve kapalı bölümden meydana gelmektedir (Dursun, 2016). Yapı, açık avlulu ve kapalı kısımdan oluşan karma tipteki han, güneybatıda 50x33 m ölçülerinde kapalı kısım ve bu bölümün kuzey doğusuna bitişik 20 x 62 m ölçülerinde revaklı avlulu bir yazlık bölümden oluşmaktadır (Uluçam, 2009; Karakuş. 2022). Han, kuzeydoğu-güneybatı aksında bulunmaktadır. Yapının giriş portalı, kuzeydoğu cephesinin ortasında, ileriye doğru çıkma yapmakta ve yapının beden duvarlarından daha yüksek kotta yapılarak vurgulanmaktadır. Yıkık sivri kemerli taç kapı nişi on iki sıra mukarnas kavsaralıdır. Giriş portalinin yan yüzeylerinde bulunan payandalar dikdörtgen kesitlidir ve yüzeyleri kaval silmelerle hareketlendirilmiştir. Köşe yüzeylerde sekizgen kesitli payandalar bulunmaktadır (Durukan,2007).

Şekil 14. Sultanhanı Kervansarayı Planı

Avlunun güney cephesinde sekiz, kapalı bölümün kuzey ve güney cephelerinde ikişer, batı cephesinde ise bir mazgal pencere açılmıştır. Pencerelerin tamamı dışarıdan dikdörtgen görünümlüdür. Avlunun güneydoğu köşesinde bulunan yirmi altı basamaklı merdiven ile çatıya ulaşılmaktadır (Durukan, 2007).

Yapı malzemesi portallerde beyaz ve koyu renkli mermer, yapı beden duvarlarında kesme taştan oluşmaktadır. Geçirdiği onarımlarda beton ve tuğla gibi farklı yapı malzemesi türleri de kullanılmıştır (Dursun, 2016).

Avlunun güney cephesi ve giriş portalının iki tarafında farklı amaçlara hizmet eden servis odaları yerleştirilmiştir. Yapıda hasarın en büyük ölçüde olduğu iki bölüm dışında, örtü sistemi ve avluya bakan duvarları ile birlikte diğer bölümler yıkılmış, restorasyonlarda yenilenerek günümüzdeki görünümüne kavuşmuştur (Dursun, 2016).

Avlunun kuzey cephesinde bulunan kemerlere oturan sivri beşik tonozlarla örtülü çift revak düzenlemesi bulunmaktadır. Tonozların avluya bakan kısımları çift sıra kemerlidir. Onarım sırasında kemerlerin tamamının süslemeli yapılmaması sonucu, süslemesiz kemerlerde bulunmaktadır (Dursun, 2016).

Açık bölümün kible cephesinde her biri avluya dik beşik tonoz ile örtülü ve üç tanesi dışında diğerleri birer kapı ile avluya açılan dikdörtgen mekanlar sıralanmaktadır. Avluya kapısı olmayan mekanlardan ikisinde yan yana farklı büyüklükte beşik tonozlu üç mekana bölünmüş alan bulunmaktadır. Bu mekanlar içerisinde bulunduğu mekana kapı ile bağlıdır (Karaköy, 2005). Bu mekanlardan iç duvara bitişik, daha dar alanı olanının hela olduğu, diğer iki mekanın ise hamama ilişkin mekanlar olduğu düşünülmektedir (Yavuz, 1995)..

Kervansaray yapılarında tuvaletlerin, yapının bir köşe mekanına yerleşmesi yaygın bir uygulamadır. Sultanhanı'nda tuvalet yapının kuzeybatı köşesinde konumlandırılmıştır. Doğu, kuzey ve batı cephesi boyunca taş ile kaplı bir kanal bulunmaktadır. Kanal üzerinde ahşap paravanlarla ayrılan tuvaletler bulunduğu duvar üzerindeki izlerden anlaşılmaktadır (Yavuz, 1995).

Kervansaraylarda bulunan mescit bölümlerinin küçüklüğü, köşk mescitlerinin sultanlara mahsus olduğu düşüncesini doğurmuştur. Ancak mescitlerin avluya girişi sağlayan kapıya yakın olması bu fikri zayıflatmaktadır. Kervansaray çevresinde bir ticaret merkezi oluşması mescidin sadece handa kalanların yararına yapılmadığını göstermektedir. (Akalin, 1987).

Aksaray Sultan Han'daki köşk-mescit planına bakıldığında dört ayak üzerine oturan yapının kaide olarak kullanıldığı görülmektedir. Kare planlı mescit L planlı sivri kemerli payeler ve çapraz tonozlarla yerden yükseltilmiştir (Akalin, 1987). Üst duvarlar yükseltilerek mescit kubbesinin oluşturduğu çapraz tonoz kavisi gizlenmiştir. Kuzey cephesindeki payelerin birkaç bölümü dışında tamamen yıkıldığı için onarımlar sırasında düzgün kesme taş ve tuğlalarla yeniden inşa edilmiştir. Mescit kapısına, ibadethaneye girişin

sağlandığı kuzey cephesindeki onarımlar sırasında yapılan iki taraflı bir merdivenle ulaşılmaktadır. Mescidin örtü sistemi yıkılmış olan harim kısmında tamamlama yapılmamış, açık bırakılmıştır (Dursun, 2016). Mescidin altında şadırvan bulunmaktadır.

Kapalı bölüm taç kapısı, avlunun batısında kışlık bölüm duvarının tam ortasında bulunmaktadır. Ana taç kapı gibi mermer malzemeden oluşmaktadır (Dursun, 2016). Kışlık bölümün taç kapı ile aynı genişlikte olan orta sahını ve her iki tarafta ikişer sahnin tonozuna dik uzanan dokuz sahından oluşmaktadır. Barınak kısmının ortasında aydınlık feneri bulunmaktadır. Süslemeli kemerler üzerine oturan fener kısmının çevresi sivri tonozlarla örtülüdür (Aslanapa, 1989).

Kapalı bölüm ahır, malların depolanması ve yolcuların barınması için kullanılmıştır. Bölümün kullanım alanının anlaşılmasını sağlayan en önemli unsurlardan biri, çok azı günümüze ulaşabilmiş olan sekilerdir (Durukan, 2007).

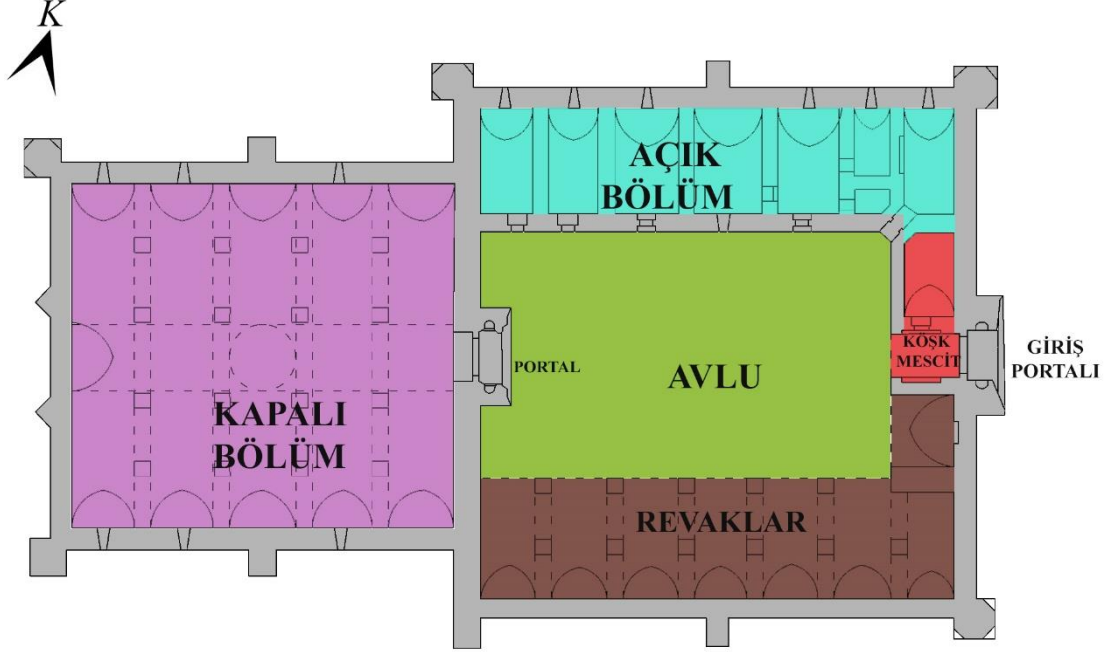
Kervansaray birçok savaş, kuşatma, doğal nedenler ve insan eliyle tahribata uğramıştır. 1959 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından kısmi restorasyon geçirerek korumaya alınan han, UNESCO Dünya Mirası Geçici Listesi'ne girmiştir. 2017-2019 yılları arasında tekrar restorasyon geçirmiştir (Köroğlu, 2021).

1.7.4.2. Avanos Saruhan

Saruhan, Kayseri – Aksaray yolu üzerinde, Ürgüp'ün 6 km. kuzeyinde, Avanos'un 5 km. Damsa çayı vadisinde bulunmaktadır (Akok ve Özgüç, 1956). Sultan 1238 yılı II. Alaattin Keykubad döneminde inşasına başlanmış, 1249 yılında Sultan II. İzzettin Keykavus döneminde tamamlanmıştır (Günel, 2010). Yapı holü 25x28.50 m. avlusu 36x34 m. olarak ölçülandırılmaktadır. Kervansarayın duvar kaplama taşları köprü inşası için sökülüp Ürgüp'e taşınmıştır (Akok ve Özgüç, 1956). Doğu-Batı hattında konumlanan yapı, açık avlulu ve kapalı kısımdan oluşan karma plan tipine sahiptir. Doğuda avlulu bölüm, batıda avlulu bölüme göre daha küçük boyutlarda kapalı bölüm bulunmaktadır (Dursun, 2016).

Yapı kareye yakın dikdörtgen planlı avlulu kısım ile dikdörtgen planlı üstü kapalı kısımdan meydana gelmektedir. Yapının anıtsal taç kapısı, doğu cephesinin ortasında, ileriye doğru çıkma yapmakta ve yapının beden duvarlarından daha yüksek kotta yapılarak vurgulanmaktadır (Akok ve Özgüç, 1956). Portalın yan yüzeylerine karşılıklı beden duvarına konumlandırılmış sekizgen kesitli birer payanda bulunur (Parla 1997). Avlu girişinin üzerinde kare planlı mescit yer almaktadır (Özergin, 1965). Dar asma bir merdiven

aracılığıyla çıkılan merdivenin ve kapı önünde balkon şeklinde merdiven sahanlığı bulunmaktadır. Mescit içerisinde bulunan merdivenlerin çatıda ezan okumak amaçlı olduğu düşünülmektedir (Akok ve Özgüç, 1956).

Şekil 15. Saruhan Kervansarayı Planı

Avlu güney tarafında sivri kemerli, tonozlu, avluya açık revaklar bulunmaktadır. Portalın güneyinde bulunan eyvan duvarında, künkleri korunmuş bir çeşme yer almaktadır. Avlunun kuzey tarafında konumlanan odaların hepsinde tonoz örtü ve mazgal şeklinde dışa açılan pencereleri bulunmaktadır. Ortada yer alan odanın penceresi, dış beden duvarında bulunan kuleden dolayı avluya bakmakta ve avluya açılan kapısı bulunmamaktadır. Bu oda sağında yer alan oda ile bir kapı aracılığıyla bağlıdır ve küçük oda yapının hamamıdır. Giriş kapısının sağ kısmında hancı veya idare odası mevcuttur (Akok ve Özgüç, 1956).

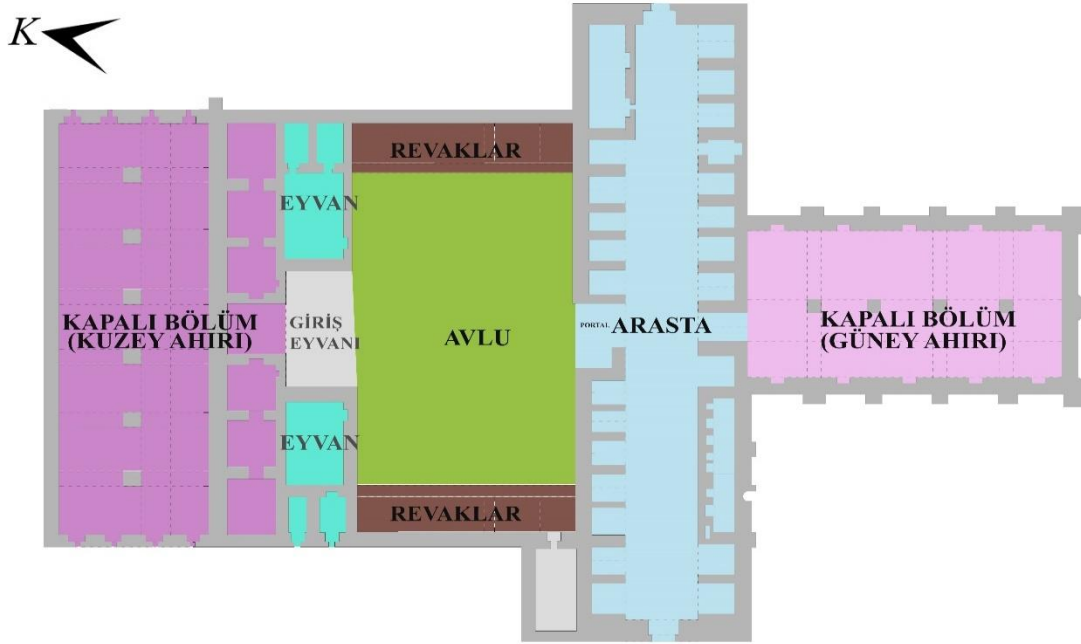
Avlunun kapalı bölüm ve ana portala göre daha küçük boyutlarda olan taç kapı batı yönünde yer alır. Kapalı bölüm bir orta sahn ve bu sahına dik bağlı beş sahnalı bir düzenlemeden oluşmaktadır. Orta sahından bulunan ve yan sahnılardan yüksek tutulan, beşik tonozla örtülü bir aydınlık feneriyle yapının ışık alması amaçlanmıştır (Dursun, 2016).

Açık ve kapalı bölümün taç kapılarının basık kemerlerinde renkli taş, diğer bölümlerde sarı renkli yöreye özgü volkanik düzgün kesme taş kullanılmıştır (Dursun, 2016) . Kervansaray 1985 yılında ilk, 1987-1990 yıllarında ikinci restorasyonunu geçirerek, bugünkü halini almıştır (VGM; Dursun, 2016).

1.7.4.3. Ulukışla Öküz Mehmet Paşa Kervansarayı

Kervansaray ve içinde bulunduğu külliye, Konya- Adana yolu üzerinde Niğde'nin Ulukışla ilçesinde, 1619 tarihinde Osmanlı veziriazamı Öküz Mehmet Paşa tarafından yaptırılmıştır (Çobanoğlu, 2007). Konya, Aksaray, Niğde, Adana istikametlerinde kervan yollarının kesiştiği bölgede inşa edilen Ulukışla külliyesinden sonra, bölge gelişim göstermiştir.

Kervansaray, cami, arasta ve hamamdan meydana gelen külliye kuzey-güney aksında eğimli bir arazi üzerine yapılmıştır (Acar Ata ve Eroğlu, 2019). Kervansaray kuzeyde ve güneyde iki kapalı bölümden oluşmakta bu bölümler arasında avlu ve arasta bulunmaktadır. Güney kapalı bölümünün avluya doğrudan bağlantısı bulunmaması ile diğer kervansaraylardan farklı bir plan şeması oluşturmaktadır. Yapı malzemesi taş ve tuğladır (Özkarıcı, 2014).

Şekil 16. Ulukışla Öküz Mehmet Paşa Kervansarayı Planı

Avluya ve kuzey kapalı bölümüne, arastayı avluya bağlayan üçgen alınlıklı bir kapıdan girilmektedir (Acar Ata ve Eroğlu, 2019). Diğer bir giriş ise avlunun batı cephesinde bulunan sivri kemerli kapının bulunduğu revaktan sağlanmaktadır. Avlunun güneyinde arasta, doğu batı cephesinde çapraz tonozla örtülmüş revaklar yer almaktadır. Doğu revakında her kemer gözünün duvarında ocak için birer niş yapılmıştır. Revakın kuzeyinde kapalı bölüm ve tabhane bulunmaktadır. Tabhane, kuzey kapalı bölümün güney cephesine bitişik olarak yapılmıştır. Kapalı bölümün girişi, tabhanenin ortasında bulunan eyvanlı kısımdan sağlanmaktadır. Giriş, tabhaneyi simetrik birer eyvan ve üçer odaya ayırmaktadır. Beşik tonozla örtülen bu mekanlara basık kemerli dolap ve ocak nişi yapılmıştır (Özkarcı, 2014).

Kuzey kapalı bölümü, doğu-batı yönünde konumlanmakta ve sivri kemerle bağlanan 6 paye ile iki sahına ayrılmaktadır. Sahınlar doğu-batı doğrultusunda sivri beşik tonozlarla örtülmüştür. Kapalı bölüm duvarlarında otuz adet ocak nişi bulunmaktadır. Ocakların önünde insanlar ve yükler için sekiler yer almaktadır (Özkarcı, 2014). Duvarlarda ocak nişlerinin önünde bulunduğu bilinen sekiler günümüzde mevcut değildir (Niebuhr, 1837; Göyünç, 1983; Işıl, 2022). Doğu ve batı cephesinde mazgal pencereler bulunmaktadır (Işıl, 2022).

Hamam ve cami arasında konumlanan güney kapalı bölümüne arastadan girilmektedir (Acar Ata ve Eroğlu, 2019). Kapalı bölüm, kuzey-güney yönünde konumlanmakta ve dört paye ile iki sahına ayrılmaktadır. Sahınlar kuzey-güney doğrultusunda payelerle taşınan sivri beşik tonozlarla örtülmüştür. Kapalı bölümün doğu ve batı cepheleri 4 payanda, güney cephesi 3 payanda ile desteklenmektedir. Duvarlarda ocak ve dolap nişleri yer almaktadır. Doğu, batı ve güney duvarlarında ocakların önünde insanlar ve yükler için sekiler yer almaktadır. Hayvanlar payelere bağlanmaktadır. Duvarlarda on beş mazgal pencere bulunmaktadır (Özkarcı, 2014).

Arasta kervansaray ile bir bütünlük oluşturmaktadır. Yapı malzemesi taş ve tuğladır. Kervansarayın merkezinde konumlanan arasta enine dikdörtgen planlı bir yapıya sahiptir. 20.00x79.35 m. ölçülerindedir. Arastaya üç kapıdan girilmekte, bunlardan kuzey yönünde bulunan kapı kervansaray avlusu ile arasta arasında bağlantı sağlamaktadır (Özkarcı, 2014).

1.7.4.4. Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Kervansarayı

Kervansaray ve içinde bulunduğu külliye Kayseri'nin İncesu ilçesinde 1670 yılında Sadrazam Merzifonlu Kara Mustafa Paşa tarafından yaptırılmıştır. Cami, Kervansaray kapalı bölüm ve hamamın giriş kapılarında yer alan kitabelerde banisi olarak Merzifonlu Kara Mustafa Paşa yazılmakta ancak yapı mimarı bilinmemektedir. Yapı vakfiyesinde bulunan ve külliyei oluşturan yapıların bazıları günümüze ulaşamamıştır (Denktaş, 1997). Külliye; kervansaray, arasta, cami, medrese, sıbyan mektebi, dükkanlar ve hamam iki büyük avlu etrafında konumlanmıştır (Nayır, 1975; Denktaş, 1997).

Şekil 17. Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Kervansarayı Planı

Külliye doğu cephesini kaplayan kervansaray, üç yönden revaklarla çevrilmiş avlulu bölümü ve yapının kışlık bölümünden oluşmaktadır (Gabriel, 1931; Denktaş, 1977).

Kervansarayın yapı malzemesi olarak, kırmızıya yakın kesme taş kullanılmış ve çatı örtüsü de kesme taştan yapılmıştır (Denktaş, 1997; Kayseri ansiklopedisi).

Kervansarayın kışlık bölümü 1959-65 yılları arasında revaklı avlu 1972-75 yılları arasında V.G.M tarafından restore edilmiştir (Kuran, 1971; Denktaş, 1997). Kervansarayın kuzey-doğu yönünde, yola paralel olarak konumlandırılmıştır (Kuran, 2006). Kervansarayın revaklı avlusunun iç ölçüleri, yola bakan ve arastaya bitişik olan cephelerde 56 m. güney-doğuda 51.20 m kuzey batıda 49.60 m'dir (Kuran, 2006). Avlunun kuzeyinde yer alan kışlık kısım ve üç yönde avluyu çevreleyen çapraz tonoz örtülü revaklardan oluşmaktadır. Restore edilen revaklar, birbirinden sivri kemerlerle ayrılan 32 birimden oluşmaktadır. Her birimde, avlu üzerinde bir ocak ve ocağın iki yanında birer niş yer almaktadır (Öztuna, 1983; Güngör, 1997).

Kervansaray girişi ve arasta geçişindeki revak kemerleri yüksek ve geniş açıklıklı yapılarak bu bölümlerde yer alan girişler vurgulanmıştır. Yapının restorasyonu sırasında, kemerleri birbirine ve avlu duvarına bağlayan gergilerin çoğu betonarme olarak yeniden yapılmıştır. Avlunun güney duvarı ve ayaklar arasında özgün ahşap gergiler mevcuttur. Güney revağı beşik tonoz, doğu revağı kaburgalı tonoz örtülüdür (Öztuna, 1983; Güngör, 1997).

Avlunun güneydoğu köşesinde, revak boyunca devam eden seki kalıntısı görülmüştür. Kervansarayın ana girişi doğu cephesinde bulunan kemerli kapı ile sağlanmaktadır. Batıda bulunan revakta ise arastaya açılan kapı bulunmaktadır.

Kervansarayın kapalı bölümü, avlunun kuzeyinde kalmaktadır. Kapalı bölüm revaklı bölüme göre daha yüksek gabariye sahiptir. Kapalı bölüm girişi, beşik tonozlu ve üzeri beşik çatı örtülü bir bölüm ile sağlanmıştır. Kapalı kısım üç nefe ayrılmıştır. Zeminden 1 m. yükseklikte ve 2.60 m. genişlikte bulunan seki tüm duvarları takiben devam etmektedir. Duvarlarda toplam 36 ocak ve bütün ocakların iki tarafında da niş bulunmaktadır. Yapı mazgal pencereler ile aydınlatılmaktadır. Kışlık bölüm ve revaklar taş kaplanmış kırma çatı ile örtülmüştür.

Avlunun batı revağı ile kapalı bölüm arasında hela bölümü yer almaktadır. Hela girişi kemerli bir kapı ile sağlanmıştır. Helaların girişleri kemerli kapılardan oluşmuş, beşik tonoz örtülü ile birimlerin üzeri örtülmüştür.

Kervansarayın kapalı bölümü ve avlu giriş kapısında kesme taş, diğer bölümlerde kaba yontu taşı kullanılmıştır. Kapalı bölüm avlu cephesinde devşirme taşlar da kullanılmıştır.

Kare planlı bacaların duman çıkış yerleri, dört yönde açık sivri kemerli deliklerle sağlanmış, üzeri kubbeler ile örtülmüştür (Günay, 1970; Güngör, 1997).

Kervansarayın doğu cephesinde yer alan portal, ortada kemerli bir kapı ile iki tarafta sivri kemerli birer nişten oluşmaktadır (Aykut, 1984; Güngör, 1997).

Kervansarayın güney cephesi, İncesu Deresi kıyısında yer almaktadır. Duvar malzemesi olarak kaba yontu taş kullanılmış ve dokuz payanda ile desteklenmiştir. Cepheden çıkma yapan mekanın gözetleme odası olduğu düşünülmektedir. 1974 yılında yaşanan sel afeti sonucu, yapının nehrin karşı kıyısına bağlanmasını sağlayan su kemeri zarar görmüştür. Bunun üzerine su kemeri dinamitlenmiş ve kalıntılar yok edilmiştir (Denktaş, 1989; Güngör, 1997).

2. YAPILAN ÇALIŞMALAR

2.1. Alan Çalışmasının Amacı ve Yöntemi

İmgesel değeri olan yapılarda, sosyokültürel sürdürülebilirliğe etkisini belirlemek için, fonksiyonel değişikliğe uğramış olan kervansarayların, kazandıkları yeni işlevleriyle, kullanıcılar üzerinde yarattığı algı etkisini tespit etmek tezin amacını oluşturmaktadır. Bu çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden faydalanılmıştır. Nitel araştırma, gözlem, görüşme gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı bir sosyal olayı, doğal ortamı ve oluşumu içerisinde tasvir etmeyi hedefleyen bir araştırma türüdür. Bu araştırma türü kişilerin fikirleri, tecrübeleri, algıları ve hissettikleri gibi sübjektif verilerle ilgilenir ve yorumlayıcı paradigmayı esas alır (İlgar ve İlgar, 2013). Çalışma dört aşamada gerçekleşmiştir.

Çalışma dört aşamada gerçekleştirilmiştir (Tablo 6).

Tablo 6. Çalışma aşamaları

İlk aşama	• Literatür Araştırması	• Sosyal kültürel sürdürülebilirlik, algı hakkında literatür ve internet kaynakları araştırmak, Kapadokya Bölgesi'nden seçilen kervansaraylar hakkında verileri bir araya getirmek, problemi ortaya koymak
İkinci aşama	• Veri toplama ve Gözlem	• Seçilen alanda veri toplama işlemi için gözlemler yapmak, kullanıcılara yönelik anket soruları oluşturulması için plot çalışma yapmak.
Üçüncü aşama	• Alan Çalışması	• Çalışma alanında kullanıcıların algısını ölçmek için, kullanıcılarla yüz yüze görüşme yapmak, anket sorularını sormak.
Dördüncü aşama	• Analiz ve Değerlendirme	• Yapılan çalışmaları analiz etmek ve elde edilen veriler ışığında değerlendirme yapmak

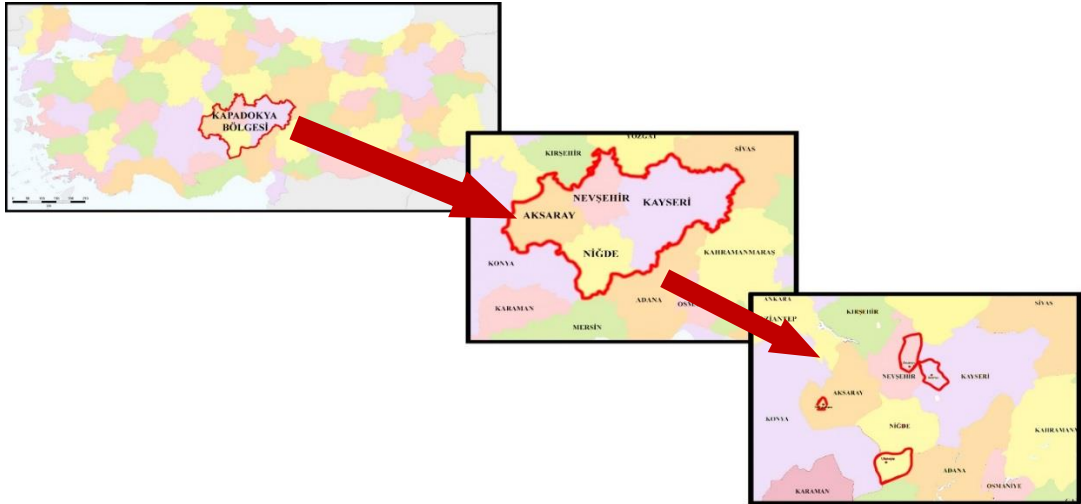
İlk aşamada literatür araştırması yer almaktadır. Bu bölümde, sosyal kültürel sürdürülebilirlik, algı hakkında literatür ve internet kaynakları araştırılmış, Kapadokya Bölgesi'nden seçilen kervansaraylar hakkında veriler bir araya getirilmiş, problem ortaya

konulmuştur. İkinci aşamada, seçilen alanda veri toplama işlemi için gözlemler yapılarak, kullanıcılara yönelik anket soruları oluşturmak için plot çalışma yapılmıştır. Üçüncü aşamayı alan çalışması oluşturmaktadır. Çalışma alanında kullanıcıların algısını ölçebilmek için, kullanıcılara yüz yüze görüşme yapılmış, anket soruları sorulmuştur. Son kısımda ise yapılan çalışmalar analiz edilerek elde edilen veriler ışığında değerlendirme yapılmıştır.

Çalışma alanı olarak seçilen bölgelerde yaşayan ve bulunan kullanıcıları temsil edecek kişiler rastgele örnekleme yöntemi ile seçilmiştir. Anketler, 4 farklı ilçede seçilen kervansaray yapılarında en az bir kez bulunmuş olan, 192 katılımcıyla yapılmıştır. Kullanıcılara kapalı uçlu 5'li likert tipi ölçekte hazırlanmış sorular sorularak, fiziksel olarak varlığını koruduğu halde, fonksiyonu değiştirilen kervansaray yapılarının, yeni işlevleri ile kullanıcı üzerindeki algı etkisinin ve kentin kültürel geçmişinde bıraktığı izin yeni durumda ne kadar yaşatılıyor olduğunun ölçülmesi hedeflenmiş, çalışma yüz yüze yapılan görüşmeler ile de desteklenmiştir.

2.2. Çalışma Alanının Tanıtılması

Çalışma alanı Kapadokya bölgesiyle sınırlandırılmıştır. Bölgede bulunan Aksaray, Nevşehir, Niğde, Kayseri şehirleri çalışma alanı olarak seçilmiştir. Kullanıcıların yapılarla ulaşım faktörü de göz önüne alınmış, kolay ulaşılabilir mesafede olan yapılar inceleme kapsamına alınmıştır. Çalışma kapsamında seçilen kervansarayların fonksiyon değişikliğine uğramış olması, yapının mevcut durumda kullanıcıyla etkileşiminin bulunması kervansarayların seçilmesinde etkin rol alan faktörleri oluşturmuştur.

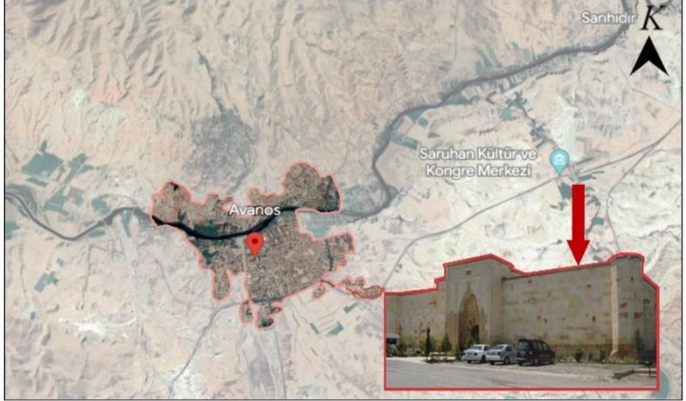
Şekil 18. Türkiye Haritası Kapadokya bölgesinde seçili şehirler ve kervansaraylar

Çalışmada seçilen kervansarayların konumları şu şekildedir:

Tablo 7. Sultanhanı Kervansarayı tanıtımı

ŞEHİR	AKSARAY
İLÇE	SULTANHANI
KERVANSARAY	SULTANHANI KERVANSARAYI
AÇIKLAMA	Aksaray-Konya yolu üzerinde, Aksaray'a 42 km. mesafede Sultanhanı ilçesinde bulunan Sultanhanı kervansarayı ele alınmıştır (Önge, 1985).
KONUM	

Tablo 8. Saruhan Kervansarayı tanıtımı

ŞEHİR	NEVŞEHİR
İLÇE	AVANOS
KERVANSARAY	SARUHAN KERVANSARAYI
AÇIKLAMA	Saruhan, Kayseri - Aksaray yolu üzerinde, Avanos'a 5 km. mesafede Damsa çayı vadisinde bulunmaktadır (Akok ve Özgüç, 1956).
KONUM	

Tablo 9. Öküz Mehmet Paşa Kervansarayı tanıtımı

ŞEHİR	NİĞDE
İLÇE	ULUKIŞLA
KERVANSARAY	ÖKÜZ MEHMET PAŞA KERVANSARAYI
AÇIKLAMA	Kervansaray ve içinde bulunduğu külliye, Konya- Adana yolu üzerinde Niğde'nin Ulukışla ilçesinde, 1619 tarihinde Osmanlı veziriazamı Öküz Mehmet Paşa tarafından yaptırılmıştır (Çobanoğlu, 2007).
KONUM	

Tablo 10. Kara Mustafa Paşa Kervansarayı tanıtımı

ŞEHİR	KAYSERİ
İLÇE	İNCESU
KERVANSARAY	KARA MUSTAFA PAŞA KERVANSARAYI
AÇIKLAMA	Kervansaray ve içinde bulunduğu külliye Kayseri'nin İncesu ilçesinde 1670 yılında Sadrazam Merzifonlu Kara Mustafa Paşa tarafından yaptırılmıştır (Nayır, 1975; Denктаş, 1997).
KONUM	

Tablo 11. Kapadokya kervansaraylarının karşılaştırması ve günümüz kullanımları

		1.Örnek	2.Örnek	3.Örnek	4.Örnek
KERVANSARAYLAR		SULTANHANI KERVANSARAYI	SARUHAN KERVANSARAYI	ÖKÜZ MEHMET PAŞA KERVANSARAYI	KARA MUSTAFA PAŞA KERVANSARAYI
TANITIM	Konum(İl-İlçe)	Aksaray-Sultanhanı	Nevşehir-Avanos	Niğde-Ulukışla	Kayseri-İncesu
	Yapım Yılı	1229	1249	1619	1670
	Banisi	I.Alaeddin Keykubad	II.İzzettin Keykavus	Veziriazam Öküz Mehmet Paşa	Sadrizam Merzifonlu Kara Mustafa Paşa
	Mimarı	Muhammed Bin Havlan	Bilinmiyor	Bilinmiyor	Bilinmiyor
	Kitabe	+	+	+	+
ORJİNAL İŞLEV	Plan Tipi	Karma Tip-Açık Avlu Kapalı Bölüm	Karma Tip-Açık Avlu Kapalı Bölüm	Açık Avlu Kapalı Bölüm	Açık Avlu Kapalı Bölüm
	Hamam	+	+	Ayrı bir yapı olarak bulunmaktadır.	Ayrı bir yapı olarak bulunmaktadır
	Mescit	Köşk Mescit	Portal Üstü Mescit	Cami	Cami
	Çeşme	+	+	+	+
GÜNÜMÜZDEKİ İŞLEVİ		Müze, Sergi, Etkinlik Alanı	Kültür ve Kongre Merkezi	Aktivite Merkezi, Ticari Birimler	Etkinlik-Organizasyon, Pazar Yeri

Tablo 12. Kapadokya kervansaraylarının karşılaştırması ve günümüz kullanımları-II

SEÇİLEN KERVANSARAYLARIN TANITIMI							
		PORTAL-ANA GİRİŞ	ÖN CEPHE	ARKA -YAN CEPHE	CAMI-MESCİT	GÜNÜMÜZ İŞLEVLERİ	
KERVANSARAY ADI	SULTANHANİ KERVANSARAYI						SERGI ← MÜZE
	SARUHAN KERVANSARAYI						KAFE ← KÜLTÜR MERKEZİ
	ÖKÜZ MEHMET PAŞA KERVANSARAYI						TİCARİ BİRİMLER ← AKTİVİTE MERKEZİ
	MERZİFONLU KARA MUSTAFA PAŞA KERVANSARAYI						DÜĞÜN SALONU ← ETKİNLİK ORGANİZASYON

2.3. Alan Çalışması

Çalışma, yapılarda yaşanan fonksiyonel değişikliği, sosyokültürel sürdürülebilirliğin kullanıcı üzerindeki algısını işlev değişikliği ile bağlantısı üzerinden irdelenmiştir. Alan çalışmasında, gözlem ve anket 2 aşamalı şekilde yüz yüze gerçekleştirilmiş, seçilen dört kervansaraya ait yapısal özellikler, mekânsal kurgular anlatılmış ve mevcut fonksiyonları belirlenmiştir. Kullanıcı algısı doğrultusunda sosyokültürel sürdürülebilirlik ölçütleri oluşturulmuş, yapıların yeni fonksiyonu ile eski fonksiyonu arasındaki bağlantının gücü ve bellekteki izi belirlenmeye çalışılmıştır. Nitel değerlendirmede elde edilen bulgular anket sonuçlarına göre, sürdürülebilirlik kriterlerinin kullanıcıların belleklerdeki algılanışının yorumlanmasında kullanılmıştır.

Alan çalışması için hazırlanmış olan anket, seçilen dört kervansaray yapısı üzerinde Şubat-Mart 2020 tarihleri arasında 192 kişiden oluşan rastgele seçilmiş, yapıyı en az bir kez deneyimlemiş olan kullanıcıya uygulanmıştır. Veri girişleri yapılmadan önce, sonuçların güvenilirliğinden emin olunmayan 23 anket analize alınmamış, 169 adet anket analiz edilmiştir.

Ankette demografik yapı hakkında bilgi edinilmesi ve bireylerin görüşlerinin değerlendirilmesi açısından 2 bölüm bulunmaktadır. 1. bölüm katılımcılara yönelik kişisel bilgilerin tespit edilmesine yönelik, açık uçlu 4 sorudan oluşan demografik yapının tespit edildiği bölümdür. Anketin 2. bölümü, işlev ve sürdürülebilirliğin ilişkilendirildiği, ulaşılabilirlik, kimlik ve karakter, belgesel değer, soyut değerlere saygı, sosyal uyum ve topluluğu bir araya getirme alt başlıkları altında yer alan sorularda, ‘kesinlikle katılmıyorum’, ‘katılmıyorum’, ‘kararsızım’, ‘katılıyorum’, ‘kesinlikle katılıyorum’ seçeneklerinden oluşan 5’li Likert tipi ölçekte hazırlanmış 27 sorudan oluşmaktadır. Ölçekte katılımcılar her ifadeye katılım düzeylerini işaretledikleri seçenekler ile ifade etmektedirler. Katılımcıların verdiği cevaplar yüzdelik oranlarına göre grafik haline getirilmiştir. Çalışma ankette sorulan açık uçlu sorular ve yüz yüze yapılan görüşmeler ile desteklenmiştir.

Anket çalışmasında kullanılan ölçütler literatür taraması sonucu Tablo 3.’den seçilmiş ve tez çalışması özelinde kullanılabilecek ölçütler oluşturularak (Tablo 12.) anket soruları bu ölçütlere göre hazırlanmıştır.

Tablo 13. Kullanıcıların algısını belirlemek için sorgulama ölçütleri

İlkeler	Sosyokültürel Sürdürülebilirlik Ölçütleri
Erişilebilirlik	• Herkesin ulaşımı ve kullanımı • Bireylerin ihtiyaçlarının gözetilmesi
Kimlik ve karakter	• Toplumsal bellek, • Tarih ve kimlik arasındaki bağın korunumu • Aidiyet duygusu sağlanması
Belgesel değer	• Sanatsal ve mimari anlayışı yansıtan, gelecek nesillere aktarılacak miras ve belge niteliği taşıması • Geçmişten gelen yapım teknikleri hakkında bilgi vermesi
Soyut değerlere saygı	• Yerel kültürel değerlerin korunması • Değerlere uygun olarak yeniden işlevlendirilmesi • Toplumun kültürel kimliğine saygılı olması • Kültürel gelenekleri koruması ve yaşatması
Sosyal uyum	• Toplumun yaşam biçiminin yansıtılması • Kullanıcıların bilinçlendirilmesi ile yapı ve toplum arasında bağ kurulması
Topluluğu bir araya getirme	• Yapının farklı amaçlarla kullanılması • Dayanışma, aidiyet hatırlatması • İmaj noktası oluşturmaları

Anketlerde bulunan soruların seçilen sosyokültürel sürdürülebilirlik parametrelerine göre dağılımı şu şekildedir.

Erişilebilirlik-Ulaşılabilirlik bağlamında 3 soru sorulmuştur.

- Bölgeye ulaşım kolaylıkla sağlanıyor.
- Kervansaray özel taşıtla ulaşım kolaydır.
- Kervansaray engelli bireylerin kullanımı için uygundur.

Kimlik ve Karakter bağlamında 3 soru sorulmuştur.

- Bölgenin tarihi dokusu yeterince korunuyor.
- Kervansaray, geçirdiği onarımla eski harabe görüntüsünden kurtulmuştur.
- Kervansarayın restore edilmiş olmasından memnunum.

Belgesel Değer bağlamında 5 soru sorulmuştur.

- Kervansarayın tarihi dokusu korunuyor.
- Kervansarayı gezmek, geçmiş kültürlere merak oluşturuyor.
- Kervansaraya ait geçmiş dönem hikayeleri, efsaneleri insanların kervansarayı görmek istemesini sağlıyor.
- Kervansaraya girdiğimde tarihi atmosferi hissediyorum.
- Yapıya uzaktan bakmak kervansaray hakkında yeterli bilgi sahibi olmayı sağlıyor.

Soyut Değerlere Saygı bağlamında 4 soru sorulmuştur.

- Kervansarayın korunan fiziksel yapısı turistlere kültürümüzü(kervansaray kültürünü) tanıtıyor.
- Kervansarayda yapılan etkinlikler özellikle turistlere kültürümüzü tanıtıyor.
- Çocuklar tarihi bir yapı olan kervansarayı merak ediyor ve büyük ilgi gösteriyor.
- Kervansarayın yeni fonksiyonuyla kullanılıyor olması onu kervansaray olarak düşünmemi engelliyor.

Sosyal Uyum bağlamında 7 soru sorulmuştur.

- Kervansarayın yeni fonksiyonu ile kullanımda olmasından memnunum.
- Kervansaray görsel olarak çevreyle bir bütünlük oluşturuyor.
- Yapılan fonksiyonel değişikliklerden sonra yeni işleviyle kervansaray, ilçenin tanıtımına katkı sağlıyor.
- Yapılan fonksiyonel değişikliklerden sonra yeni işleviyle kervansaray, şehrin tanıtımına katkı sağlıyor.
- Kervansarayı yeni fonksiyonuyla bölge halkı sıklıkla kullanıyor.
- Kervansarayı yeni fonksiyonuyla turistler sıklıkla kullanıyor.
- Tarihi bir miras olan kervansarayın, şuanda farklı fonksiyonla da olsa kullanılıyor olması hiç kullanılmamasından daha iyidir.

Topluluğu Bir Araya Getirme bağlamında 5 soru sorulmuştur.

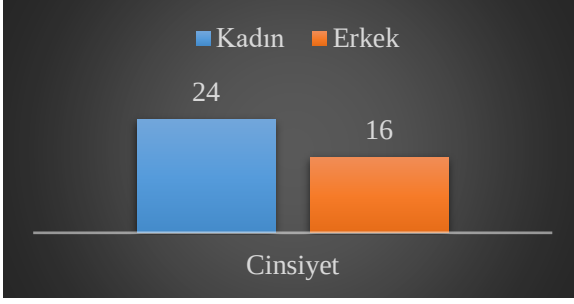
- Kervansaray bölgenin eksik olan mekan ihtiyacını karşılıyor.
- Kervansarayın müze, sergi alanı ve özel etkinlikler için kullanılması ilçeye turizm sektöründe katkı sağlıyor.
- Kervansarayın turizme katkısı yerel halkın ekonomik kazanç elde etmesini sağlıyor.
- Kervansaraya yeni fonksiyonuyla pek çok ziyaretçinin gelmesi yöreyi sosyal açıdan hareketlendirdi.
- Kervansarayın özel etkinlik ve aktiviteler için kullanılması insanlara sosyalleşebilmek için olanak sağlıyor.

3. BULGULAR VE İRDELEME

3.1. Gözlem ve Saptama Çalışmalarına Ait Bulgular

Kapadokya bölgesi seçili çevre illeri ile sınırlandırılan çalışma alanında işlev değişikliği yaşayan yapıların yeni-eski fonksiyonlarının kullanıcıların algısına olan etkisi tespit edilmek amacıyla anket yapılmıştır. Bu doğrultuda, kervansarayların tarihi ve mimari anlamda incelenmesinin ardından, bu bölümde, rastlantısal seçilen kullanıcılarına uygulanan anket çalışmasından elde edilen veriler aktarılacaktır. Anket formu (Ek A) ektedir.

Anket çalışması 4 farklı şehirde bulunan, mülkiyeti Vakıflar Genel Müdürlüğünde bulunan 4 farklı kervansaray yapısını kullanan, deneyimleyen, turistik amaçla yapıları ziyaret eden bireyler üzerinde uygulanmıştır. Anket formunda güvenilirliğin sağlanması amacıyla bireylerle birebir görüşme yapılmıştır. Aksaray'ın Sultanhanı ilçesinde 40 geçerli-8 geçersiz, Nevşehir'in Avanos ilçesinde 45 geçerli-6 geçersiz, Kayseri'nin İncesu ilçesinde 41 geçerli-6 geçersiz, Niğde'nin Ulukışla ilçesinde 43 geçerli-3 geçersiz olmak üzere toplam 192 kişi ile yapılan anket çalışmasında 23 anket geçersiz sayılarak iptal edilmiş, toplam 169'u geçerli sayılıp, değerlendirmeye alınmıştır. Anket çalışması ile ilgili analizlere geçmeden önce, anket formunun içeriği ve anketin yapılma amacı hakkında bilgi verilmesi gerektiği düşünülmüştür.

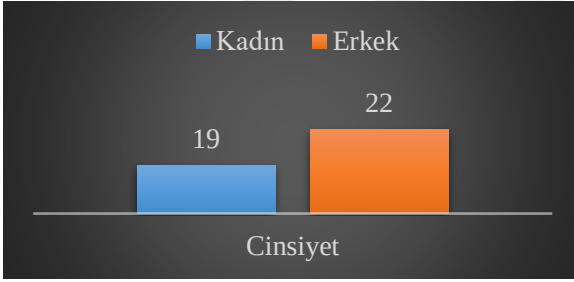
Şekil 19. Aksaray Anket Katılımcıları Cinsiyet Dağılımı

Katılımcıların kişisel bilgilerinin tespitine yönelik yapılan analizlerde Sultanhanı kervansarayı için yapılan anket çalışmasında, katılımcıların %60'ının kadın ve %40'ının erkek olduğu tespit edilmiştir (Şekil 19).

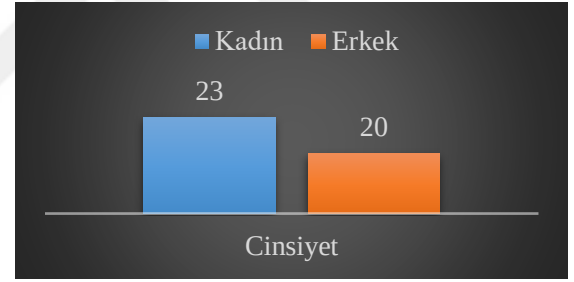
Şekil 20. Nevşehir Anket Katılımcıları Cinsiyet Dağılımı

Katılımcıların kişisel bilgilerinin tespitine yönelik yapılan analizlerde Saruhan kervansarayı için yapılan anket çalışmasında, katılımcıların %67'sinin erkek ve %33'ünün kadın olduğu tespit edilmiştir (Şekil 20).

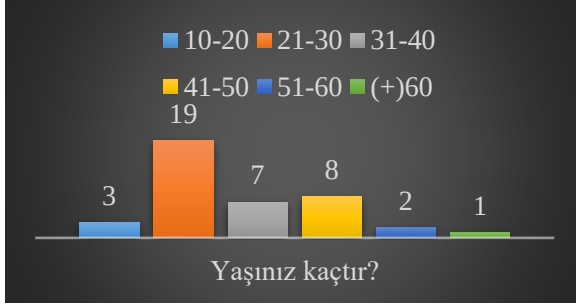
Şekil 21. Kayseri Anket Katılımcıları Cinsiyet Dağılımı

Katılımcıların kişisel bilgilerinin tespitine yönelik yapılan analizlerde Merzifonlu Kara Mustafa Paşa kervansarayı için yapılan anket çalışmasında, katılımcıların %54'ünün erkek ve %46'sının kadın olduğu tespit edilmiştir (Şekil 21.).

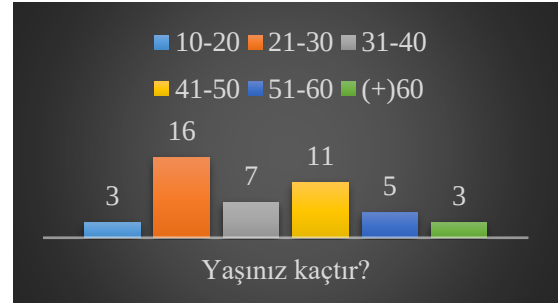
Şekil 22. Niğde Anket Katılımcıları Cinsiyet Dağılımı

Katılımcıların kişisel bilgilerinin tespitine yönelik yapılan analizlerde Öküz Mehmet Paşa Kervansarayı için yapılan anket çalışmasında, katılımcıların %53'ünün kadın ve %47'sinin erkek olduğu tespit edilmiştir (Şekil 22).

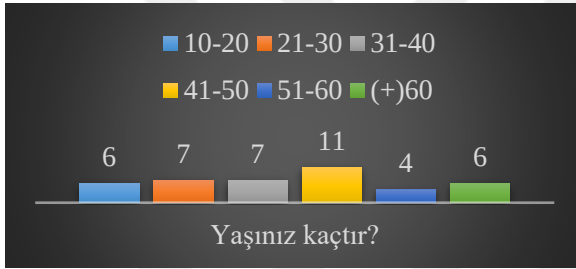
Şekil 23. Aksaray Anket Katılımcıları Yaş Dağılımı

Anket yapılan kişilerin %49'unu 21-30 yaş arası genç nüfusun oluşturduğu görülmektedir (Şekil 23).

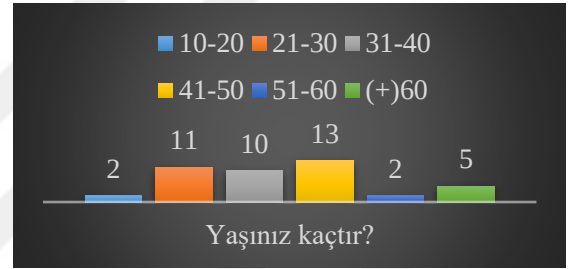
Şekil 24. Nevşehir Anket Katılımcıları Yaş Dağılımı

Anket yapılan kişilerin %38'ini 21-30 , %26'sını 41-50 yaş arası nüfusun oluşturduğu görülmektedir (Şekil 24).

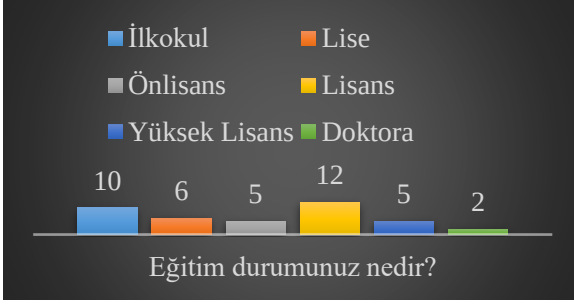
Şekil 25. Kayseri Anket Katılımcıları Yaş Dağılımı

Anket yapılan kişilerin %31'ini 41-50 yaş arası nüfusun oluşturduğu görülmektedir (Şekil 25).

Şekil 26. Niğde Anket Katılımcıları Yaş Dağılımı

Anket yapılan kişilerin %30'unun 41-50 yaş arası nüfusun oluşturduğu görülmektedir (Şekil 26).

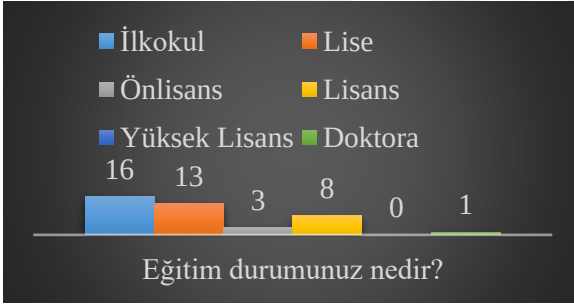
Şekil 27. Aksaray Anket Katılımcıları Eğitim Düzeyi Dağılımı

Katılımcıların eğitim düzeylerini %39'unu ilkökul %32'sini lise mezunu bireylerin oluşturduğu göz önüne alındığında katılımcıların eğitim düzeylerinin düşük düzeyde olduğu görülmektedir (Şekil 27).

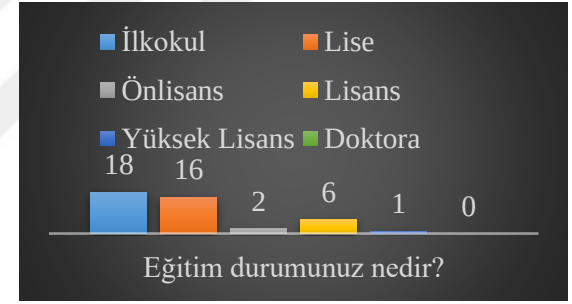
Şekil 28. Nevşehir Anket Katılımcıları Eğitim Düzeyi Dağılımı

Katılımcıların eğitim düzeylerini %29 lisans ve %27 lise mezunu ve %24 ön lisans mezunu bireylerin oluşturduğu göz önüne alındığında kullanıcıların eğitim düzeylerinin orta düzeyde olduğu görülmektedir (Şekil 28).

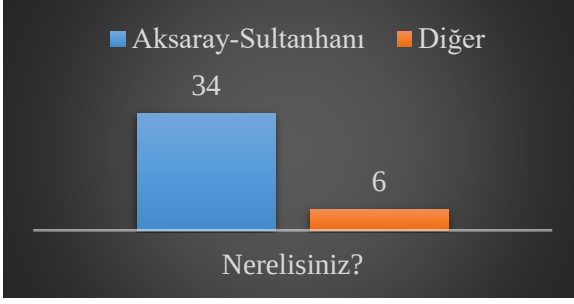
Şekil 29. Kayseri Anket Katılımcıları Eğitim Düzeyi Dağılımı

Katılımcıların eğitim düzeylerini %39'unu ilkökul %32'sini lise mezunu bireylerin oluşturduğu göz önüne alındığında katılımcıların eğitim düzeylerinin düşük düzeyde olduğu görülmektedir (Şekil 29).

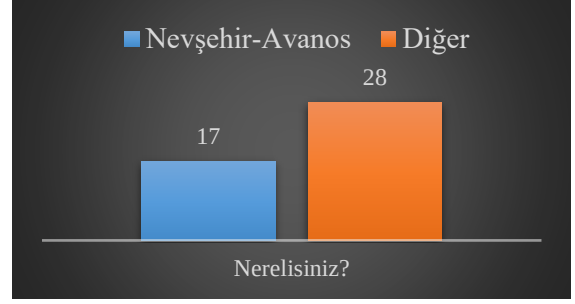
Şekil 30. Niğde Anket Katılımcıları Eğitim Düzeyi Dağılımı

Katılımcıların eğitim düzeylerini %42'sinin ilkökul, %37'sini lise mezunu bireylerin oluşturduğu göz önüne alındığında katılımcıların eğitim düzeylerinin düşük düzeyde olduğu görülmektedir (Şekil 30).

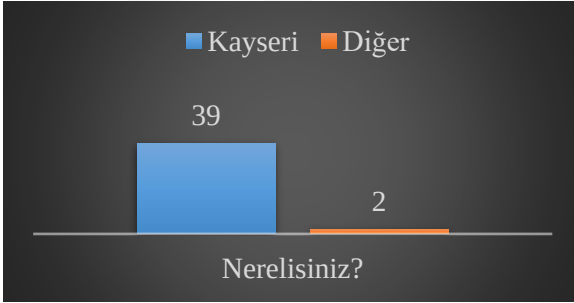
Şekil 31. Aksaray Anket Katılımcıları Yaşadığı Şehir Dağılımı

Yapıyı kullanan, deneyimleyen ve turistik amaçla yapıları ziyaret eden bireyler üzerinde yapılmak istenen ankette katılımcıların %85'ini bölge sakini oluşturmaktadır (Şekil 31).

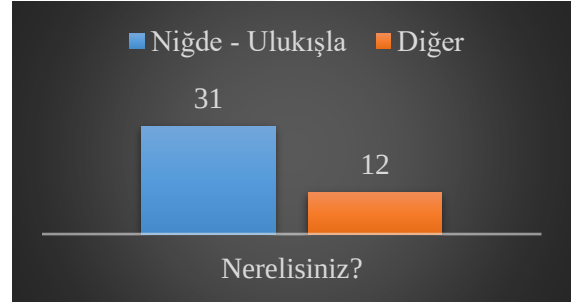
Şekil 32. Nevşehir Anket Katılımcıları Yaşadığı Şehir Dağılımı

Yapıyı kullanan, deneyimleyen ve turistik amaçla yapıları ziyaret eden bireyler üzerinde yapılmak istenen ankette katılımcıların %38'ini bölge sakinleri oluşturmaktadır (Şekil 32). Yapının turistik bölgede yer alması katılımcıların farklı memleketlerden katılım oranını arttırmaktadır.

Şekil 33. Kayseri Anket Katılımcıları Yaşadığı Şehir Dağılımı

Yapıyı kullanan, deneyimleyen ve turistik amaçla yapıları ziyaret eden bireyler üzerinde yapılmak istenen ankette, katılımcıların %95'ini bölge sakini oluşturmaktadır (Şekil 33).

Şekil 34. Niğde Anket Katılımcıları Yaşadığı Şehir Dağılımı

Yapıyı kullanan, deneyimleyen ve turistik amaçla yapıları ziyaret eden bireyler üzerinde yapılmak istenen ankette, katılımcıların %72'ini bölge sakini oluşturmaktadır (Şekil 34).

3.2. Anket Çalışmalarına Ait Bulgular

- Sultanhanı Kervansarayının Seçili Parametrelere Göre Anket Değerleri

Aksaray ili Sultanhanı ilçesinde Sultanhanı kervansarayı kullanıcılarından toplam 40 kişiye, 27 sorudan oluşan bir anket çalışması yapılmıştır. Sultanhanı kervansarayının daha önceki bölümde belirlenen sosyokültürel sürdürülebilirlik ilkelerinin seçilen parametreler bağlamında yapıyı kullanan, ziyaret eden bireyler üzerinde 5’li likert tipi ölçekte hazırlanmış sorular ile yapılan anket çalışmasında kullanıcıların sorulara verdikleri seçenekleri temsil eden kişi sayısı(sıklık)-yüzdelik oranlarına(%) göre şu şekilde analiz edilmiştir.

Tablo 14. Erişilebilirlik parametre değerleri

	Kesinlikle Katılmıyorum (Sıklık / Yüzde %)	Katılmıyorum (Sıklık / Yüzde %)	Kararsızım (Sıklık / Yüzde %)	Katılıyorum (Sıklık / Yüzde %)	Kesinlikle Katılıyorum (Sıklık / Yüzde %)
1.Bölgeye ulaşım kolaylıkla sağlanıyor.	4 - 10%	2 - 5%	6 - 15%	18 - 45%	10 - 25%
2.Kervansaraya (özel taşıtla) ulaşım kolaydır.	-	4 - 10%	3 - 5%	18 - 45%	16 - 40%
3.Kervansaray engelli bireylerin kullanımı için uygundur.	4 - 10%	5 - 12.5%	8 - 20%	16 - 40%	7 - 17.5%

Erişilebilirlik-ulaşılabilirlik parametresinin değerlendirilmesi şu şekildedir.

Kullanıcıların %45’i bölgeye ulaşımın kolaylıkla sağlandığını, %45’i kervansaraya özel taşıtla ulaşımın kolay olduğunu ve %40’ı kervansarayın engelli bireylerin kullanımı için uygun olduğunu belirtmiştir. Sultanhanı erişilebilirlik parametresinde %70 ‘Katılıyorum’ ve ‘Kesinlikle Katılıyorum’ u seçerek olumlu görüş bildirilmiştir.

Tablo 15. Kimlik ve karakter parametre değerleri

	Kesinlikle Katılmıyorum (Sıklık / Yüzde %)	Katılmıyorum (Sıklık / Yüzde %)	Kararsızım (Sıklık / Yüzde %)	Katılıyorum (Sıklık / Yüzde %)	Kesinlikle Katılıyorum (Sıklık / Yüzde %)
4.Bölgenin tarihi dokusu yeterince korunuyor.	3 - 7.5%	13 - 32.5%	10 - 25%	14 - 35%	6 - 15%
5.Kervansaray, geçirdiği onarımla eski harabe görüntüsünden kurtulmuştur.	1 - 2.5%	4 - 10%	10- 25%	17 - 42.5%	8 - 20%
6.Kervansarayın restore edilmiş olmasından memnunum.	4 - 10%	3 - 7.5%	15 - 37.5%	10 - 25%	8 - 20%

Kimlik ve karakter parametresinin değerlendirilmesi şu şekildedir.

Kullanıcıların %35'i bölgenin tarihi dokusunun korunduğunu, %42.5'i kervansarayın geçirdiği onarımla eski harabe görüntüsünden kurtulduğunu ve %37.5'u kervansarayın restore edilmiş olmasından memnun olduğunu belirtmiştir. Sultan hanı kullanıcılarının kimlik ve karakter parametresinde %50 'Katılıyorum' ve 'Kesinlikle Katılıyorum' seçilerek olumlu görüş bildirilmiştir.

Tablo 16. Belgesel değer parametre değerleri

	Kesinlikle Katılmıyorum (Sıklık / Yüzde %)	Katılmıyorum (Sıklık / Yüzde %)	Kararsızım (Sıklık / Yüzde %)	Katılıyorum (Sıklık / Yüzde %)	Kesinlikle Katılıyorum (Sıklık / Yüzde %)
7.Kervansarayın tarihi dokusu korunuyor.	5 - 12.5%	8 - 20%	8 - 20%	14 - 35%	5 - 12.5%
8.Kervansarayı gezmek, geçmiş kültürlere merak oluşturuyor.	2 - 5%	3 - 7.5%	1 - 2.5%	21 - 52.5%	13 - 32.5%
9.Kervansaraya ait geçmiş dönem hikayeleri, efsaneleri insanların kervansarayı görmek istemesini sağlıyor.	1 - 2.5%	4 - 10%	22 - 55%	10 - 25%	3 - 7.5%
10.Kervansaray'a girdiğimde tarihi atmosferi hissediyorum.	3 - 7.5%	2 - 5%	5 - 12.5%	21 - 52.5%	9 - 22.5%
11.Yapıya uzaktan bakmak kervansaray hakkında yeterli bilgi sahibi olmayı sağlıyor.	5 - 12.5%	9 - 22.5%	9 - 22.5%	11 - 27.5%	6 - 15%

Belgesel değer parametresinin değerlendirilmesi şu şekildedir.

Kullanıcıların %35'i kervansarayın tarihi dokusunun korunduğunu, %52.5'i kervansarayı gezmenin, geçmiş kültürlere merak oluşturduğunu ve %55'i kervansaraya ait hikaye ve efsanelerin insanlarda merak duygusu oluşturduğu konusunda kararsız olduğunu, %52.5'u kervansaraya girdiğinde tarihi atmosferi hissettiğini, %27.5'u ise yapıya uzaktan bakmanın bilgi sahibi olmak için yeterli olduğunu belirtmiştir. Sultan hanı kullanıcılarının %57 'Katılıyorum' ve 'Kesinlikle Katılıyorum' seçerek yapının sosyokültürel sürdürülebilirliğin belgesel değer parametresinde olumlu görüş bildirdiği saptanmıştır.

Tablo 17. Soyut değerlere saygı parametre değerleri

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
12.Kervansarayın korunan fiziksel yapısı turistlere kültürümüzü (kervansaray kültürünü) tanıtıyor.	3 - 7.5%	2 - 5%	5 - 12.5%	21 - 52.5%	9 - 22.5%
13.Kervansarayda yapılan etkinliklerin özellikle turistlere kervansaray kültürünü tanıtıyor.	3 - 7.5%	5 - 12.5%	4 - 10%	18 - 45%	10 - 25%
14.Çocuklar tarihi bir yapı olan kervansarayı merak ediyor ve büyük ilgi gösteriyor.	1 - 2.5%	3 - 7.5%	13 - 32.5%	18 - 45%	5 - 12.5%
15.Kervansarayın yeni fonksiyonuyla kullanılıyor olması onu kervansaray olarak düşünmemi engelliyor.	2 - 5%	6 - 15%	12 - 30%	8 - 20%	12 - 30%

Soyut değerlere saygı parametresinin değerlendirilmesi şu şekildedir.

Kullanıcıların %52.5'u kervansarayın korunan fiziksel yapısının turistlere kültürümüzü tanıttığını, %45'i kervansarayda yapılan etkinliklerin turistlere kültürü yansıttığını, tanıttığını, %45'i kervansarayların çocukların merak ve ilgisini çektiğini belirtmiştir. Anket yapılan bireylerin %30'u yeni fonksiyon kazanmasının yapının yapılış fonksiyonunu düşünmeyi engellediğini belirtirken, %30'u ise yeni fonksiyon kazanmasının yapıyı kervansaray olarak düşünmelerini engellediği hakkında kararsız olduğunu belirtmiştir. Sultan hanı kullanıcılarının soyut değerlere saygı parametresi kapsamında 12., 13. ve 14. sorular kapsamında %68 'Katılıyorum' ve 'Kesinlikle Katılıyorum' seçilerek yapının sosyokültürel sürdürülebilirliğin soyut değerlere saygı parametresinde olumlu görüş bildirdiği saptanmıştır.15.soru için %50 'Katılıyorum' ve 'Kesinlikle Katılıyorum' seçerek

yapının fonksiyonel değişikliğinin algılarında da yapının fonksiyonel değişikliğe uğramasına sebep olduğu belirtilmiştir.

Tablo 18. Sosyal uyum parametre değerleri

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
16.Kervansarayın yeni fonksiyonu ile kullanımda olmasından memnunuz.	2 - 5%	5 - 12.5%	11 - 27.5%	16 - 40%	6 - 16%
17.Kervansaray, görsel olarak çevreyle bir bütünlük oluşturuyor.	3 - 7.5%	10 - 25%	2 - 5%	18 - 45%	7 - 17.5%
18.Yapılan fonksiyonel değişikliklerden sonra yeni işleviyle kervansaray, ilçenin tanıtımına katkı sağlıyor.	1 - 2.5%	4 - 10%	11 - 27.5%	15 - 37.5%	9 - 22.5%
19.Yapılan fonksiyonel değişikliklerden sonra yeni işleviyle kervansaray, Aksaray'ın tanıtımına katkı sağlıyor.	1 - 2.5%	5 - 12.5%	8 - 20%	17 - 42.5%	9 - 22.5%
22.Kervansarayı yeni fonksiyonuyla bölge halkı sıklıkla kullanıyor.	1 - 2.5%	13 - 32.5%	13 - 32.5%	10 - 25%	3 - 7.5%
21.Kervansarayı yeni fonksiyonuyla turistler sıklıkla kullanıyor.	-	4 - 10%	14 - 35%	16 - 40%	6 - 15%
22.Tarihi bir miras olan kervansarayın, şuanda farklı fonksiyonla da olsa kullanılabilir olması hiç kullanılmamasından daha iyidir.	1 - 2.5%	1 - 2.5%	7 - 17.5%	17 - 42.5%	14 - 35%

Sosyal uyum parametresinin değerlendirilmesi şu şekildedir.

Kullanıcıların %40'ı kervansarayın yeni fonksiyon ile kullanımda olmasından memnun %45'i kervansaray ve çevresinin görsel olarak uyumlu olduğunu, %37.5'u kervansarayın fonksiyonel değişiklik ile ilçe tanıtımına katkı sağladığını, %42.5'u kervansarayın fonksiyonel değişiklik ile Aksaray'ın tanıtımına katkısı olduğunu belirtmiştir. Ankete katılanların %40'ı kervansarayı yeni fonksiyonuyla turistlerin sıklıkla kullandığını, %42.5'u ise tarihi bir miras olan yapının, şuanda kullanılmasının, hiç kullanılmamasından daha iyi olduğunu belirtmiştir. Anket yapılan bireylerin, %32.5'u yapıyı yeni fonksiyonuyla bölge halkının sıklıkla kullanması konusunda kararsız olduğunu, %32.5'u ise yapının kazandığı yeni fonksiyonla halkın sıklıkla kullandığına katılmadığını belirtmiştir. 20. soru haricindeki sosyal uyum parametresinin ölçüm sorularında %63 'Katılıyorum' ve 'Kesinlikle Katılıyorum' seçilerek yapının sosyokültürel sürdürülebilirliğin sosyal uyum

parametresinde olumlu görüş bildirdiği saptanmıştır.20.soru için bölge halkının, %35 ‘Katılmıyorum’ ve ‘Kesinlikle Katılmıyorum’ seçilerek yapının halk tarafından sıklıkla kullanılmadığı belirtilmiştir.

Tablo 19. Topluluğu bir araya getirme parametre değerleri

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
23.Kervansaray, bölgenin eksik olan mekan ihtiyacını karşılıyor.	3 - 7.5%	9 - 22.5%	9 - 22.5%	15 - 37.5%	4 - 10%
24.Kervansaray’ın müze, film stüdyosu ve özel etkinlikler için kullanılması ilçeye turizm sektöründe katkı sağlıyor.	2 - 5%	3 - 7.5%	3 - 7.5%	20 - 50%	12 - 30%
25.Kervansarayın turizme katkısı yerel halkın ekonomik kazanç elde etmesini sağlıyor.	1 - 2.5%	2 - 5%	7 - 17.5%	22 - 55%	8 - 20%
26.Kervansaraya yeni fonksiyonuyla pek çok ziyaretçinin gelmesi yöreyi sosyal açıdan hareketlendirdi.	1 - 2.5%	4 - 10%	6 - 15%	23 - 57.5%	6 - 15%
27.Kervansarayın özel etkinlik ve aktiviteler için kullanılması insanlara sosyalleşebilmek için olanak sağlıyor.	3 - 7.5%	2 - 5%	8 - 20%	19 - 47.5%	8 - 20%

Topluluğu bir araya getirme parametresinin değerlendirilmesi şu şekildedir.

Kullanıcıların %37.5’u kervansarayın bölgenin eksik mekan ihtiyacını karşıladığını, %50’si yeni işlevinin ilçeye turizm sektöründe katkı sağladığını, %55’i kervansarayın turizme katkısının yerel halka ekonomik kazanç sağladığını belirtmiştir. Ankete katılanların %57.5’u kervansaraya yeni kazandırılan fonksiyonuyla turistleri çekmesinin bölgeyi sosyal açıdan hareketlendirdiğini, %47.5’u kervansarayın özel etkinlik ve aktiviteler için kullanılmasının insanlara sosyalleşebilmek için olanak sağladığını belirtmiştir. Sultan hanı kullanıcılarının %69 ‘Katılıyorum’ ve ‘Kesinlikle Katılıyorum’ seçerek yapının sosyokültürel sürdürülebilirliğin topluluğu bir araya getirme değer parametresinde olumlu görüş bildirdiği saptanmıştır.

- Saruhan Kervansarayının Seçili Parametrelere Göre Anket Değerleri

Nevşehir ili Avanos ilçesinde Saruhan kervansarayını kullanıcılarından toplam 45 kişiye, 27 sorudan oluşan bir anket çalışması yapılmıştır. Saruhan kervansarayının daha önceki bölümde belirlenen sosyokültürel sürdürülebilirlik ilkelerinin seçilen parametreler bağlamında yapıyı kullanan, ziyaret eden bireyler üzerinde likert ölçeği ile yapılan anket çalışmasında verilen cevapların yüzdelik oranlarına göre şu şekilde analiz edilmiştir.

Tablo 20. Erişilebilirlik parametre değerleri

	Kesinlikle Katılmıyorum (Sıklık / Yüzde %)	Katılmıyorum (Sıklık / Yüzde %)	Kararsızım (Sıklık / Yüzde %)	Katılıyorum (Sıklık / Yüzde %)	Kesinlikle Katılıyorum (Sıklık / Yüzde %)
1.Bölgeye ulaşım kolaylıkla sağlanıyor.	6 - 13.3%	17 - 37.8%	6 - 13.3%	9 - 20%	7 - 15.6%
2.Kervansaraya (özel taşıtla) ulaşım kolaydır.	4 - 8.9%	1 - 2.2%	4 - 8.9%	25 - 55.6%	11 - 24.4%
3.Kervansaray engelli bireylerin kullanımı için uygundur.	3 - 6.7%	4 - 8.9%	9 - 20%	25 - 55.6%	4 - 8.9%

Erişilebilirlik-ulaşılabilirlik parametresinin değerlendirilmesi şu şekildedir.

Kullanıcıların %37.8'i bölgeye ulaşımın kolaylıkla sağlanamadığını, ancak %55.6'sı kervansaraya özel taşıtla ulaşımın kolay olduğunu ve %55.6'sı kervansarayın engelli bireylerin kullanımı için uygun olduğunu belirtmiştir. Saruhan kullanıcılarının %60 'Katılıyorum' ve 'Kesinlikle Katılıyorum' seçerek yapının sosyokültürel sürdürülebilirliğinin erişilebilirlik-ulaşılabilirlik parametresinde olumlu görüş bildirildiği saptanmıştır.

Tablo 21. Kimlik ve karakter parametre değerleri

	Kesinlikle Katılmıyorum (Sıklık / Yüzde %)	Katılmıyorum (Sıklık / Yüzde %)	Kararsızım (Sıklık / Yüzde %)	Katılıyorum (Sıklık / Yüzde %)	Kesinlikle Katılıyorum (Sıklık / Yüzde %)
4.Bölgenin tarihi dokusu yeterince korunuyor.	6 - 13.3%	5 - 11.1%	10 - 22.2%	21 - 46.7%	3 - 6.7%
5.Kervansaray, geçirdiği onarımla eski harabe görüntüsünden kurtulmuştur.	1 - 2.2%	2 - 4.4%	5 - 11.1%	28 - 62.2%	9 - 20%
6.Kervansarayın restore edilmiş olmasından memnunuz.	2 - 4.4%	1 - 2.2%	5 - 11.1%	29 - 64.4%	8 - 17.8%

Kimlik ve karakter parametresinin değerlendirilmesi şu şekildedir.

Kullanıcıların %46.7'si bölgenin tarihi dokusunun korunduğunu, %62.2'si kervansarayın geçirdiği onarımla eski harabe görüntüsünden kurtulduğunu ve %64.4'u kervansarayın restore edilmiş olmasından memnun olduğunu belirtmiştir. Saruhan kullanıcılarının kimlik ve karakter parametresinde %73 'Katılıyorum' ve 'Kesinlikle Katılıyorum' seçilerek olumlu görüş bildirilmiştir.

Tablo 22. Belgesel değer parametre değerleri

	Kesinlikle Katılmıyorum (Sıklık / Yüzde %)	Katılmıyorum (Sıklık / Yüzde %)	Kararsızım (Sıklık / Yüzde %)	Katılıyorum (Sıklık / Yüzde %)	Kesinlikle Katılıyorum (Sıklık / Yüzde %)
7.Kervansarayın tarihi dokusu korunuyor.	3 - 6.7%	4 - 8.9%	7 - 15.6%	23 - 51.1%	8 - 17.8%
8.Kervansarayı gezmek, geçmiş kültürlere merak oluşturuyor.	2 - 4.4%	8 - 17.8%	6 - 13.3%	22 - 48.9%	7 - 15.6%
9.Kervansaraya ait geçmiş dönem hikayeleri, efsaneleri insanların kervansarayı görmek istemesini sağlıyor.	1 - 2.2%	9 - 20%	9 - 20%	22 - 48.9%	4 - 8.9%
10.Kervansaray'a girdiğimde tarihi atmosferi hissediyorum.	2 - 4.4%	4 - 8.9%	7 - 15.6%	24 - 53.3%	8 - 17.8%
11.Yapıya uzaktan bakmak kervansaray hakkında yeterli bilgi sahibi olmayı sağlıyor.	4 - 8.9%	13 - 28.9%	6 - 13.3%	19 - 42.2%	3 - 6.7%

Belgesel değer parametresinin değerlendirilmesi şu şekildedir.

Kullanıcıların %51.1'i kervansarayın tarihi dokusunun korunduğunu, %48.9'u kervansarayı gezmenin, geçmiş kültürlere merak oluşturduğunu ve %48.9'i kervansaraya ait hikaye ve efsanelerin insanlarda merak duygusu oluşturduğuna, %53.3'ü kervansaraya

girdiğinde tarihi atmosferi hissettiğini, %42.2'si ise yapıya uzaktan bakmanın bilgi sahibi olmak için yeterli olduğunu belirtmiştir. Saruhan kullanıcılarının %62 'Katılıyorum' ve 'Kesinlikle Katılıyorum' seçerek yapının sosyokültürel sürdürülebilirliğin belgesel değer parametresinde olumlu görüş bildirdiği saptanmıştır.

Tablo 23. Soyut değerlere saygı parametre değerleri

	Kesinlikle Katılmıyorum (Sıklık / Yüzde %)	Katılmıyorum (Sıklık / Yüzde %)	Kararsızım (Sıklık / Yüzde %)	Katılıyorum (Sıklık / Yüzde %)	Kesinlikle Katılıyorum (Sıklık / Yüzde %)
12.Kervansarayın korunan fiziksel yapısı turistlere kültürümüzü (kervansaray kültürünü) tanıtıyor.	2 - 4.4%	9 - 20%	10 - 22.2%	18 - 40%	6 - 13.3%
13.Kervansarayda yapılan etkinlikler, özellikle turistlere kervansaray kültürünü tanıtıyor.	3 - 6.7%	11 - 24.4%	7 - 15.6%	20 - 44.4%	4 - 8.9%
14.Çocuklar tarihi bir yapı olan kervansarayı merak ediyor ve büyük ilgi gösteriyor.	5 - 11.1%	16 - 35.6%	8 - 17.8%	12 - 26.7%	4 - 8.9%
15.Kervansarayın yeni fonksiyonuyla kullanılıyor olması onu kervansaray olarak düşünmemi engelliyor.	7 - 15.6%	5 - 11.1%	13 - 28.9%	20 - 44.4%	-

Soyut değerlere saygı parametresinin değerlendirilmesi şu şekildedir.

Kullanıcıların %40'ı kervansarayın korunan fiziksel yapısının turistlere kültürümüzü tanıttığını, %44.4'ü kervansarayda yapılan etkinliklerin turistlere kültürü yansıttığını, tanıttığını, %35.6'sı ise kervansarayların çocukların merak ve ilgisini çekmediğini belirtmiştir. Anket yapılan bireylerin %44.4'ü yeni fonksiyon kazanmasının yapının yapılaş fonksiyonunu düşünmeyi engellediğini belirtirken, %28.9'u ise yeni fonksiyon kazanmasının yapıyı kervansaray olarak düşünmelerini engellediği hakkında kararsız olduğunu belirtmiştir. Saruhan kullanıcılarının soyut değerlere saygı parametresi kapsamında 12. ve 13. sorular kapsamında %53 'Katılıyorum' ve 'Kesinlikle Katılıyorum' seçilerek yapının sosyokültürel sürdürülebilirliğin soyut değerlere saygı parametresinde olumlu görüş bildirdiği saptanmıştır. 14. soru için % 47 'Katılmıyorum' ve 'Kesinlikle Katılmıyorum' seçerek yapının çocuklar tarafından merak uyandırmadığı belirtilmiştir. 15.soru için ise, %44 'Katılıyorum' ve 'Kesinlikle Katılıyorum' seçerek yapının fonksiyonel değişikliğinin algılarında da yapının fonksiyonel değişikliğe uğramasına sebep olduğu belirtilmiştir.

Tablo 24. Sosyal uyum parametre değerleri

	Kesinlikle Katılmıyorum (Sıklık / Yüzde %)	Katılmıyorum (Sıklık / Yüzde %)	Kararsızım (Sıklık / Yüzde %)	Katılıyorum (Sıklık / Yüzde %)	Kesinlikle Katılıyorum (Sıklık / Yüzde %)
16.Kervansarayın yeni fonksiyonu ile kullanımda olmasından memnunuz.	3 - 6.7%	5 - 11.1%	6 - 13.3%	24 - 53.3%	7 - 15.6%
17.Kervansaray, görsel olarak çevreyle bir bütünlük oluşturuyor.	2 - 4.4%	7 - 15.6%	6 - 13.3%	22 - 48.9%	8 - 17.8%
18.Yapılan fonksiyonel değişikliklerden sonra yeni işleviyle kervansaray, ilçenin tanıtımına katkı sağlıyor.	4 - 8.9%	10 - 22.2%	6 - 13.3%	20 - 44.4%	5 - 11.1%
19.Yapılan fonksiyonel değişikliklerden sonra yeni işleviyle kervansaray, Nevşehir'in tanıtımına katkı sağlıyor.	4 - 8.9%	8 - 17.8%	11 - 24.4%	17 - 37.8%	5 - 11.1%
20.Kervansarayı yeni fonksiyonuyla bölge halkı sıklıkla kullanıyor.	7 - 15.6%	14 - 31.1%	7 - 15.6%	13 - 28.9%	4 - 8.9%
21.Kervansarayı yeni fonksiyonuyla turistler sıklıkla kullanıyor.	1 - 2.2%	8 - 17.8%	7 - 15.6%	19 - 42.2%	10 - 22.2%
22.Tarihi bir miras olan kervansarayın, şuanda farklı fonksiyonla da olsa kullanılabilir olması hiç kullanılmamasından daha iyidir.	1 - 2.2%	5 - 11.1%	5 - 11.1%	25 - 55.6%	9 - 20%

Sosyal uyum parametresinin değerlendirilmesi şu şekildedir.

Kullanıcıların %53.3'ü kervansarayın yeni fonksiyon ile kullanımda olmasından memnun %48.9'u kervansaray ve çevresinin görsel olarak uyumlu olduğunu, %44.4'ü kervansarayın fonksiyonel değişiklik ile ilçe tanıtımına katkı sağladığını, %37.8'i kervansarayın fonksiyonel değişiklik ile Nevşehir'in tanıtımına katkısı olduğunu belirtmiştir. Ankete katılanların %31.1'i kervansarayı yeni fonksiyonuyla bölge halkının sıklıkla kullandığına katılmamakta, %42.2'si turistlerin sıklıkla kullandığına katılmakta ve %55.6'sı ise tarihi bir miras olan yapının, şuanda kullanılmasının, hiç kullanılmamasından daha iyi olduğunu belirtmiştir. 20. soru haricindeki sosyal uyum parametresinin ölçüm değeri %63 'Katılıyorum' ve 'Kesinlikle Katılıyorum' seçilerek yapının sosyokültürel sürdürülebilirliğin sosyal uyum parametresinde olumlu görüş bildirdiği saptanmıştır. 20.soru için bölge halkının %47 'Katılmıyorum' ve 'Kesinlikle Katılmıyorum' seçilerek yapının halk tarafından sıklıkla kullanılmadığı belirtilmiştir.

Tablo 25. Topluluğu bir araya getirme parametre değerleri

	Kesinlikle Katılmıyorum (Sıklık / Yüzde %)	Katılmıyorum (Sıklık / Yüzde %)	Kararsızım (Sıklık / Yüzde %)	Katılıyorum (Sıklık / Yüzde %)	Kesinlikle Katılıyorum (Sıklık / Yüzde %)
23.Kervansaray, bölgenin eksik olan mekan ihtiyacını karşılıyor.	4 - 8.9%	11 - 24.4%	8 - 17.8%	19 - 42.2%	3 - 6.7%
24.Kervansaray'ın restore edilerek yaşam merkezi olarak kullanılması ilçeye turizm sektöründe katkı sağlıyor.	1 - 2.2%	6 - 13.3%	8 - 17.8%	25 - 55.6%	5 - 11.1%
25.Kervansarayın turizme katkısı yerel halkın ekonomik kazanç elde etmesini sağlıyor.	6 - 13.3%	14 - 31.1%	8 - 17.8%	15 - 33.3%	2 - 4.4%
26.Kervansaraya yeni fonksiyonuyla pek çok ziyaretçinin gelmesi yöreyi sosyal açıdan hareketlendirdi.	1 - 2.2%	10 - 22.2%	6 - 13.3%	19 - 42.2%	9 - 20%
27.Kervansarayın özel etkinlik ve aktiviteler için kullanılması insanlara sosyalleşebilmek için olanak sağlıyor.	3 - 6.7%	8 - 17.8%	7 - 15.6%	22 - 48.9%	5 - 11.1%

Topluluğu bir araya getirme parametresinin değerlendirilmesi şu şekildedir.

Kullanıcıların %42.2'si kervansarayın bölgenin eksik mekan ihtiyacını karşıladığını, %55.6'sı yeni işlevinin ilçeye turizm sektöründe katkı sağladığını, %33.3'ü kervansarayın turizme katkısının yerel halka ekonomik kazanç sağladığını belirtmiştir. Ankete katılanların %42.2'si kervansaraya yeni kazandırılan fonksiyonuyla turistleri çekmesinin bölgeyi sosyal açıdan hareketlendirdiğini, %48.9'u kervansarayın özel etkinlik ve aktiviteler için kullanılmasının insanlara sosyalleşebilmek için olanak sağladığını belirtmiştir. Saruhan kullanıcılarının %53'ü 'Katılıyorum' ve 'Kesinlikle Katılıyorum' seçerek yapının sosyokültürel sürdürülebilirliğin topluluğu bir araya getirme değer parametresinde olumlu görüş bildirdiği saptanmıştır.

- Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Kervansarayının Seçili Parametrelere Göre Anket Değerleri

Kayseri ili İncesu ilçesinde bulunan Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Kervansarayı kullanıcılarından toplam 41 kişiye, 27 sorudan oluşan bir anket çalışması yapılmıştır. Kervansarayın daha önceki bölümde belirlenen sosyokültürel sürdürülebilirlik ilkelerinin seçilen parametreler bağlamında yapıyı kullanan, ziyaret eden bireyler üzerinde likert ölçeği ile yapılan anket çalışmasında verilen cevapların yüzdelik oranlarına göre şu şekilde analiz edilmiştir.

Tablo 26. Erişilebilirlik parametre değerleri

	Kesinlikle Katılmıyorum (Sıklık / Yüzde %)	Katılmıyorum (Sıklık / Yüzde %)	Kararsızım (Sıklık / Yüzde %)	Katılıyorum (Sıklık / Yüzde %)	Kesinlikle Katılıyorum (Sıklık / Yüzde %)
1.Bölgeye ulaşım kolaylıkla sağlanıyor.	9 - 22%	6 - 14.6%	6 - 14.6%	4 - 9.8%	16 - 39%
2.Kervansaray (özel taşıtla) ulaşım kolaydır.	1 - 2.4%	5 - 12.2%	4 - 9.8%	12 - 29.3%	19 - 46.3%
3.Kervansaray engelli bireylerin kullanımı için uygundur.	6 - 14.6%	14 - 34.1%	4 - 9.8%	8 - 19.5%	9 - 22%

Erişilebilirlik-ulaşılabilirlik parametresinin değerlendirilmesi şu şekildedir.

Kullanıcıların %39'u bölgeye ulaşımın kolaylıkla sağlandığını, %46.3'ü kervansarayla özel taşıtla ulaşımın kolay olduğunu ve %34.1'i ise kervansarayın engelli bireylerin kullanımı için uygun olmadığını belirtmiştir. Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Kervansaray'ının erişilebilirlik-ulaşılabilirlik parametresinde 1. ve 2.sorular için %59 'Katılıyorum' ve 'Kesinlikle Katılıyorum'u seçerek olumlu görüş bildirilmiştir. Ancak, ankete katılan kullanıcıların %49 'Katılmıyorum' ve 'Kesinlikle Katılmıyorum' seçilerek engelli bireylerin kullanımı için yapının uygun olmadığını belirten olumsuz görüşlerin bildirildiği saptanmıştır.

Tablo 27. Kimlik ve karakter parametre değerleri

	Kesinlikle Katılmıyorum (Sıklık / Yüzde %)	Katılmıyorum (Sıklık / Yüzde %)	Kararsızım (Sıklık / Yüzde %)	Katılıyorum (Sıklık / Yüzde %)	Kesinlikle Katılıyorum (Sıklık / Yüzde %)
4.Bölgenin tarihi dokusu yeterince korunuyor.	2 - 4.9%	10 - 24.4%	8 - 19.5%	9 - 22%	12 - 29.3%
5.Kervansaray, geçirdiği onarımla eski harabe görüntüsünden kurtulmuştur.	3 - 7.3%	5 - 12.2%	7 - 17.1%	14 - 34.1%	12 - 29.3%
6.Kervansarayın restore edilmiş olmasından memnunuz.	1 - 2.4%	4 - 9.8%	5 - 12.2%	14 - 34.1%	17 - 41.5%

Kimlik ve karakter parametresinin değerlendirilmesi şu şekildedir.

Kullanıcıların %29.3'ü bölgenin tarihi dokusunun korunduğunu, %29.3'ü kervansarayın geçirdiği onarımla eski harabe görüntüsünden kurtulduğunu ve %41.5'i kervansarayın restore edilmiş olmasından memnun olduğunu belirtmiştir. Kervansaray kullanıcıları kimlik ve karakter parametresinde %64'ü 'Katılıyorum' ve 'Kesinlikle Katılıyorum' seçerek olumlu görüş bildirilmiştir.

Tablo 28. Belgesel değer parametre değerleri

	Kesinlikle Katılmıyorum (Sıklık / Yüzde %)	Katılmıyorum (Sıklık / Yüzde %)	Kararsızım (Sıklık / Yüzde %)	Katılıyorum (Sıklık / Yüzde %)	Kesinlikle Katılıyorum (Sıklık / Yüzde %)
7.Kervansarayın tarihi dokusu korunuyor.	1 - 2.4%	6 - 14.6%	6 - 14.6%	16 - 39%	12 - 29.3%
8.Kervansarayı gezmek, geçmiş kültürlere merak oluşturunuyor.	1 - 2.4%	2 - 4.9%	2 - 4.9%	21 - 51.2%	15 - 36.6%
9.Kervansaraya ait geçmiş dönem hikayeleri, efsaneleri insanların kervansarayı görmek istemesini sağlıyor.	2 - 4.9%	2 - 4.9%	4 - 9.8%	22 - 53.7%	11 - 26.8%
10.Kervansaray'a girdiğimde tarihi atmosferi hissediyorum.	1 - 2.4%	3 - 7.3%	3 - 7.3%	13 - 31.7%	21 - 51.2%
11.Yapıya uzaktan bakmak kervansaray hakkında yeterli bilgi sahibi olmayı sağlıyor.	8 - 19.5%	8 - 19.5%	4 - 9.8%	17 - 41.5%	4 - 9.8%

Belgesel değer parametresinin değerlendirilmesi şu şekildedir.

Kullanıcıların %39'u kervansarayın tarihi dokusunun korunduğunu, %51.2'si kervansarayı gezmenin, geçmiş kültürlere merak oluşturdığını ve %53.7'si kervansaraya ait hikaye ve efsanelerin insanlarda merak duygusu oluşturduğu konusunda kararsız olduğunu, %51.2'si kervansaraya girdiğinde tarihi atmosferi hissettiğini, %41.5'i ise yapıya uzaktan bakmanın bilgi sahibi olmak için yeterli olduğunu belirtmiştir. Kervansaray kullanıcılarının %74 'Katılıyorum' ve 'Kesinlikle Katılıyorum' seçerek yapının sosyokültürel sürdürülebilirliğin belgesel değer parametresinde olumlu görüş bildirdiği saptanmıştır.

Tablo 29. Soyut değerlere saygı parametre değerleri

	Kesinlikle Katılmıyorum (Sıklık / Yüzde %)	Katılmıyorum (Sıklık / Yüzde %)	Kararsızım (Sıklık / Yüzde %)	Katılıyorum (Sıklık / Yüzde %)	Kesinlikle Katılıyorum (Sıklık / Yüzde %)
12.Kervansarayın korunan fiziksel yapısı turistlere kültürümüzü (kervansaray kültürünü) tanıtıyor.	1 - 2.4%	5 - 12.2%	4 - 9.8%	22 - 53.7%	9 - 22%
13.Kervansarayda yapılan etkinliklerin özellikle turistlere kervansaray kültürünü tanıtıyor.	3 - 7.3%	3 - 7.3%	4 - 9.8%	21 - 51.2%	10 - 24.4%
14.Çocuklar tarihi bir yapı olan kervansarayı merak ediyor ve büyük ilgi gösteriyor.	5 - 12.2%	7 - 17.1%	4 - 9.8%	13 - 31.7%	12 - 29.3%
15.Kervansarayın yeni fonksiyonuyla kullanılıyor olması onu kervansaray olarak düşünmemi engelliyor.	10 - 24.4%	5 - 12.2%	9 - 22%	11 - 26.8%	6 - 14.6%

Soyut değerlere saygı parametresinin değerlendirilmesi şu şekildedir.

Kullanıcıların %53.7'si kervansarayın korunan fiziksel yapısının turistlere kültürümüzü tanıttığını, %51.2'si kervansarayda yapılan etkinliklerin turistlere kültürü yansıttığını, tanıttığını, %31.7'si kervansarayların çocukların merak ve ilgisini çektiğini belirtmiştir. Anket yapılan bireylerin %26.8'i yeni fonksiyon kazanmasının yapının yapılış fonksiyonunu düşünmeyi engellediğini belirtirken, %24.4'ü kesinlikle engel olmadığını, %22'si ise yeni fonksiyon kazanmasının yapıyı kervansaray olarak düşüncelerini engellediği hakkında kararsız olduğunu belirtmiştir. Kervansaray kullanıcılarının soyut değerlere saygı parametresi kapsamında 12., 13. ve 14. soruları %71 'Katılıyorum' ve 'Kesinlikle Katılıyorum' seçilerek yapının sosyokültürel sürdürülebilirliğin soyut değerlere saygı parametresinde olumlu görüş bildirdiği saptanmıştır. 15.soru için %41 'Katılıyorum' ve 'Kesinlikle Katılıyorum' seçerek yapının fonksiyonel değişikliğinin algılarında da yapının fonksiyonel değişikliğe uğramasına sebep olduğu, %37 'Katılmıyorum' ve 'Kesinlikle Katılmıyorum' seçerek engel olduğunun düşünülmediği belirtilmiştir.

Tablo 30. Sosyal uyum parametre değerleri

	Kesinlikle Katılmıyorum (Sıklık / Yüzde %)	Katılmıyorum (Sıklık / Yüzde %)	Kararsızım (Sıklık / Yüzde %)	Katılıyorum (Sıklık / Yüzde %)	Kesinlikle Katılıyorum (Sıklık / Yüzde %)
16.Kervansarayın yeni fonksiyonu ile kullanımda olmasından memnunuz.	3 - 7.3%	3 - 7.3%	2 - 4.9%	17 - 41.5%	16 - 39%
17.Kervansaray, görsel olarak çevreyle bir bütünlük oluşturuyor.	2 - 4.9%	8 - 19.5%	5 - 12.2%	13 - 31.7%	13 - 31.7%
18.Yapılan fonksiyonel değişikliklerden sonra yeni işleviyle kervansaray, ilçenin tanıtımına katkı sağlıyor.	1 - 2.4%	4 - 9.8%	7 - 17.1%	15 - 36.6%	14 - 34.1%
19.Yapılan fonksiyonel değişikliklerden sonra yeni işleviyle kervansaray, Kayseri'nin tanıtımına katkı sağlıyor.	2 - 4.9%	7 - 17.1%	5 - 12.2%	21 - 51.2%	6 - 14.6%
20.Kervansarayı yeni fonksiyonuyla bölge halkı sıklıkla kullanıyor.	-	6 - 14.6%	7 - 17.1%	15 - 36.6%	13 - 31.7%
21.Kervansarayı yeni fonksiyonuyla turistler sıklıkla kullanıyor.	4 - 9.8%	5 - 12.2%	9 - 22%	19 - 46.3%	4 - 9.8%
22.Tarihi bir miras olan kervansarayın, şuan da farklı fonksiyonla da olsa kullanılabiliyor olması hiç kullanılmamasından daha iyidir.	1 - 2.4%	3 - 7.3%	1 - 2.4%	13 - 31.7%	23 - 56.1%

Sosyal uyum parametresinin değerlendirilmesi şu şekildedir.

Kullanıcıların %41.5'i kervansarayın yeni fonksiyon ile kullanımda olmasından memnun %31.7'si kervansaray ve çevresinin görsel olarak uyumlu olduğunu, %36.6'sı kervansarayın fonksiyonel değişiklik ile ilçe tanıtımına katkı sağladığını, %51.2'si kervansarayın fonksiyonel değişiklik ile Aksaray'ın tanıtımına katkısı olduğunu belirtmiştir. Ankete katılanların %36.6'sı kervansarayı yeni fonksiyonuyla bölge halkının sıklıkla kullandığını, %46.3'ü turistlerin de sıklıkla kullandığını, %56.1'i ise tarihi bir miras olan yapının, şuanda kullanılmasının, hiç kullanılmamasından daha iyi olduğunu belirtmiştir. Sosyal uyum parametresinin ölçüm sorularında %70 'Katılıyorum' ve 'Kesinlikle Katılıyorum' seçilerek yapının sosyokültürel sürdürülebilirliğin sosyal uyum parametresinde olumlu görüş bildirdiği saptanmıştır.

Tablo 31. Topluluğu bir araya getirme parametre değerleri

	Kesinlikle Katılmıyorum (Sıklık / Yüzde %)	Katılmıyorum (Sıklık / Yüzde %)	Kararsızım (Sıklık / Yüzde %)	Katılıyorum (Sıklık / Yüzde %)	Kesinlikle Katılıyorum (Sıklık / Yüzde %)
23.Kervansaray, bölgenin eksik olan mekan ihtiyacını karşılıyor.	3 - 7.3%	6 - 14.6%	6 - 14.6%	19 - 46.3%	7 - 17.1%
24.Kervansaray'ın restore edilerek tarihi ve kültürel etkilikler ve düğün salonu olarak kullanılması ilçeye turizm sektöründe katkı sağlıyor.	2 - 4.9%	2 - 4.9%	4 - 9.8%	23 - 56%	10 - 24.4%
25.Kervansarayın turizme katkısı yerel halkın ekonomik kazanç elde etmesini sağlıyor.	2 - 4.9%	5 - 12.2%	5 - 12.2%	19 - 46.3%	10 - 24.4%
26.Kervansaraya yeni fonksiyonuyla pek çok ziyaretçinin gelmesi yöreyi sosyal açıdan hareketlendirdi.	2 - 4.9%	2 - 4.9%	2 - 4.9%	21 - 51.2%	14 - 34.1%
27.Kervansarayın özel etkinlik ve aktiviteler için kullanılması insanlara sosyalleşebilmek için olanak sağlıyor.	1 - 2.4%	4 - 9.8%	3 - 7.3%	13 - 31.7%	20 - 48.8%

Topluluğu bir araya getirme parametresinin değerlendirilmesi şu şekildedir.

Kullanıcıların %46.3'ü kervansarayın bölgenin eksik mekan ihtiyacını karşıladığını, %56'sı yeni işlevinin ilçeye turizm sektöründe katkı sağladığını, %46.3'ü kervansarayın turizme katkısının yerel halka ekonomik kazanç sağladığını belirtmiştir. Ankete katılanların %51.2'si kervansaraya yeni kazandırılan fonksiyonuyla turistleri çekmesinin bölgeyi sosyal açıdan hareketlendirdiğini, %48.8'i kervansarayın özel etkinlik ve aktiviteler için

kullanılmasının insanlara sosyalleşebilmek için olanak sağladığını belirtmiştir. Kervansaray kullanıcılarının %76 ‘Katılıyorum’ ve ‘Kesinlikle Katılıyorum’ seçerek yapının sosyokültürel sürdürülebilirliğin topluluğu bir araya getirme değer parametresinde olumlu görüş bildirdiği saptanmıştır.

- Öküz Mehmet Paşa Kervansarayı'nın Seçili Parametrelere Göre Anket Değerleri

Niğde ili Ulukışla ilçesinde bulunan Öküz Mehmet Paşa Kervansarayı kullanıcılarından toplam 43 kişiye, 27 sorudan oluşan bir anket çalışması yapılmıştır. Kervansarayın sosyokültürel sürdürülebilirlik ilkelerinin seçilen parametreler bağlamında yapıyı kullanan, ziyaret eden bireyler üzerinde likert ölçeği ile yapılan anket çalışmasında verilen cevapların yüzdelik oranlarına göre şu şekilde analiz edilmiştir.

Tablo 32. Erişilebilirlik parametre değerleri

	Kesinlikle Katılmıyorum (Sıklık / Yüzde %)	Katılmıyorum (Sıklık / Yüzde %)	Kararsızım (Sıklık / Yüzde %)	Katılıyorum (Sıklık / Yüzde %)	Kesinlikle Katılıyorum (Sıklık / Yüzde %)
1.Bölgeye ulaşım kolaylıkla sağlanıyor.	2 - 4.7%	7 - 16.3%	2 - 4.7%	19 - 44.2%	13 - 30.2%
2.Kervansaraya (özel taşıtla) ulaşım kolaydır.	1 - 2.3%	6 - 14%	4 - 9.3%	18 - 41.9%	14 - 32.6%
3.Kervansaray engelli bireylerin kullanımı için uygundur.	6 - 14%	6 - 14%	12 - 27.9%	16 - 37.2%	3 - 7%

Erişilebilirlik-ulaşılabilirlik parametresinin değerlendirilmesi şu şekildedir.

Kullanıcıların %44.2'si bölgeye ulaşımın kolaylıkla sağlandığını, %41.9'u kervansaraya özel taşıtla ulaşımın kolay olduğunu ve %37.2'si ise kervansarayın engelli bireylerin kullanımı için uygun olduğunu belirtmiştir. Öküz Mehmet Paşa Kervansarayı'nın erişilebilirlik-ulaşılabilirlik parametresinde 1. ve 2. sorular için %64 ‘Katılıyorum’ ve ‘Kesinlikle Katılıyorum’u seçerek olumlu görüş bildirilmiştir. Ancak, ankete katılan kullanıcıların %22 ‘Katılmıyorum’ ve ‘Kesinlikle Katılmıyorum’ seçilerek engelli bireylerin kullanımı için yapının uygun olmadığını belirten olumsuz görüşlerin bildirildiği saptanmıştır.

Tablo 33. Kimlik ve karakter parametre değerleri

	Kesinlikle Katılmıyorum (Sıklık / Yüzde %)	Katılmıyorum (Sıklık / Yüzde %)	Kararsızım (Sıklık / Yüzde %)	Katılıyorum (Sıklık / Yüzde %)	Kesinlikle Katılıyorum (Sıklık / Yüzde %)
4.Bölgenin tarihi dokusu yeterince korunuyor.	2 - 4.7%	8 - 18.6%	7 - 16.3%	16 - 37.2%	10 - 23.3%
5.Kervansaray, geçirdiği onarımla eski harabe görüntüsünden kurtulmuştur.	1 - 2.3%	8 - 18.6%	1- 2.3%	21 - 48.8%	12 - 27.9%
6.Kervansarayın restore edilmiş olmasından memnunum.	1 - 2.3%	2 - 4.7%	4 - 9.3%	20 - 46.5%	16 - 37.2%

Kimlik ve karakter parametresinin değerlendirilmesi şu şekildedir.

Kullanıcıların %37.2'si bölgenin tarihi dokusunun korunduğunu, %48.8'i kervansarayın geçirdiği onarımla eski harabe görüntüsünden kurtulduğunu ve %46.5'i kervansarayın restore edilmiş olmasından memnun olduğunu belirtmiştir. Kervansaray kullanıcıları kimlik ve karakter parametresinde %74'ü 'Katılıyorum' ve 'Kesinlikle Katılıyorum' seçerek olumlu görüş bildirilmiştir.

Tablo 34. Belgesel değer parametre değerleri

	Kesinlikle Katılmıyorum (Sıklık / Yüzde %)	Katılmıyorum (Sıklık / Yüzde %)	Kararsızım (Sıklık / Yüzde %)	Katılıyorum (Sıklık / Yüzde %)	Kesinlikle Katılıyorum (Sıklık / Yüzde %)
7.Kervansarayın tarihi dokusu korunuyor.	3 - 7%	4 - 9.3%	8 - 18.6%	19 - 44.2%	9 - 20.9%
8.Kervansarayı gezmek, geçmiş kültürlerle merak oluşturuyor.	7 - 16.3%	5 - 11.6%	9 - 20.9%	10 - 23.3%	12 - 27.9%
9.Kervansaraya ait geçmiş dönem hikayeleri, efsaneleri insanların kervansarayı görmek istemesini sağlıyor.	-	5 - 11.6%	8 - 18.6%	22 - 51.2%	8 - 18.6%
10.Kervansaray'a girdiğimde tarihi atmosferi hissediyorum.	1 - 2.3%	1 - 2.3%	3 - 7%	17 - 39.5%	21 - 48.8%
11.Yapıya uzaktan bakmak kervansaray hakkında yeterli bilgi sahibi olmayı sağlıyor.	4 - 9.3%	13 - 30.2%	9 - 20.9%	11 - 25.6%	6 - 14%

Belgesel değer parametresinin değerlendirilmesi şu şekildedir.

Kullanıcıların %44.2'si kervansarayın tarihi dokusunun korunduğunu, %27.9'u kervansarayı gezmenin, geçmiş kültürlere merak oluşturduğunu ve %51.2'si kervansarayla ait hikaye ve efsanelerin insanlarda merak duygusu oluşturduğunu, %48.8'i kervansarayla girdiğinde tarihi atmosferi hissettiğini, %25.6'sı ise yapıya uzaktan bakmanın bilgi sahibi olmak için yeterli olduğunu belirtmiştir. Kervansaray kullanıcılarının %63 'Katılıyorum' ve 'Kesinlikle Katılıyorum' seçerek yapının sosyokültürel sürdürülebilirliğin belgesel değer parametresinde olumlu görüş bildirdiği saptanmıştır.

Tablo 35. Soyut değerlere saygı parametre değerleri

	Kesinlikle Katılmıyorum (Sıklık / Yüzde %)	Katılmıyorum (Sıklık / Yüzde %)	Kararsızım (Sıklık / Yüzde %)	Katılıyorum (Sıklık / Yüzde %)	Kesinlikle Katılıyorum (Sıklık / Yüzde %)
12.Kervansarayın korunan fiziksel yapısı turistlere kültürümüzü (kervansaray kültürünü) tanıtıyor.	1 - 2.3%	9 - 20.9%	12 - 27.9%	14 - 32.6%	7 - 16.3%
13.Kervansarayda yapılan etkinliklerin özellikle turistlere kervansaray kültürünü tanıtıyor.	3 - 7%	8 - 18.6%	13 - 30.2%	12 - 27.9%	7 - 16.3%
14.Çocuklar tarihi bir yapı olan kervansarayı merak ediyor ve büyük ilgi gösteriyor.	5 - 11.6%	9 - 20.9%	5 - 11.6%	20 - 46.5%	4 - 9.3%
15.Kervansarayın yeni fonksiyonuyla kullanılıyor olması onu kervansaray olarak düşünmemi engelliyor.	10 - 23.3%	13 - 30.2%	6 - 14%	12 - 27.9%	2 - 4.7%

Soyut değerlere saygı parametresinin değerlendirilmesi şu şekildedir.

Kullanıcıların %32.6'sı kervansarayın korunan fiziksel yapısının turistlere kültürümüzü tanıttığını, %30.2'si kervansarayda yapılan etkinliklerin turistlere kültürü yansıttığı, tanıttığı hakkında kararsız olduklarını, %46.5'i kervansarayların çocukların merak ve ilgisini çektiğini belirtmiştir. Anket yapılan bireylerin %27.9'u yeni fonksiyon kazanmasının yapının yapılaş fonksiyonunu düşünmeyi engellediğini belirtirken, %30.2'si engel olmadığını belirtmiştir. Kervansaray kullanıcılarının soyut değerlere saygı parametresi kapsamında 12., 13. ve 14. soruları %50 'Katılıyorum' ve 'Kesinlikle Katılıyorum' seçilerek yapının sosyokültürel sürdürülebilirliğin soyut değerlere saygı parametresinde olumlu görüş bildirdiği saptanmıştır. 15.soru için %33 'Katılıyorum' ve 'Kesinlikle Katılıyorum' seçerek yapının fonksiyonel değişikliğinin algılarında da yapının fonksiyonel değişikliğe

uğramasına sebep olduğu, %53 ‘Katılmıyorum’ ve ‘Kesinlikle Katılmıyorum’ seçerek engel olduğunun düşünülmediği belirtilmiştir.

Tablo 36. Sosyal uyum parametre değerleri

	Kesinlikle Katılmıyorum (Sıklık / Yüzde %)	Katılmıyorum (Sıklık / Yüzde %)	Kararsızım (Sıklık / Yüzde %)	Katılıyorum (Sıklık / Yüzde %)	Kesinlikle Katılıyorum (Sıklık / Yüzde %)
16.Kervansarayın yeni fonksiyonu ile kullanımda olmasından memnunuz.	2 - 4.7%	4 - 9.3%	4 - 9.3%	18 - 41.9%	15 - 34.9%
17.Kervansaray, görsel olarak çevreyle bir bütünlük oluşturuyor.	2 - 4.7%	6 - 14%	7 - 16.3%	11 - 25.6%	17 - 39.4%
18.Yapılan fonksiyonel değişikliklerden sonra yeni işleviyle kervansaray, ilçenin tanıtımına katkı sağlıyor.	3 - 7%	4 - 9.3%	8 - 18.6%	19 - 44.2%	9 - 20.9%
19.Yapılan fonksiyonel değişikliklerden sonra yeni işleviyle kervansaray, Niğde'nin tanıtımına katkı sağlıyor.	2 - 4.7%	8 - 18.6%	11 - 25.6%	16 - 37.2%	6 - 14%
20.Kervansarayın yeni fonksiyonuyla bölge halkı sıklıkla kullanıyor.	1 - 2.3%	8 - 18.6%	5 - 11.6%	20 - 46.5%	9 - 20.9%
21.Kervansarayın yeni fonksiyonuyla turistler sıklıkla kullanıyor.	3 - 7%	12 - 27.9%	14 - 32.6%	11 - 25.6%	3 - 7%
22.Tarihi bir miras olan kervansarayın, şuanda farklı fonksiyonla da olsa kullanılabilir olması hiç kullanılmamasından daha iyidir.	4 - 9.3%	3 - 7%	5 - 11.6%	18 - 41.9%	13 - 30.2%

Sosyal uyum parametresinin değerlendirilmesi şu şekildedir.

Kullanıcıların %41.9’u kervansarayın yeni fonksiyon ile kullanımda olmasından memnun %39.4’ü kervansaray ve çevresinin görsel olarak uyumlu olduğunu, %44.2’si kervansarayın fonksiyonel değişiklik ile ilçe tanıtımına katkı sağladığını, %37.2’si kervansarayın fonksiyonel değişiklik ile Niğde’nin tanıtımına katkısı olduğunu belirtmiştir. Ankete katılanların %46.5’i kervansarayın yeni fonksiyonuyla bölge halkının sıklıkla kullandığını, %32.6’sı turistlerin de sıklıkla kullandığı konusunda kararsız olduklarını, %41.9’u ise tarihi bir miras olan yapının, şuanda kullanılmasının, hiç kullanılmamasından daha iyi olduğunu belirtmiştir. Sosyal uyum parametresinin ölçüm sorularında %61 ‘Katılıyorum’ ve ‘Kesinlikle Katılıyorum’ seçilerek yapının sosyokültürel sürdürülebilirliğin sosyal uyum parametresinde olumlu görüş bildirdiği saptanmıştır.

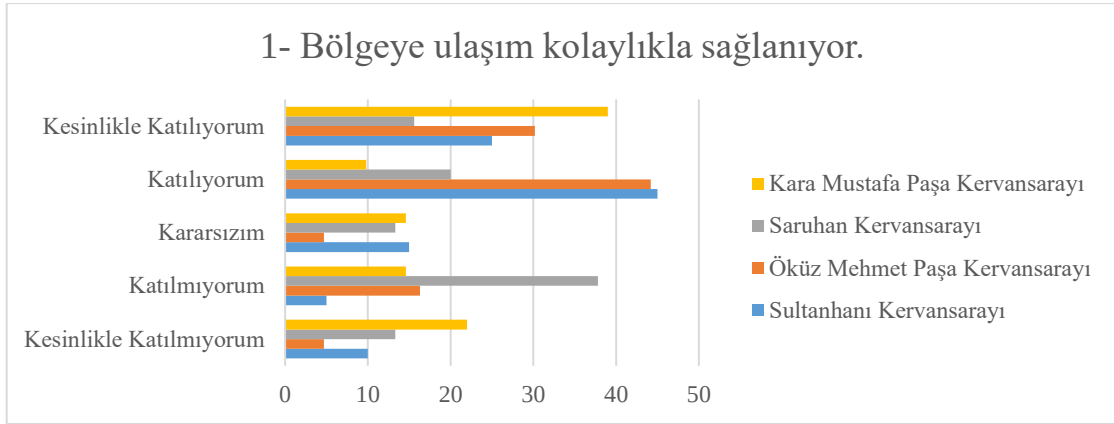
Tablo 37. Topluluğu bir araya getirme parametre değerleri

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
	(Sıklık / Yüzde %)	(Sıklık / Yüzde %)	(Sıklık / Yüzde %)	(Sıklık / Yüzde %)	(Sıklık / Yüzde %)
23.Kervansaray, bölgenin eksik olan mekan ihtiyacını karşılıyor.	6 - 14%	8 - 18.6%	5 - 11.6%	15 - 34.9%	9 - 20.9%
24.Kervansaray'ın restore edilerek yaşam merkezi olarak kullanılması ilçeye turizm sektöründe katkı sağlıyor.	3 - 7%	6 - 14%	5 - 11.6%	24 - 55.8%	5 - 11.6%
25.Kervansarayın turizme katkısı yerel halkın ekonomik kazanç elde etmesini sağlıyor.	5 - 11.6%	13 - 30.2%	8 - 18.6%	12 - 27.9%	5 - 11.6%
26.Kervansaraya yeni fonksiyonuyla pek çok ziyaretçinin gelmesi yöreyi sosyal açıdan hareketlendirdi.	5 - 11.6%	10 - 23.3%	6 - 14%	16 - 37.2%	6 - 14%
27.Kervansarayın özel etkinlik ve aktiviteler için kullanılması insanlara sosyalleşebilmek için olanak sağlıyor.	3 - 7%	6 - 14%	4 - 9.3%	19 - 44.2%	11 - 25.6%

Topluluğu bir araya getirme parametresinin değerlendirilmesi şu şekildedir.

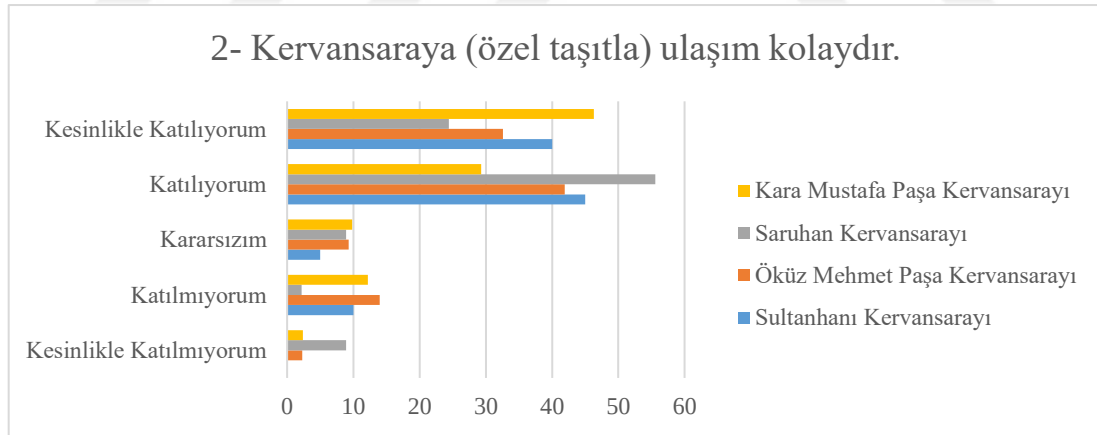
Kullanıcıların %34.9'ü kervansarayın bölgenin eksik mekan ihtiyacını karşıladığını, %55.8'i yeni işlevinin ilçeye turizm sektöründe katkı sağladığını, %30.2'si kervansarayın turizme katkısının yerel halka ekonomik kazanç sağlamadığını belirtmiştir. Ankete katılanların %37.2'si kervansaraya yeni kazandırılan fonksiyonuyla turistleri çekmesinin bölgeyi sosyal açıdan hareketlendirdiğini, %44.2'si kervansarayın özel etkinlik ve aktiviteler için kullanılmasının insanlara sosyalleşebilmek için olanak sağladığını belirtmiştir. Kervansaray kullanıcılarının %57 'Katılıyorum' ve 'Kesinlikle Katılıyorum' seçerek yapının sosyokültürel sürdürülebilirliğin topluluğu bir araya getirme değer parametresinde olumlu görüş bildirdiği saptanmıştır.

3.3. Karşılaştırmalı İrdellemeler

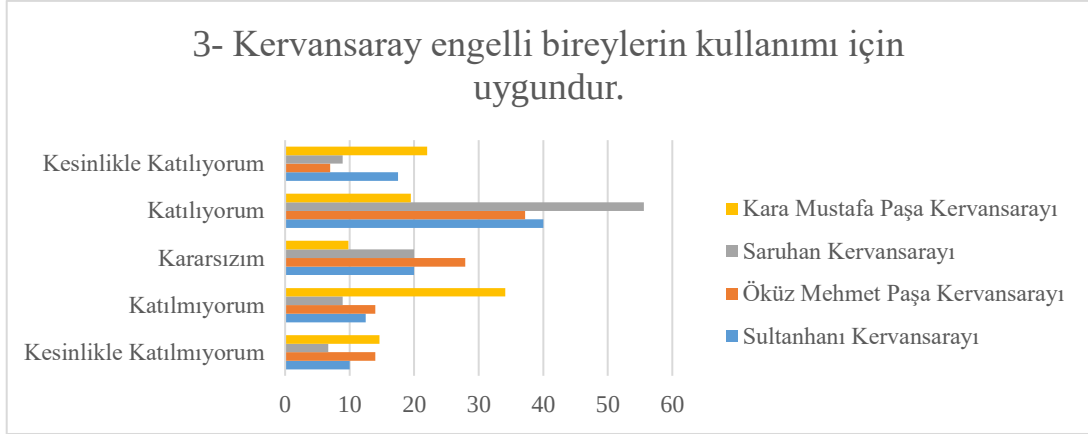
Şekil 35. Soru 1 için anket sonuçlarının kervansaraylara göre irdelenmesi

Kara Mustafa Paşa Kervansarayı kullanıcılarının %48.8'i, Saruhan Kervansarayı kullanıcılarının %35.6'sı, Öküz Mehmet Paşa Kervansarayı kullanıcılarının %74.4'si ve Sultanhanı kullanıcılarının %70'i bölgelerine ulaşımın kolaylıkla sağlandığını belirtmişlerdir (Şekil 35).

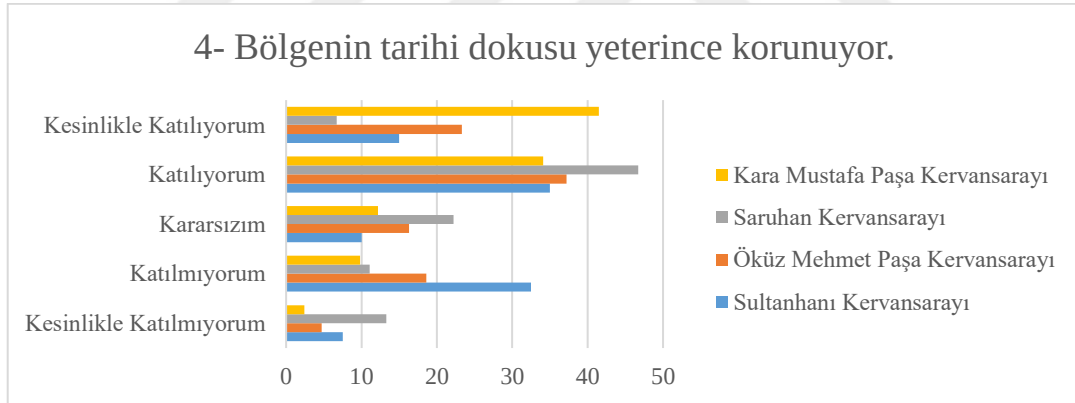
Şekil 36. Soru 2 için anket sonuçlarının kervansaraylara göre irdelenmesi

Kervansaray (özel taşıtla) ulaşımın kolaylığı hakkındaki düşünceleri sorulduğunda Kara Mustafa Paşa Kervansarayı kullanıcıları %75.6, Saruhan Kervansarayı kullanıcıları %80, Öküz Mehmet Paşa Kervansarayı kullanıcıları %74.5 ve Sultanhanı kullanıcıları %85 oranında olumlu görüş bildirmişlerdir (Şekil 36).

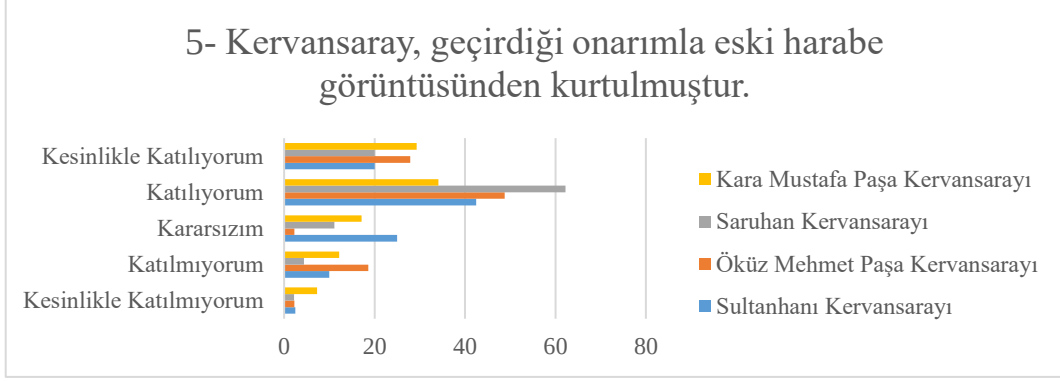
Şekil 37. Soru 3 için anket sonuçlarının kervansaraylara göre irdelenmesi

Kara Mustafa Paşa Kervansarayı kullanıcılarının %41.5'i, Saruhan Kervansarayı kullanıcılarının %64.5'i, Öküz Mehmet Paşa Kervansarayı kullanıcılarının %44.2'si ve Sultanhanı kullanıcılarının %57.5'i engelli bireylerin kullanımı için uygun olduğunu belirtmişlerdir (Şekil 37).

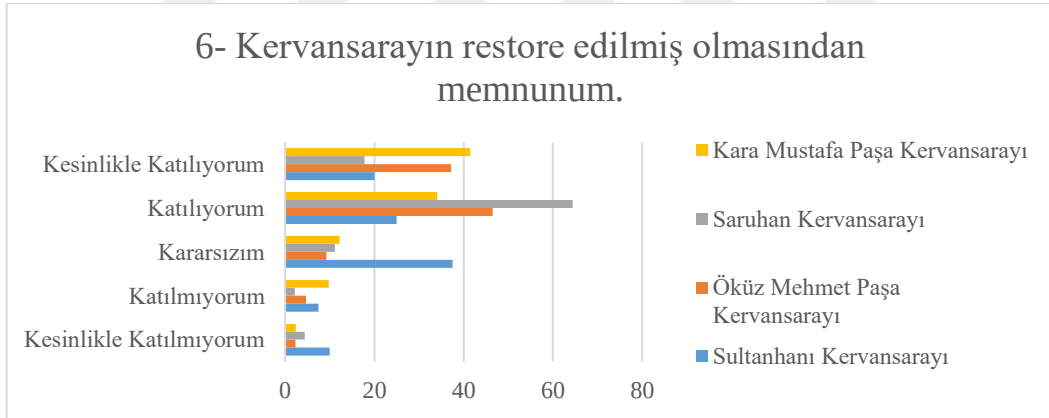
Şekil 38. Soru 4 için anket sonuçlarının kervansaraylara göre irdelenmesi

Bölgenin tarihi dokusunun yeterince korunup korunmadığı hakkındaki düşünceleri sorulduğunda Kara Mustafa Paşa Kervansarayı kullanıcıları %75.6, Saruhan Kervansarayı kullanıcıları %53.7, Öküz Mehmet Paşa Kervansarayı kullanıcıları %60.5 ve Sultanhanı kullanıcıları %50 oranında olumlu görüş bildirmişlerdir (Şekil 38).

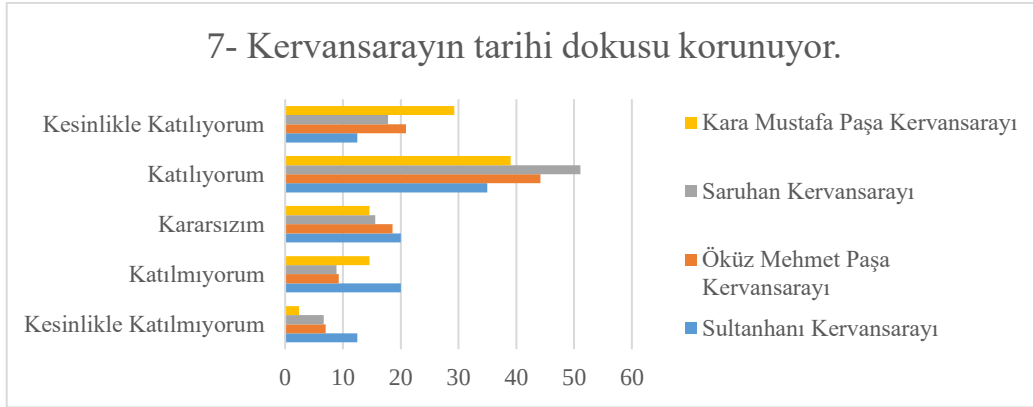
Şekil 39. Soru 5 için anket sonuçlarının kervansaraylara göre irdelenmesi

Bölgelerinde bulunan kervansarayın geçirdiği onarımla eski harabe görüntüsünden kurtulduğunu düşünüp düşünmedikleri hakkında görüşleri sorulduğunda, Kara Mustafa Paşa Kervansarayı kullanıcıları %63.4, Saruhan Kervansarayı kullanıcıları %82.2, Öküz Mehmet Paşa Kervansarayı kullanıcıları %76.7 ve Sultanhanı kullanıcıları %62.5 oranında olumlu görüş bildirmişlerdir(Şekil 39)

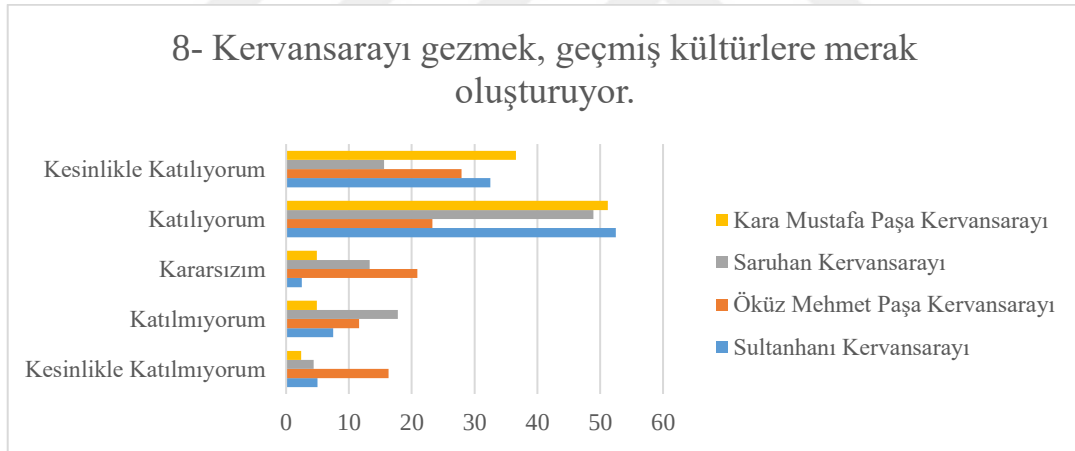
Şekil 40. Soru 6 için anket sonuçlarının kervansaraylara göre irdelenmesi

Kara Mustafa Paşa Kervansarayı kullanıcılarının %75.6'sı, Saruhan Kervansarayı kullanıcılarının %82.2'si, Öküz Mehmet Paşa Kervansarayı kullanıcılarının %83.7'si ve Sultanhanı kullanıcılarının %45'i kervansaraylarının restore edilmiş olmasından memnun olduklarını belirtmişlerdir (Şekil 40).

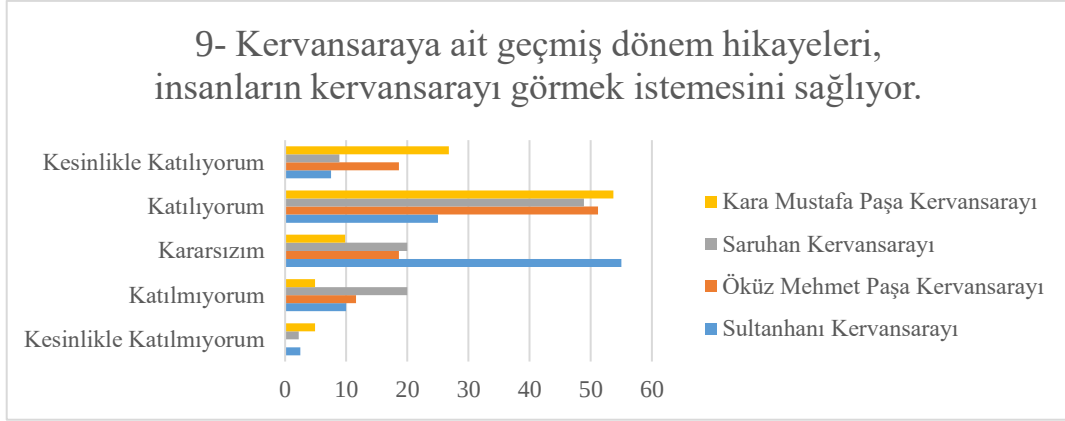
Şekil 41. Soru 7 için anket sonuçlarının kervansaraylara göre irdelenmesi

Kara Mustafa Paşa Kervansarayı kullanıcılarının %68.3'ü, Saruhan Kervansarayı kullanıcılarının %68.9'u, Öküz Mehmet Paşa Kervansarayı kullanıcılarının %65.1'i ve Sultanhanı kullanıcılarının %47,5'i kervansaraylarının restore edilmiş olmasından memnun olduklarını belirtmişlerdir (Şekil 41).

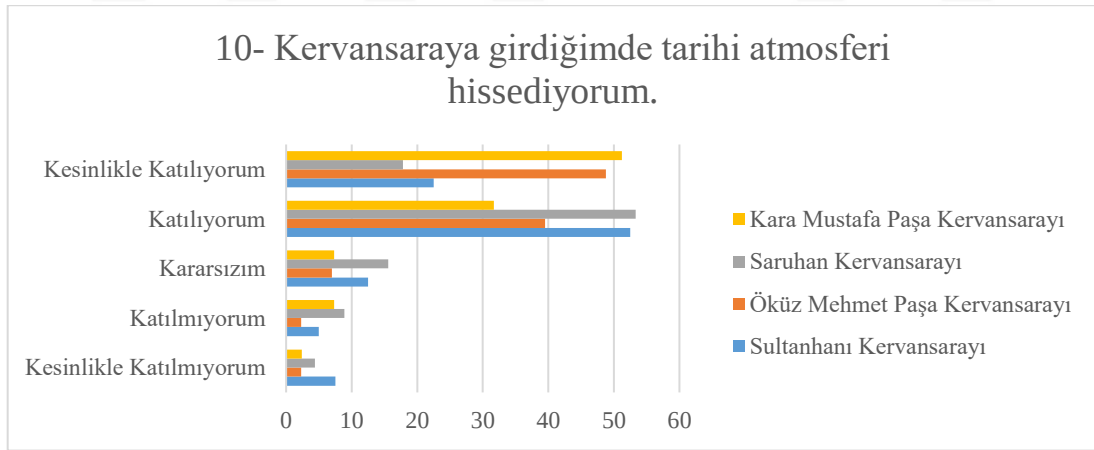
Şekil 42. Soru 8 için anket sonuçlarının kervansaraylara göre irdelenmesi

Kara Mustafa Paşa Kervansarayı kullanıcılarının %87.8'i, Saruhan Kervansarayı kullanıcılarının %64.5'i, Öküz Mehmet Paşa Kervansarayı kullanıcılarının %51.2'si oranıyla kervansarayı gezmenin geçmiş kültürlere merak oluşturduğu hakkında genel olarak olumlu görüş bildirirlerken, bu yüzde Sultanhanı kullanıcılarında %85 oranında olmuştur (Şekil 42).

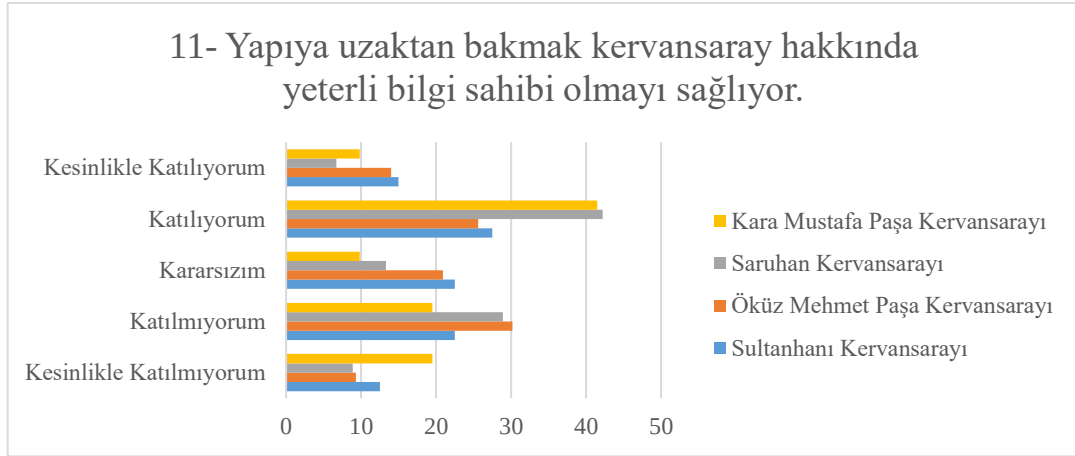
Şekil 43. Soru 9 için anket sonuçlarının kervansaraylara göre irdelenmesi

Kervansaray'a ait geçmiş dönem hikayelerinin, insanların kervansarayı görmek istemesini sağlayıp sağlamadığı hakkındaki düşünceleri sorulduğunda Kara Mustafa Paşa Kervansarayı kullanıcıları %80.5, Saruhan Kervansarayı kullanıcıları %57.8, Öküz Mehmet Paşa Kervansarayı kullanıcıları %69.8 ve Sultanhanı kullanıcılarının %58.7 oranında olumlu görüş bildirirlerken, Sultanhanı Kervansarayı kullanıcılarının %55'i ise kararsız oldukları yönünde görüş bildirmişlerdir (Şekil 43).

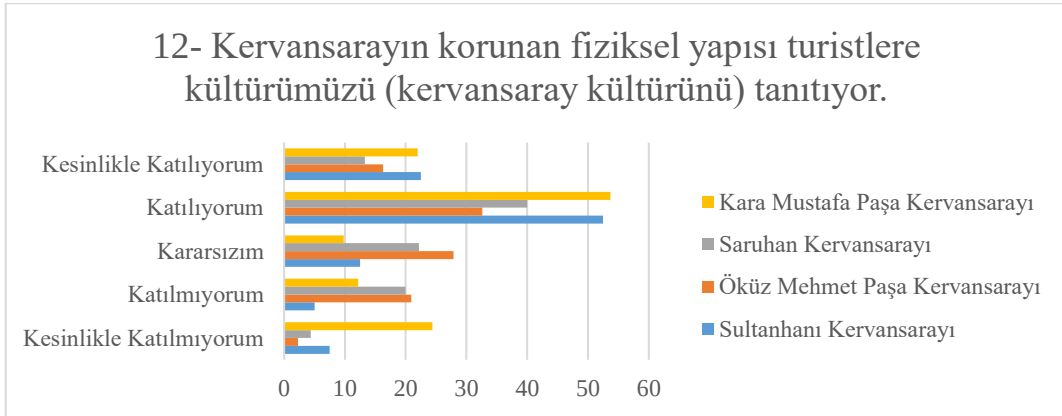
Şekil 44. Soru 10 için anket sonuçlarının kervansaraylara göre irdelenmesi

Bölgelerinde bulunan kervansaray'a girdiklerinde tarihi atmosferi hissedip hissetmedikleri hakkında görüşleri sorulduğunda, Kara Mustafa Paşa Kervansarayı kullanıcıları %82.9, Saruhan Kervansarayı kullanıcıları %71.1, Öküz Mehmet Paşa Kervansarayı kullanıcıları %88.3 ve Sultanhanı kullanıcıları %75 oranında olumlu görüş bildirmişlerdir (Şekil 44).

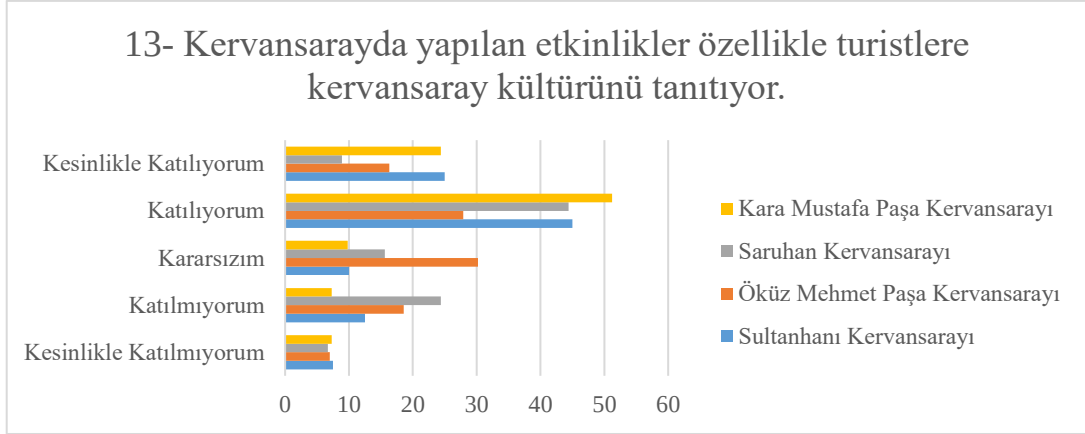
Şekil 45. Soru 11 için anket sonuçlarının kervansaraylara göre irdelenmesi

Kara Mustafa Paşa Kervansarayı kullanıcılarının %51.3'ü, Saruhan Kervansarayı kullanıcılarının %48.9'u, Öküz Mehmet Paşa Kervansarayı kullanıcılarının %39.6'sı ve Sultanhanı kervansarayı kullanıcılarının %42.5'i yapıya uzaktan bakmanın kervansaray hakkında yeterli bilgi sahibi olmayı sağladığı hakkında olumlu görüş bildirmişlerdir. Ancak, Öküz Mehmet Paşa Kervansarayı kullanıcıları %39.5 oranında da olumsuz görüş bildirmişlerdir (Şekil 45).

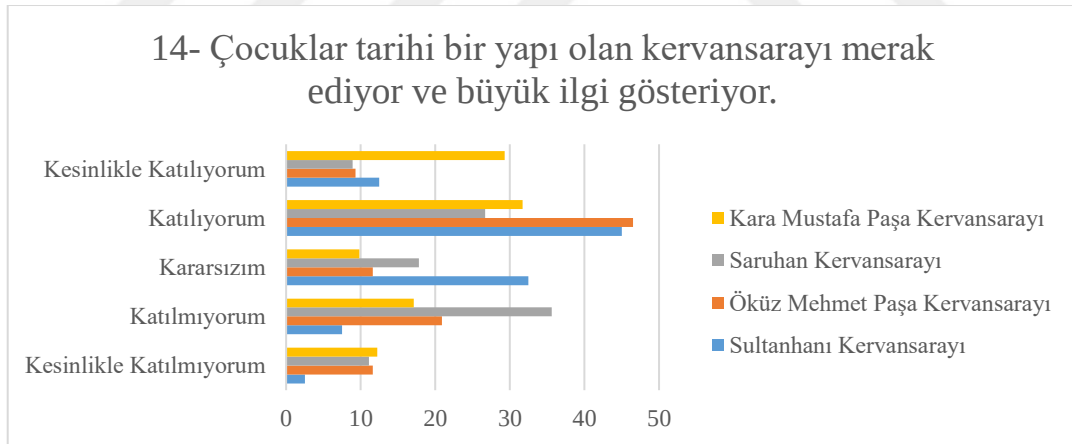
Şekil 46. Soru 12 için anket sonuçlarının kervansaraylara göre irdelenmesi

Bölgelerinde bulunan kervansarayın korunan fiziksel yapısının turistlere kültürümüzü(kervansaray kültürünü) tanıtıp tanıtmadığı hakkında görüşleri sorulduğunda, Kara Mustafa Paşa Kervansarayı kullanıcıları %75.7, Saruhan Kervansarayı kullanıcıları %43.3, Öküz Mehmet Paşa Kervansarayı kullanıcıları %48.9 ve Sultanhanı kullanıcıları %75 oranında kültürümüzü tanıttığı hakkında olumlu görüş bildirmişlerdir (Şekil 46).

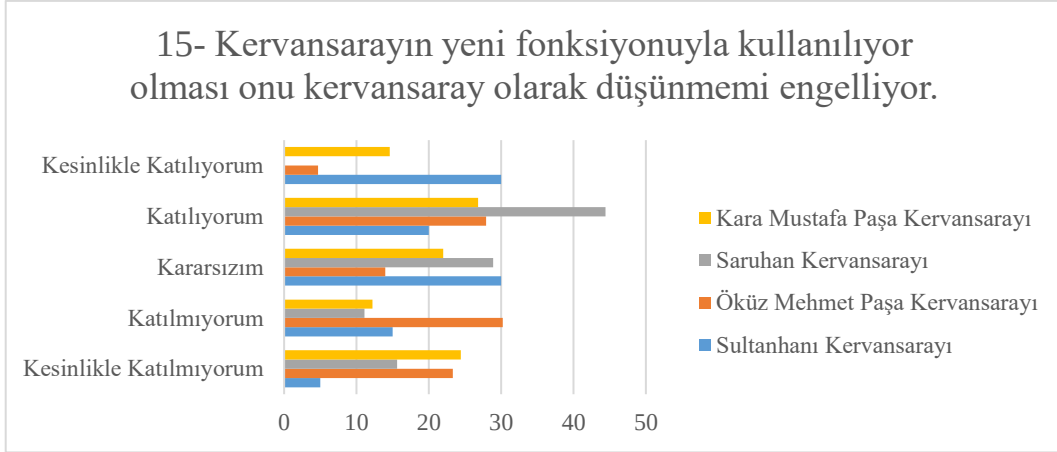
Şekil 47. Soru 13 için anket sonuçlarının kervansaraylara göre irdelenmesi

Bölgelerinde bulunan kervansarayın korunan fiziksel yapısının turistlere kültürümüzü(kervansaray kültürünü) tanıtıp tanıtmadığı hakkında görüşleri sorulduğunda, Kara Mustafa Paşa Kervansarayı kullanıcıları %75.6, Saruhan Kervansarayı kullanıcıları %53.3, Öküz Mehmet Paşa Kervansarayı kullanıcıları %44.2 ve Sultanhanı kullanıcıları %70 oranında kültürümüzü tanıttığı hakkında olumlu görüş bildirmişlerdir(Şekil 47)

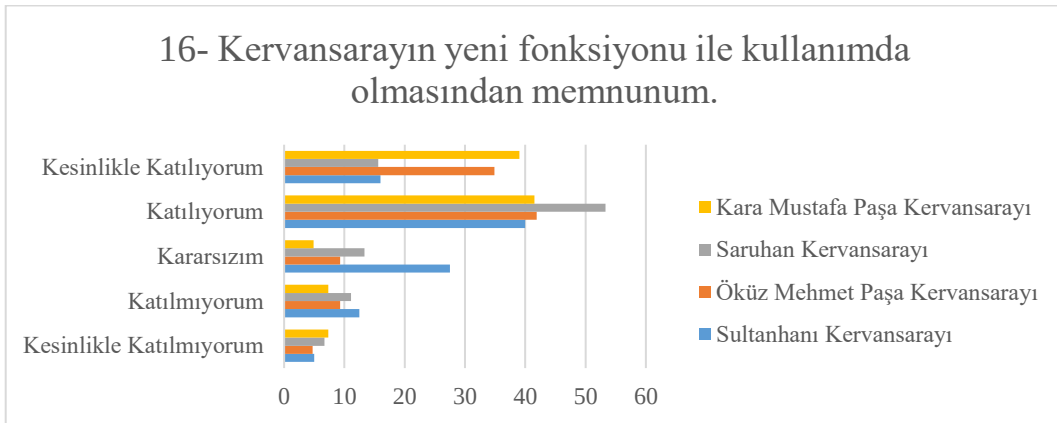
Şekil 48. Soru 14 için anket sonuçlarının kervansaraylara göre irdelenmesi

Kara Mustafa Paşa Kervansarayı kullanıcılarının %61'i, Saruhan Kervansarayı kullanıcılarının %35.6'sı, Öküz Mehmet Paşa Kervansarayı kullanıcılarının %55.8'i ve Sultanhanı kervansarayı kullanıcılarının %57.5'i çocukların tarihi bir yapı olarak kervansarayı merak ettiği ve büyük ilgi gösterdiği hakkında olumlu görüş bildirmişlerdir. Ancak, Saruhan Kervansarayı kullanıcıları %46.7 oranında olumsuz görüş bildirmişlerdir (Şekil 48).

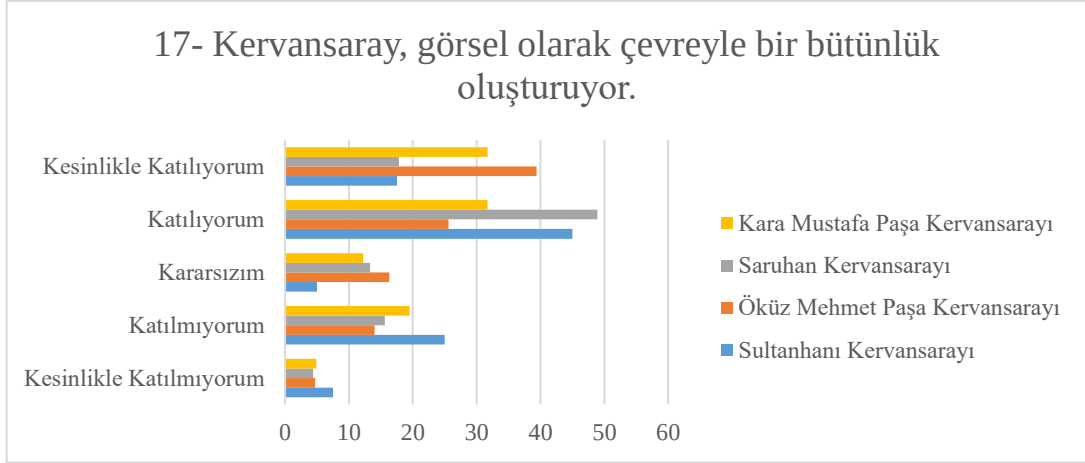
Şekil 49. Soru 15 için anket sonuçlarının kervansaraylara göre irdelenmesi

Kara Mustafa Paşa Kervansarayı kullanıcılarının %41.4'ü, Saruhan Kervansarayı kullanıcılarının %44.4'ü, Öküz Mehmet Paşa Kervansarayı kullanıcılarının %32.6'sı ve Sultanhanı kervansarayı kullanıcılarının %50'si kervansarayların yeni fonksiyonları ile kullanılmasının, yapıyı kervansaray olarak düşünmelerini engellediği hakkında olumlu görüş bildirmişlerdir. Ancak, Öküz Mehmet Paşa Kervansarayı kullanıcılarının %53.3'ü oranında olumsuz görüş bildirerek yapıyı hala kervansaray olarak düşündüklerini belirtmişlerdir (Şekil 49).

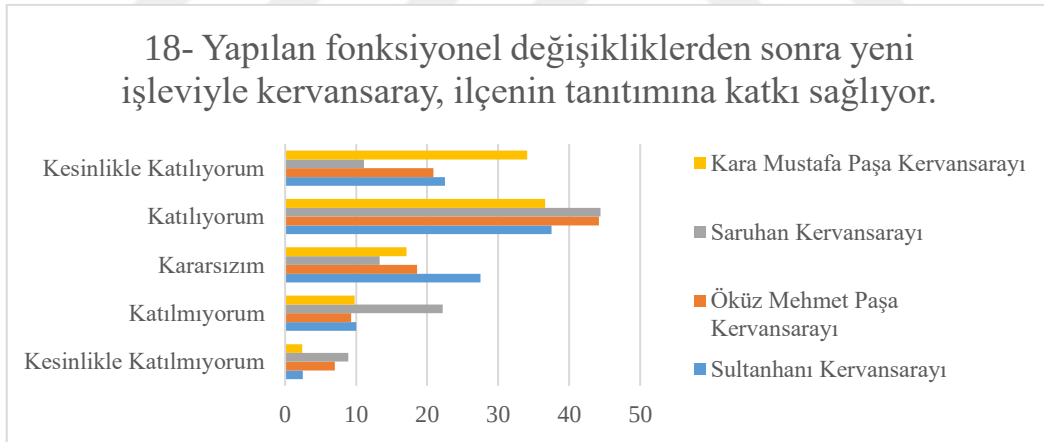
Şekil 50. Soru 16 için anket sonuçlarının kervansaraylara göre irdelenmesi

Kara Mustafa Paşa Kervansarayı kullanıcılarının %80.5'i, Saruhan Kervansarayı kullanıcılarının %68.9'u, Öküz Mehmet Paşa Kervansarayı kullanıcılarının %76.8'i ve Sultanhanı kullanıcılarının %56'sı kervansarayların yeni fonksiyonu ile kullanımda olmasından memnun olduklarını belirtmişlerdir (Şekil 50).

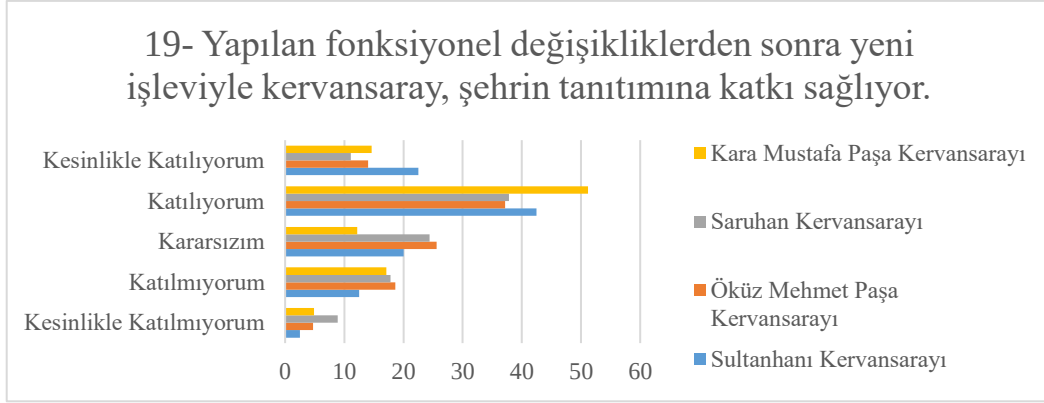
Şekil 51. Soru 17 için anket sonuçlarının kervansaraylara göre irdelenmesi

Kara Mustafa Paşa Kervansarayı kullanıcılarının %63.4'ü, Saruhan Kervansarayı kullanıcılarının %66.7'si, Öküz Mehmet Paşa Kervansarayı kullanıcılarının %65'i ve Sultanhanı kullanıcılarının %62.5'i kervansarayların görsel olarak çevreyle bir bütünlük oluşturduğunu belirtmişlerdir (Şekil 51).

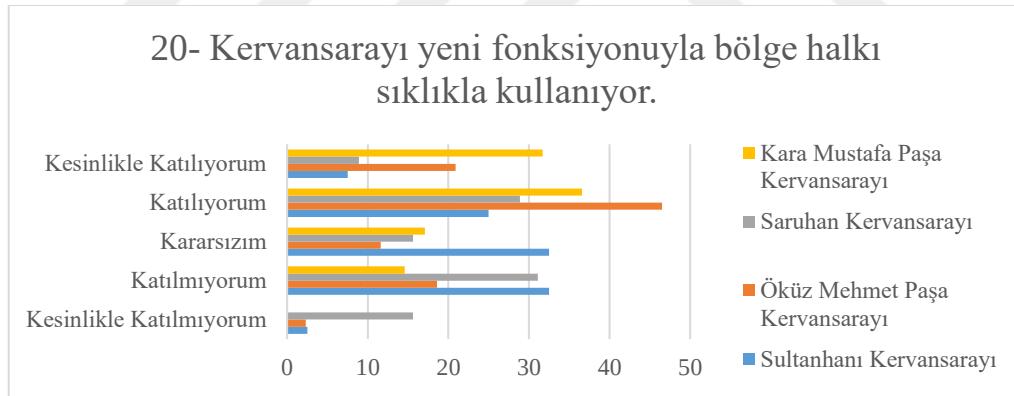
Şekil 52. Soru 18 için anket sonuçlarının kervansaraylara göre irdelenmesi

Yapılan fonksiyonel değişikliklerden sonra yeni işleviyle kervansarayların bulunduğu ilçenin tanıtımına katkı sağlayıp sağlamadığı hakkındaki düşünceleri sorulduğunda Kara Mustafa Paşa Kervansarayı kullanıcıları %70.7, Saruhan Kervansarayı kullanıcıları %55.5, Öküz Mehmet Paşa Kervansarayı kullanıcıları %65.1 ve Sultanhanı kullanıcıları %60 oranında olumlu görüş bildirmişlerdir (Şekil 52).

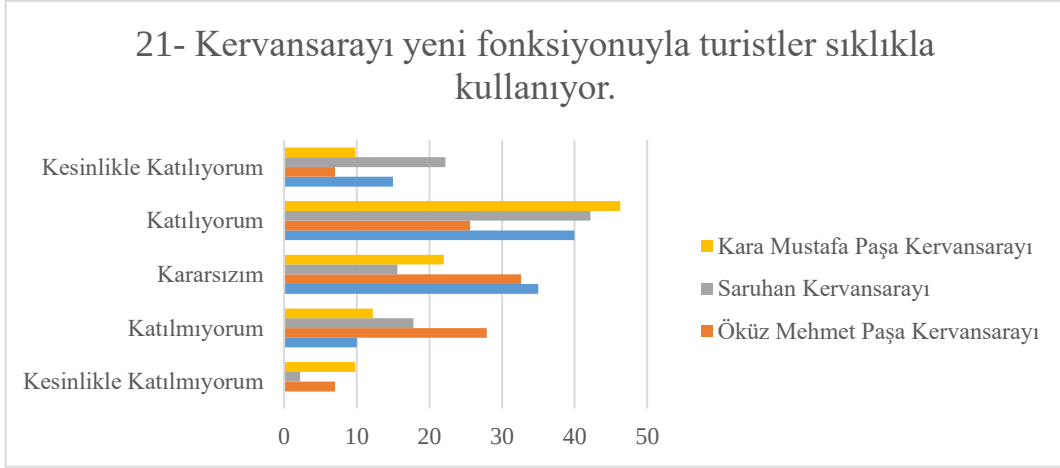
Şekil 53. Soru 19 için anket sonuçlarının kervansaraylara göre irdelenmesi

Yapılan fonksiyonel değişikliklerden sonra yeni işleviyle kervansarayların bulunduğu şehrin tanıtımına katkı sağlayıp sağlamadığı hakkındaki düşünceleri sorulduğunda Kara Mustafa Paşa Kervansarayı kullanıcıları %65.8, Saruhan Kervansarayı kullanıcıları %48.9, Öküz Mehmet Paşa Kervansarayı kullanıcıları %51.2 ve Sultanhanı kullanıcıları %65 oranında olumlu görüş bildirmişlerdir (Şekil 53).

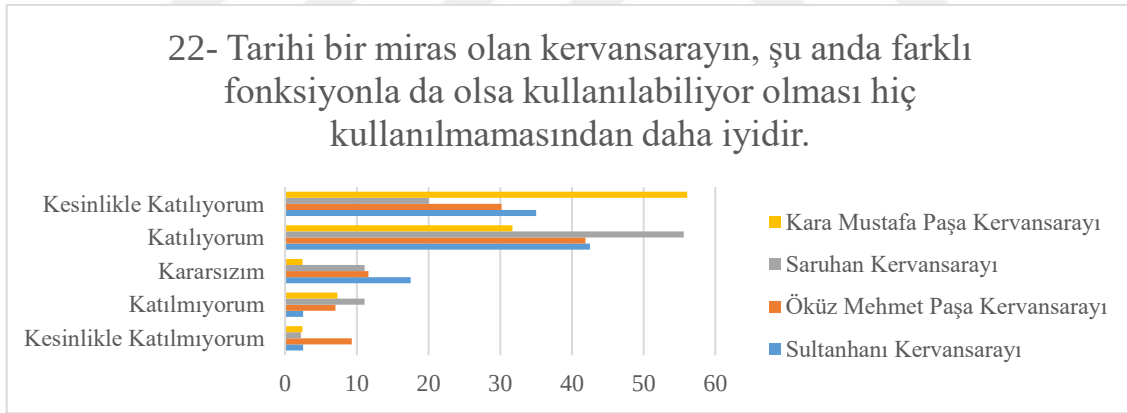
Şekil 54. Soru 20 için anket sonuçlarının kervansaraylara göre irdelenmesi

Kara Mustafa Paşa Kervansarayı kullanıcılarının %68.3'ü, Saruhan Kervansarayı kullanıcılarının %37.8'i, Öküz Mehmet Paşa Kervansarayı kullanıcılarının %67.4'ü ve Sultanhanı kullanıcılarının %32.5'i kervansaraylarını yeni fonksiyonuyla bölge halkının sıklıkla kullandığı yönünde olumlu görüş belirtmişlerdir. Ancak Saruhan Kervansarayı kullanıcılarının %46.7'si ve Sultanhanı Kervansarayı kullanıcılarının %35'i olumsuz görüş belirterek yapıyı bölge halkının sıklıkla kullanmadığı yönünde olumsuz görüş bildirmişlerdir (Şekil 54).

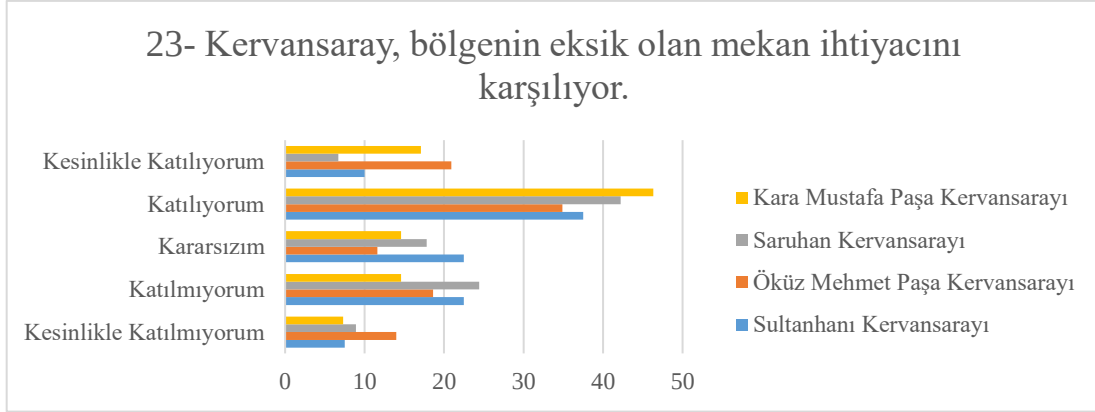
Şekil 55. Soru 21 için anket sonuçlarının kervansaraylara göre irdelenmesi

Kara Mustafa Paşa Kervansarayı kullanıcılarının %56.1'i, Saruhan Kervansarayı kullanıcılarının %64.4'ü, Öküz Mehmet Paşa Kervansarayı kullanıcılarının %32.6'sı ve Sultanhanı kullanıcılarının %55'i yaşadıkları bölgede bulunan kervansaraylarını yeni fonksiyonuyla turistlerin sıklıkla kullandığı yönünde olumlu görüş belirtmişlerdir (Şekil 55).

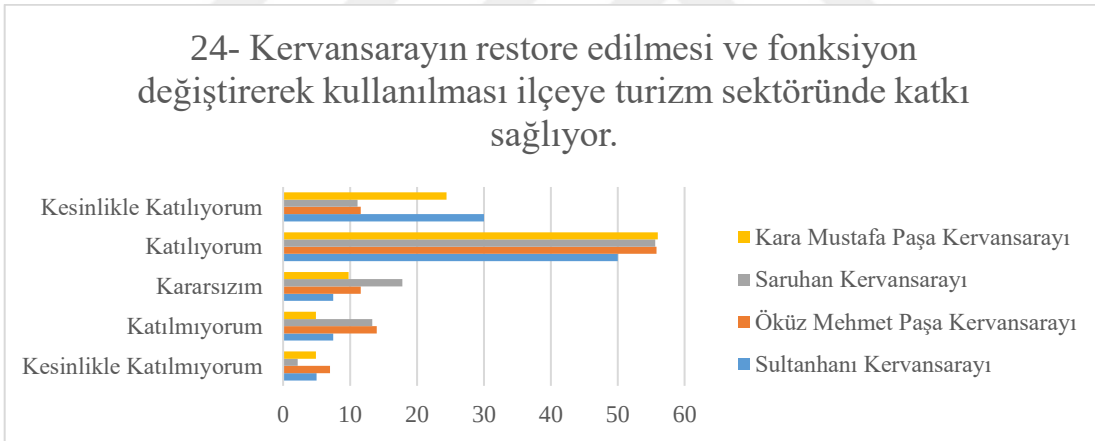
Şekil 56. Soru 22 için anket sonuçlarının kervansaraylara göre irdelenmesi

Kara Mustafa Paşa Kervansarayı kullanıcıları %87.8, Saruhan Kervansarayı kullanıcıları %75.6, Öküz Mehmet Paşa Kervansarayı kullanıcıları %72.1 ve Sultanhanı kullanıcıları %77.5 oranında, bölgelerinde bulunan ve tarihi bir miras olan kervansarayın şu anda farklı fonksiyonla kullanılabilir olmasının hiç kullanılmıyor olmasından daha iyi olduğu hakkında olumlu görüş bildirmişlerdir (Şekil 56).

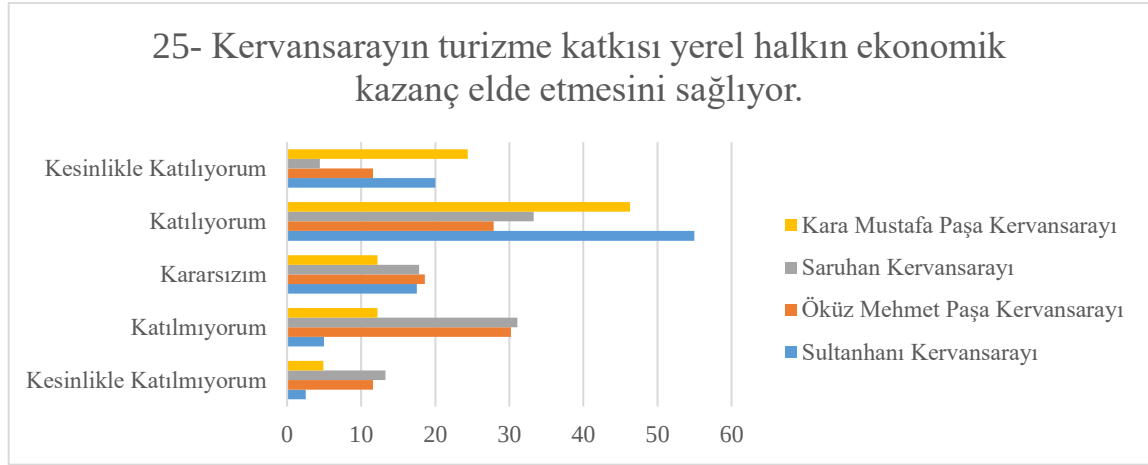
Şekil 57. Soru 23 için anket sonuçlarının kervansaraylara göre irdelenmesi

Kervansarayların bölgenin eksik olan mekan ihtiyacını karşılayıp karşılamadıkları hakkındaki düşünceleri sorulduğunda Kara Mustafa Paşa Kervansarayı kullanıcıları %63.4, Saruhan Kervansarayı kullanıcıları %48.9, Öküz Mehmet Paşa Kervansarayı kullanıcıları %55.8 ve Sultanhanı kullanıcıları %47.5 oranında olumlu görüş bildirmişlerdir(Şekil 57).

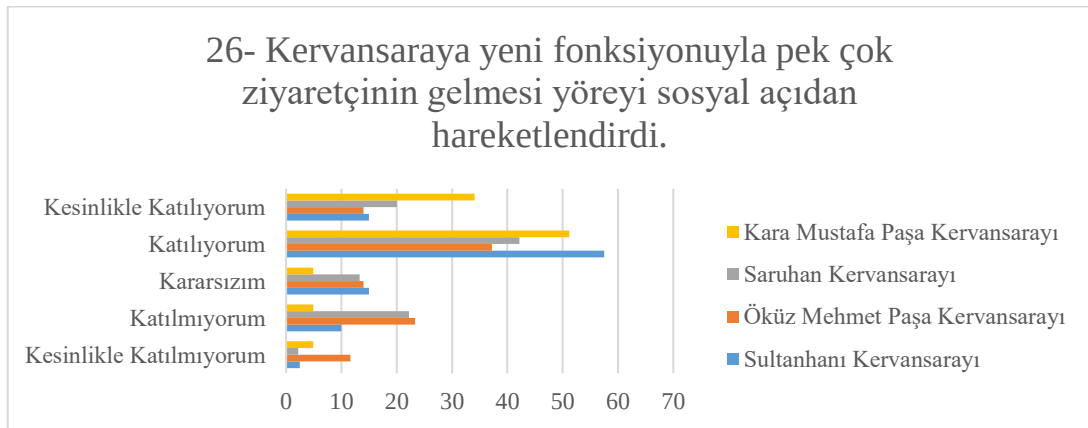
Şekil 58. Soru 24 için anket sonuçlarının kervansaraylara göre irdelenmesi

Kervansarayların restore edilmesi ve fonksiyon değiştirerek kullanılmasının ilçeye turizm sektöründe katkı sağlayıp sağlamadığı hakkındaki düşünceleri sorulduğunda Kara Mustafa Paşa Kervansarayı kullanıcıları %80.4, Saruhan Kervansarayı kullanıcıları %66.7, Öküz Mehmet Paşa Kervansarayı kullanıcıları %67.4 ve Sultanhanı kullanıcıları %80 oranında olumlu görüş bildirmişlerdir(Şekil 58).

Şekil 59. Soru 25 için anket sonuçlarının kervansaraylara göre irdelenmesi

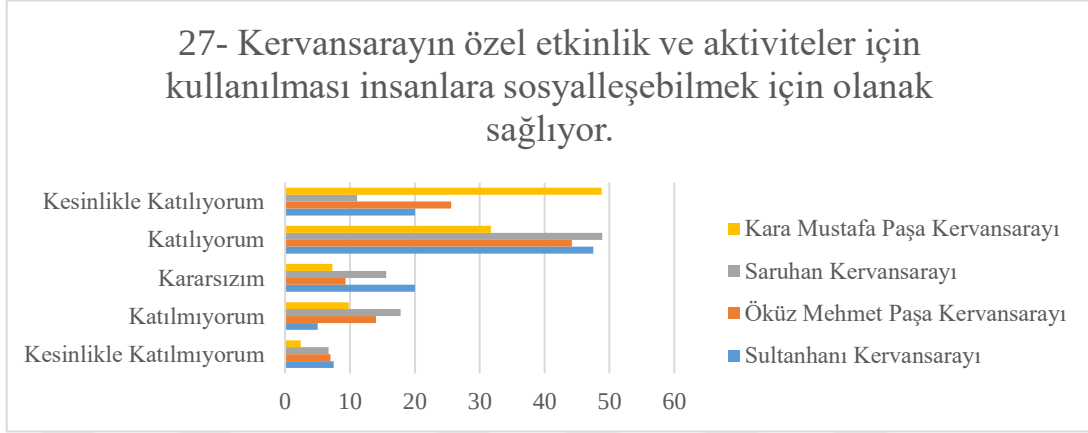
Kara Mustafa Paşa Kervansarayı kullanıcılarının %70.7'si, Saruhan Kervansarayı kullanıcılarının %37.7'i, Öküz Mehmet Paşa Kervansarayı kullanıcılarının %39.5'i ve Sultanhanı kullanıcılarının %75'i kervansarayın turizme katkısının yerel halkın ekonomik kazanç elde etmesini sağladığı hakkında olumlu görüş belirtmişlerdir. Ancak Saruhan Kervansarayı kullanıcılarının %44.4'ü ve Öküz Mehmet Paşa Kervansarayı kullanıcılarının %41.8'i yapının turizme katkısının yerel halka ekonomik kazanç elde ettiği hakkında olumsuz görüş bildirmişlerdir (Şekil 59).

Şekil 60. Soru 26 için anket sonuçlarının kervansaraylara göre irdelenmesi

Kara Mustafa Paşa Kervansarayı kullanıcılarının %85.3'ü, Saruhan Kervansarayı kullanıcılarının %62.2'si, Öküz Mehmet Paşa Kervansarayı kullanıcılarının %51.2'si ve Sultanhanı Kervansarayı kullanıcılarının %72.5'i kervansaraya yeni fonksiyonuyla pek çok

ziyaretçinin gelmesinin yöreyi sosyal açıdan hareketlendirdiği hakkında olumlu görüş belirtmişlerdir (Şekil 60).

Şekil 61. Soru 27 için anket sonuçlarının kervansaraylara göre irdelenmesi

Kara Mustafa Paşa Kervansarayı kullanıcılarının %80.5'i, Saruhan Kervansarayı kullanıcılarının %60'ı, Öküz Mehmet Paşa Kervansarayı kullanıcılarının %69.8'si ve Sultanhanı Kervansarayı kullanıcılarının %67.5'i kervansarayın özel etkinlik ve aktiviteler için kullanılmasının insanlara sosyalleşebilmek için olanak sağladığı hakkında olumlu görüş belirtmişlerdir (Şekil 61).

Tezin ilk hedefini işlevsel değişikliğe uğrayan yapılar üzerinden kullanıcı algısını ölçmek oluşturmaktadır. Yapılan anketlerin sonuçları, belirlenen sosyokültürel ölçütler bazında aşağıda yorumlanmaktadır.

Yapının bulunduğu fiziksel, kültürel çevre ile mekâna yüklenen yeni işlev ve kullanıcı-mekan algısı üzerinden yapılan anket, gözlem ve analizler sonucunda; bölgeye ulaşımında kullanıcıların yapının bulundukları bölgeye yakınlığından memnun oldukları, yapının yaşadıkları bölgeden uzaklaştıkça, yapı-birey arasında kurulan bağın azaldığı sosyokültürel sürdürülebilirlikte alt başlık olarak seçilen erişilebilirlik ölçütü açısından olumsuz yön olarak görülmektedir.

Kervansaraylar, toplumun ortak anılarına ve değerlerine atıfta bulunan sembolik yapıları oluşturmaktadır. Tarihi ve kültürel değeri olan bu yapılar, toplumun köklerine ve geçmişe bağlılık hissi uyandırmaktadır ve toplumun belleğinde kazandığı önem ile yapının-topluma ve toplumun-yapıya karşı oluşturduğu aidiyet duygusunu da meydana getirmektedir. Bölgenin tarihi dokusunun korunmasıyla, bakımsızlık, atıl durumda kalma gibi nedenlerle harabe bir yapıya dönüşen kervansarayların, restore edilerek yaşam

döngüsüne kazandırılması sosyokültürel sürdürülebilirlik ölçütlerinden kimlik ve karaktere saygı gösterildiğini ifade etmektedir.

Kervansaraylar, sanatsal değeri ve sahip olduğu mimari anlayışı yansıtmaları ile tarihi atmosferi bünyesinde barındırmakta, geçmiş ve bugünün kültürü arasında bağ oluşturmaktadır. Yapıyı deneyimlemeden, uzaktan bakmanın yeterli bilgi sahibi olmak için yeterli olmadığı, kullanıcılar için kervansarayda bulunmanın, tarihi atmosferi hissetmelerini, yapının deneyimlenerek bilgi sahibi olmanın mümkün olduğu düşünülmektedir.

Yapıların özgün tasarımının korunması ile gerçekleşen restorasyon projeleri geçirmiş seçili kervansarayların kullanıcıları, yapılan etkinlikler ile turistlere kervansaray kültürünü yansıttığını ifade etmekte, yerel kültürel geleneklerin korunduğu ve yaşatılması gibi birçok soyut değere saygı gösterildiği düşünülmektedirler. Ancak, Öküz Mehmet Paşa Kervansarayı kullanıcıları hariç, diğer kullanıcılar yapının farklı bir fonksiyona sahip olmasının, yapıyı kervansaray olarak algılamalarına engel olduğunu belirtmişlerdir.

Yapıldığı dönemde sıkışıp kalmış, dondurulmuş bir imgesel yapı olarak koruma anlayışının aksine, kervansaray kullanıcıları yeni işlev kazandırılmasından memnun olduklarını ve yapının farklı bir işlevle kullanılmasını, atıl durumda kalmasına tercih ettiklerini belirtmektedir. Yapıların bulundukları bölge ve ilçenin tanıtımına katkı sağladığı ifade edilmekte ve kervansarayları bölge halkı, yerli ve yabancı turistler tarafından sıklıkla kullanıldığı bununda sosyal uyum değerini yansıttığı tespit edilmiştir. Ancak, günümüzde sergi ve müze olarak kullanılan Sultanhanı kervansarayı kullanıcıları bölge halkının kervansarayı sıklıkla kullanmadığını ifade etmiştir.

Mimari tarihi eserler, yaşanmışlıkları ile geçmiş, şimdi ve gelecek arasında bağ kurulmasına yardımcı olmaktadır. İmgesel olmaları ise yapıları imaj noktasına çevirmekte ve insanların bir araya gelerek, bu yapıların etrafında buluşmasını sağlamaktadır. Ayrıca bu yapılar, turistik amaçlı kullanıldıklarında, farklı kültürlere sahip insanların bir araya gelmesini, birbirleriyle etkileşimde bulunmasını ve birlikte vakit geçirmesini sağlamaktadır. Katılımcılar kervansarayı turizme katkı sağladığını ifade etmektedir. Ancak Öküz Mehmet Paşa Kervansarayı kullanıcıları yapının turizme katkısının yüksek olmadığını, dolayısıyla yerel halka ekonomik kazanç elde ettirmediğini belirtmişlerdir. Kervansarayların yerli ve yabancı ziyaretçilerinin gelmesiyle bulundukları yörelerin sosyal açıdan hareketlendiğini ve yapının farklı etkinlik ve aktiviteler için kullanılması ile insanların bir araya gelerek sosyalleşebilmeleri için olanak sağladığı düşünülmektedir.

4. SONUÇ

Çalışmada, imgesel yapılara verilen yeni işlevlerin, kullanıcı algısı-yapı ilişkisinin çözümlenebilmesi bağlamında, insanı merkeze koyan bir anlayış ile sosyokültürel sürdürülebilirlik değerlerinin irdelenmesi benimsenmiştir.

Çalışmanın amacı, imgesel değeri olan mimari yapıların sosyal ve kültürel sürdürülebilirliğe etkisini saptayabilmek için, fonksiyonel değişiklik yaşayan kervansarayların yeni kazandıkları işlevlerin kullanıcı algısı üzerinde oluşturduğu etkiyi ölçmek olarak ortaya konmuştur.

Bu doğrultuda, Kapadokya Bölgesi olarak sınırlandırılmış çalışma alanında bulunan; Aksaray ili Sultanhanı ilçesi, Nevşehir ili Avanos ilçesi, Niğde ili Ulukışla ilçesi, Kayseri ili İncesu ilçesinde gözlemler yapıp veriler derlenmiş, çalışmaya dahil edilecek kervansaraylar belirlenmiş ve rastgele seçilen kullanıcılarla yüz yüze görüşme yapılmış, anket soruları sorulmuştur. Çalışma sonunda edinilen bilgiler ışığında;

- Başlangıçta binalara yüklenmiş olan yeni fonksiyonun kullanıcılar için, kervansaray yapısı algısını etkilemeyeceği öngörülmüş, ancak, yapılan çalışma sonrasında Niğde ili Ulukışla ilçesinde bulunan Öküz Mehmet Paşa Kervansarayı kullanıcıları hariç, diğer kervansaray kullanıcılarının fonksiyon değişiminin kervansaray algılarını olumsuz etkilediğini belirttikleri saptanmıştır.

- İşlevsel açıdan bakıldığında; geçirdikleri fonksiyonel değişimle, yeniden kullanıma kazandırılan kervansarayların, kullanıcılar tarafından olumlu değerlendirildiği, kullanıcıların yapıların atıl kalmasını istemedikleri ve yeniden işlev kazandırılmasını, böylelikle kullanımlarını sürdürebilmelerini destekledikleri saptanmıştır.

- Kervansarayların yeni işlevleriyle; yerli ve yabancı ziyaretçileri çekmesi bulundukları bölgeye sosyal açıdan hareketlilik kazandırmalarına neden olacağı öngörülmüş, ancak, Nevşehir ili Avanos ilçesinde bulunan Saruhan Kervansarayı kullanıcılarının ve Niğde ili Ulukışla ilçesinde bulunan Öküz Mehmet Paşa Kervansarayı kullanıcılarının yapının turizme katkısının yerel halkın kazanç elde etmesine katkı sağlamadığını belirttikleri saptanmıştır. Bunun nedeninin, turistik bir bölgeyi oluşturan Nevşehir ili için peri bacaları gibi doğal oluşumların turistler tarafından daha fazla dikkat çekmesi ve Saruhan Kervansarayı'nın bulunduğu Avanos ilçesine 5 km. mesafede bulunması ve toplu taşıma ile ulaşımın zor olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

- Niğde ili Öküz Mehmet Paşa Kervansarayı için ise yapının yeterli tanıtımının yapılamaması olduğu öngörülmektedir.

- Farklı aktivite ve etkinliklerin düzenlendiği yapılarda, kullanıcıların sosyalleşebilme olanağına sahip oldukları tespit edilmiştir. Bu sayede; yeniden kullanılabilen mekan ve kullanıcı arasındaki duygusal bağın olumlu etkilendiği ve sosyal sürdürülebilirliğin desteklendiği saptanmıştır.

Literatür incelemesi ile alan çalışmasından elde edilen sonuçlar ışığında; kullanıcıların yapılarla oluşturduğu olumlu olumsuz deneyimlerin belleğe işlendiği görülmektedir. Ortaya çıkan sonuçlar, yapı ile kullanıcıların algıları arasında bir bağ olduğunu ortaya koymaktadır. Algıda yer eden mekana ait verilerin niteliği, kervansarayların sadece fiziksel bir yapı olmadığını, kullanıcı üzerinde çeşitli psikolojik, kültürel ve toplumsal anlamlar taşıdığını da göstermektedir.

Toplumsal paylaşımlar, dayanışma, dahil olma gibi kavramlar insanların birbirileri ile arasında ve yapı-insan arasındaki bağı güçlendirmekte, toplumun bünyesinde barındırdığı kültürel değerlerini korumakta ve devamlılığına katkıda bulunmaktadır.

Bu tez ile yapılmaya çalışılan; kullanıcı algısı üzerinden, işlev değişikliği yaşayan imgesel yapıların fiziksel çevredeki yeri, yapının nasıl daha verimli ve aktif kullanılacağı, kullanıcı/yapı performansı-yapı işlevi arasındaki bağın önemini ortaya koymaktır. Bu bağlamda tezin, insan ve mekan arasında oluşan algının tam olarak tespit edilmesinin bir yönteminin olmadığını ancak, karmaşık insan-mekan ilişkilerinin algısal boyutunu anketler doğrultusunda analiz ederek sistematik bir okunurluk düzeyi sağlayacağı düşünülmektedir. Özellikle bu çalışma, ‘kültür-algı-mekan’ etkileşiminin özüne dayanan, fiziksel olarak varlığını sürdüren, ama orijinal işlevini kaybetmiş yapılar için, uygun fonksiyon değişikliği gerçekleştirme çalışmasının önemi hakkında ileriye doğru atılan bir adım niteliği taşımaktadır.

5. KAYNAKLAR

- Acar Ata, İ. ve Eroğlu, B., 2019. Tarihi Yapıların Korunması ve Yeniden İşlevlendirilmesinde Çok Yönlü Değerlendirme: Niğde Ulukışla Öküz Mehmet Paşa Külliyesi Örneği, Artium, 7,1, 12-25.
- Acun, H., 2007. Anadolu Selçuklu Dönemi Kervansarayları, Kültür Bakanlığı Sanat Eserleri Dizisi, Ankara.
- Ahunbay, Z., 2009. Tarihi Çevrede Koruma ve Restorasyon, Yapı Endüstri Merkezi Yayını, İstanbul.
- Akalın, Ş., 1987. Anadolu Selçuklu Mimarisinde Köşk-Mescitler, Sanat Tarihi Araştırmaları, No. 1, İstanbul, 10 s.
- Akok, M. ve Özgüç, T., 1956. Sarıhan, Belleten, 20,79, 379-383.
- Altınoluk, Ü., 1998. Binaların Yeniden Kullanımı, YEM Yayınevi, İstanbul.
- Arabacıoğlu, F., P. ve Aydemir, I., 2007. Tarihi Çevrelerde Yeniden Değerlendirme Kavramı, Megaron-Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi E-Dergisi, 2,4, 204-212.
- Alsibaai, L. ve Özcan, U., 2022. Increasing Adaptability Through Architectural Design, International Journal of Social And Humanities Sciences, 6, 237-260.
- Altan, H. ve Özsoy, Ş., K., 2017. Tarihsel Süreçten Günümüze Büyük Han ve Yeniden Kullanıma Adaptasyonda Sosyokültürel Sürdürülebilirlik Bağlamında Mekân İşlevlendirilmesi, TOJDAC, 7,4 634-654.
- Aslanapa, O., 1989. Türk Sanatı, Remzi Kitabevi.
- Assefa G. ve Frostell B., 2007. Social Sustainability and Social Acceptance in Technology Assessment: A Case Study of Energy Technologies, Technologies in Society, 29, 63-78.
- Aycibin, S., 2018. Anadolu Kervansaraylarının Tarihsel ve Mimari Gelişimi, Kervansaray Yapılarının İşlevlendirilerek Yeniden Kullanımı, Yüksek Lisans Tezi, T.C. İstanbul Ticaret Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Aydınlı, S., 1986. Mekânsal Değerlendirmede Algısal Yargılara Dayalı Bir Model, Doktora Tezi, İ.T.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Aydınlı, S., 1992. Mimarlıkta Görsel Analiz, İ.T.Ü. Mimarlık Baskı Atölyesi, İstanbul.

- Aykut, N., 1984. IV. Murat'ın Revan Seferi Menzilnamesi, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi, 34.
- Aytaç, İ., 2002. Selçuklu Kervansarayları, Ankara, Türkler, C.7, s.854-864.
- Bakırcı, M., 2014. Coğrafi Açından Anadolu'nun Tarihi Ulaşım Ağı ve İpek Yolu, Avrasya Etüdleri, 45, 1, 63-86.
- Barron, L. ve Gauntlett, E., 2002. Stage 1 Report-Model of Social Sustainability. Housing and Sustainable Communities' Indicators Project. Perth, Murdoch Üniversitesi, Batı Avustralya.
- Bayındırlık Bakanlığı, 1983. Bayındırlıkta 60. Yıl, Bayındırlık Bakanlığı Yayını, Ankara.
- Bektaş, C., 1999. Selçuklu Kervansaraylarının Korunmaları ve Kullanımları Üzerine Bir Öneri, İstanbul.
- Berkol, F., 2006. Türk Vakıf Kervansarayları ve Bugün Turizm Hizmetinde Kullanılmaları, Vakıf Dergisi, 10, 345-365.
- Biart, M., 2002. Social Sustainability As Part of The Social Agenda of The European Community, *Soziale Nachhaltigkeit: Von der Umweltpolitik zur Nachhaltigkeit*, 149, 8, 5-10.
- Bozdoğan, R., 2005. Sürdürülebilir Gelişme Düşüncesinin Tarihsel Arka Planı, Journal of Social Policy Conferences, 50, 1011-1028.
- Bramley, G., Dempsey, N., Power, S. ve Brown, C., 2006. What is 'Social Sustainability' and How Do Our Existing Urban Forms Perform in Nurturing It? Paper presented at the 'Sustainable Communities and Green Futures' Conference, Bartlett School of Planning, University College London, London.
- Büyükarslan, B. ve Güney, E., D., 2013. Endüstriyel Miras Yapılarının Yeniden İşlevlendirilme Süreci ve İstanbul Tuz Ambarı Örneği, Beykent Üniversitesi Fen ve Mühendislik Bilimleri Dergisi, 6,2, 31-57.
- Cangöz, B., 2005. Geçmişten Günümüze Belleği Açıklamaya Yönelik Yaklaşımlara Kısa Bir Bakış, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 22, 1, 51-62.
- Cantay, G., 1988. Kervansaraylar, Mimarbaşı Koca Sinan: Yaşadığı Çağı ve Eserleri, No. 1, İstanbul, 369-392 s.
- Cantay, G., 2002. Türk Mimarisinde Kervansaraylar, Türkler, Yeni Türkiye Yayınları, Cilt 6, s.114-115, Ankara.

- Carlos, G. vd. 2014. Research Method and Operative Approach, M. Correia, L. Dipasquale, S. Mecca, F. Versus Ed., Heritage for Tomorrow, Firenze, Firenze Üniversitesi Press, 23-32.
- Cebeci, Ö., F. ve Çakılcıoğlu, M., 2003. Kentin Çöküntü Alanlarında Uygulamada Yetersiz Kalan İmar P. Yerine Alternatif Planlama Süreçleri, Kentsel Dönüşüm Sempozyumu, İstanbul, 1-3.
- Cezar, M., 1976. Türk Tarihinde Kervansaraylar, XIII. Türk Tarihi Kongresi Bildirileri, Cilt 2, Ankara.
- Chan, E. ve Lee, G., K., L., 2008. Critical Factors for Improving Social Sustainability of Urban Renewal Projects. Social Indicators Research, 85,2, 243-256.
- Chiu, R., L., 2004. Socio-Cultural Sustainability of Housing: A Conceptual Exploration, Housing, Theory and Society, 21,2, 65-76.
- Colantonio, A., 2009. Social Sustainability: A Review and Critique of Traditional Versus Emerging Themes and Assessment Methods, M. Horner, J. Bebbington, R. Emmanuel, Ed., SUE-Mot Conference 2009: Second International Conference on Whole Life Urban Sustainability and Its Assessment: Conference Proceedings, Loughborough University, Loughborough, 865-885.
- Combe, E., Sauvaget, J., Wiet, G., vd., 1931. Repertoire Chronologique d'Epigraphie Arabe, 16, Cairo.
- Cüceloğlu, D., 1991. İnsan ve Davranış, Remzi Kitabevi.
- Çalak, I., E., 2013. Belleğin Kentsel Mekân ve Mimarlık Yoluyla Yapılanma Süreçleri Taksim Meydanı Örneği, Doktora Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Çetinkaya, F. ve Görür, N., 1995. Sürdürülebilir Kalkınmada Katılım ve Planlamanın Önemi, Planlama, TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını, 3, 4, 95.
- Çoban, G., 2019. Yeniden İşlevlendirilmiş Yapılarda Sürdürülebilirlik: Afyonkarahisar Tarihi Kent Merkezinde Üç Yapı Değerlendirmesi, Yüksek Lisans Tezi, G.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çobanoğlu, A., V., 2007. Öküz Mehmed Paşa Külliyesi, TDV İslam Ansiklopedisi (DİA), No, 34, İstanbul, 27-28 s.
- Dempsey, N., 2011. The social dimension of sustainable development: Defining urban social sustainability, Sustainable Development, 19, 5, 289-300.

- Deniz, T., 2016. Yeni Umutların Işığında Tarihi İpek Yolu Coğrafyası, Marmara Coğrafya Dergisi, 34, 195-202.
- Denktaş, M., 1997. İncesu Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Külliyesi, Vakıflar Dergisi, 26, 193-224.
- Dikmen Ç., B. ve Toruk, F., 2017. Sosyo-Kültürel Sürdürülebilirlik Kapsamında Gerede (Krateria) Hanlar Bölgesi'nin Değerlendirilmesi, TÜBAV, 10,2, 11-26.
- Douglas J., 2006. Building Adaptation, Abingdon Oxon: Spon Press., London-Newyork.
- Dursun, Ş., 2016. Anadolu Selçuklu Kervansaraylarında Süsleme, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Durukan, A., 2007. Anadolu Selçuklu Dönemi Kervansarayları, Ankara, 141-159 s.
- Erdoğan, B., 2016. Avrupa Birliği'nde Sürdürülebilir Kentleşme: Türkiye'ye Yansımaları, Yüksek Lisans Tezi, A.M.Ü., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Erengöz, Ç., 2005. Enerji Mimarlığı, Ege Üniversitesi Güneş Enerjisi Enstitüsü 4. Yenilenebilir Enerjiler Sempozyumu ve Sanayi Sergisi Bildiri Özetleri, 47-48.
- Ergün, R., 2020. Tarihi Tarsus Kırkkâşık Bedesteni'nin Sürdürülebilirlik Açısından İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, E.T.Ü., Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Eskişehir.
- Ertürk, S., 1984. Mimari Mekânın Algılanması Üzerine DeneySEL Bir Çalışma, Doktora Tezi, K.T.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Gabriel, A., 1931. Monuments Turcs d'Anatolia, Paris.
- Gedik, Y., 2020. Sosyal Ekonomik ve Çevresel Boyutlarla Sürdürülebilirlik ve Sürdürülebilir Kalkınma, Uluslararası Ekonomi Siyaset İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi, 3,3, 196-215.
- Giresun, B., 2017. Tarihi Gar Binalarında İşlev Dönüşümünün Sürdürülebilirlik Bağlamında İrdelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Y.T.Ü., İstanbul.
- Goodland, R. ve Daly, H., 1996. Environmental Sustainability: Universal and Non-Negotiable, Ecological Applications, by Ecological Society of America, 4, 1002-1017.
- Göney, S., 1975. Büyük Menderes Bölgesi, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Göregenli, M., 2010. Çevre Psikolojisi: İnsan Mekan İlişkileri, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Göyünç, H., N., 1983. Karamort Külliyesi, VIII. Türk Tarihi Kongresi III, TTK, Ankara, 1651-1655 ss.
- Günay, K., 1970. Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Külliyesi, Lisans Tezi, A.Ü., D.T.C.F., Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Ankara.

- Günel, G., 2010. Anadolu Selçuklu Dönemi'nde Anadolu'da İpek Yolu, Kebikeç Dergisi, 29.
- Güngör, Ş., 1997. İncesu-Kara Mustafa Paşa Medresesi Restorasyon Projesi, Yüksek Lisans Tezi, İ.T.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Güran, C., 1975. Türk Hanlarının Gelişimi ve İstanbul Hanları Mimarisi, İstanbul.
- Güven, E., G., 2010. Mimari Tasarımda Ekoloji ve Sürdürülebilirlik Düşüncesi ve Bu Çevrede Toplumsal Boyutun İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Hançerlioğlu, O., 2016. Felsefe Ansiklopedisi Kavramlar ve Akımlar, Remzi Kitabevi, No: 1.
- Harrison, S., Clarck, J., Mackay, K., Martin, J. ve Snape, D., 2014. Adaptive Re-use Re-using Existing Buildings for New Functions Has Many Sustainable, Cultural, Economic and Place-Making Advantages, ODASA, Design Guidance Note, Government of South Australia.
- Hawkes, J., 2001. The Fourth Pillar of Sustainability: Culture's Essential Role in Public Planning, Cultural Development Network (Vic), Melbourne.
- Ijla, A. ve Broström, T., 2015. The Sustainable Viability of Adaptive Reuse of Historic Buildings: The Experiences of Two World Heritage Old Cities; Bethlehem in Palestine and Visby in Sweden, Int. Inv. J. Art. Soc. Sci., 2,4, 52-66.
- İlgar, M., Z., 2013. Nitel Bir Araştırma Deseni Olarak Gömülü Teori, İ.Z.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi, 197-247.
- İşıl, A., 2022. Osmanlı Döneminde Konya-Adana-Belen Arası Hac ve Ticaret Yolları ile Güzergâh Üzerindeki Hanlar ve Kervansaraylar, Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- İncedayı, D., 2007. Sürdürülebilirliğin Kültürel Boyutu, TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi, Bülten 51.
- Kaderli, L., 2014. Kültürel Miras Koruma Yaklaşımlarının Tarihsel Gelişimi, TÜBA-KED Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi, 12, 29-41.
- Kara, A., 2013. Kentsel Dönüşümlerde Kentsel Kimliğin Sürdürülebilirliği: Trabzon Zağnos Vadisi Kentsel Dönüşüm Projesi Örneği, Yüksek Lisans Tezi, K.T.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Karabıçak, M. ve Özdemir, M., 2015. Sürdürülebilir Kalkınmanın Kavramsal Temelleri, Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi, 6,13, 44-49.

- Karaköy, G., 2005. Aksaray Çevresinde Selçuklu Dönemi Kervansarayları, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Karakuş, F., 2022. Anadolu Selçuklu Dönemi Sultanhanları Üzerine Bir İnceleme, No. 12, Ankara, 71-109 s.
- Karatay, B., 2019. Sürdürülebilir Toplu Konut Üretimi Üzerine Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Bursa.
- Kaşlı, B., 2009. İstanbul'da Yeniden İşlevlendirilen Korumaya Değer Endüstri Yapıları ve İç Mekân Müdahaleleri: Santral İstanbul Örneği. Yüksek Lisans Tezi. İ. T.Ü., Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kaypak, Ş., 2011. Küreselleşme Sürecinde Sürdürülebilir Bir Kalkınma İçin Sürdürülebilir Bir Çevre, KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 13,20, 19-33.
- Kefayati, Z. ve Moztarzadeh, H., 2015. Developing Effective Social Sustainability Indicators in Architecture, Bulletin of Environment, Pharmacology and Life Sciences, 4,5, 40-56.
- Kılıç, S., 2012. Sürdürülebilir Kalkınma Anlayışının Ekonomik Boyutuna Ekolojik Bir Yaklaşım, İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 47.
- Kona, S., 2015. Paşalimanı Un Fabrikası ve Yeniden İşlevlendirme, Maltepe Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Konyalı, İ., H., 1974. Abideleri ve Kitabeleri ile Niğde Aksaray Tarihi, Fatih Yayınevi Matbaası, No. 1, İstanbul.
- Koroğlu, R., E., 2021. Batı Anadolu'da Kervansaraylar ve Bu Kervansarayların Anadolu Ticari Hayatındaki Yeri ve Önemi (1071-1308), Yüksek Lisans Tezi, Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kars.
- Kuban, D., 1997. Sinan'ın Sanatı ve Selimiye, İstanbul.
- Kuban, D., 2008. Selçuklu Çağında Anadolu Sanatı, Yapı Kredi Yayınları.
- Kuran, A., 1971. Orta Anadolu'da Klasik Osmanlı Mimarisi Çağının Sonlarında Yapılan İki Külliye, Vakıflar Dergisi, 9.
- Kuran, A., 2006. Orta Anadolu'da Klasik Osmanlı Mimarisi Çağının Sonlarında Yapılan İki Külliye, Vakıflar Dergisi, 9, 239-249.
- Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, 1999. Resmi Gazete.
- Maalouf, A., 2012. Yolların Başlangıcı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- McKenzie, S., 2004. Social Sustainability: Towards Some Definitions, Hawke Research Institute Working Paper Series, 27.

- Miljövårdsberedningen, S., 2000. Tank Nytt, Tank Hallbart! Att Bygga Och Förvalta för framtiden, Swedish Ministry of Environment, Stockholm.
- Morval, J., 1985. Çevre Psikolojisine Giriş, çev. Nuri Bilgin, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İzmir.
- Mudacumura, G., M., 2002. Towards a General Theory of Sustainability: Bridging Key Development Dimensions Through a Multi-Paradigm Perspective, Public Administration, Pennsylvannia State University.
- Nayır, Z., 1975. Osmanlı Mimarlığında Sultan Ahmet Külliyesi ve Sonrası (1606-1690), İTÜ Baskı Atölyesi, İstanbul.
- Niebuhr, C., 1837. C. Niebuhr's Reisen durch Syrien und Palästina, nach Cypern, und durch Kleinasien und die Türkei nach Deutschland und Dännemark, J., N., Gloyer ve J. Olshausen (Ed.), F. Perthes, Hamburg.
- Parla, C., 1997. I. Alaeddin Keykubad Dönemi Yapılarında Biçim ve Estetik, Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Oktay, D., 2004. Urban Design for Sustainability: A Study on the Turkish City, The International Journal of Sustainable Development & World Ecology, 11, , 24-35.
- Oliver, P., 2002. Gereksinim ve Süreklilik, Çeviri: T. Selin Tağmat, Mimarlık Dergisi, 304, 33-34.
- Ovalı P. ve Delibaş, N., 2016. Yerel Mimarının Sürdürülebilirliği Kapsamında Karaköy'ün Çözümlemesi, Megaron, 1,4, 515-529.
- Ödekan, A., 1988. Kütle Biçimlenişi ve Cephe Düzenlemesi, Mimarbaşı Koca Sinan: Yaşadığı Çağ ve Eserleri 1, Vakıflar Genel Müdürlüğü, 513-520 s.
- Önge, Y., 1985. Modern Restorasyon Prensiplerinin Anadolu Türk Vakıf Abidelerindeki En Eski Uygulamaları, Vakıf Haftası Dergisi, 2, 41-46.
- Örer, G., 1993. İstanbul'un Kentsel Kimliği ve Değişimi, Yüksek Lisans Tezi, İ.T.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Öymen Gür, Ş., 1996. Mekan Örgütlemesi, Gür Yayıncılık, Trabzon.
- Öymen Özak, N. ve Gökmen, P., 2009. Bellek ve Mekân İlişkisi Üzerinde Bir Model Önerisi, İTÜ Dergisi, 8, 2, 145-155.
- Özen, H., Araz Ustaömeroğlu, A. ve Sürül, A., 2004. Yeni İşleviyle Hayat Bulan Eski Malzeme Deposu Binası, Mimar-İst, 4, 99-105.
- Özergin, K., 1965. Anadolu Selçuklu Kervansarayları, Tarih Dergisi II, 15,20, 162.

- Özkarcı, M., 2014. Türk Kültür Varlıkları Envanteri: Niğde, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- Özmehmet, E., 2007. Avrupa ve Türkiye'deki Sürdürülebilir Mimarlık Anlayışına Eleştirel Bir Bakış, Yaşar Üniversitesi, E-Dergisi, 2,7, 7695.
- Öztuna, Y., 1983. Büyük Türkiye Tarihi, Ötüken Yayınevi, No. 10, İstanbul.
- Öztürk, A., 2015. Çocuklarda Ev ve Yakın Çevre Algısı Üzerine Bir İrdeleme, Yüksek Lisans Tezi, K.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Öztürker, H., 2012. Kervansaray Tipolojisinin Türk Coğrafi Sahasındaki Gelişimi Üzerine Bir Bakış, I. Uluslararası İğdır Sempozyumu, Sosyal Bilimler Bildiri Kitabı, 182-193.
- Rapoport, A., 1977. Human Aspects of Urban Form, Towards a Man-Environment Approach to Urban Form and Design, Pergamon Press, Ltd., Oxford, England.
- Rapoport, A., 1990. History and Precedent in Environmental Design, Plenum Press, New York.
- Sancak, I., Ö., 2013. Altınoluk Çam Mahallesi Kentsel Sit Alanında Geleneksel Doku ve Sıraodalar Sokakları İçin Koruma Yaklaşımı, Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Selçuk, M., 2006. Binaların Yeniden İşlevlendirilmesinde Mekânsal Kurgunun Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, S.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Seymen, G., 2019. Bir Kentsel Mekânın Bellek Üzerinden Var Edilme Biçim: Trabzon Hacıkasım Örneği, Yüksek Lisans Tezi, K.T.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Sönmez, A., L., 2010. Nitelikli Servisli Konutların (Residence) Sosyo-Kültürel Sürdürülebilirlik Boyutunun Kullanıcı Açısından İncelenmesi: Levent Loft Örneği, Yüksek Lisans Tezi, İ.T.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Sönmez, S., 2007. Ortaçağ Türk ve İslam Dünyasında Kervansaraylar (Hanlar Ribatlar), Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi, 15, 270-296.
- Taştan, A., 2010. Türkiye Selçuklu Zamanında Tokat ve Çevresindeki Kervansaraylar, Yüksek Lisans Tezi, T.C. Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.
- Tekeli, İ., 1996. Habitat II Konferansı Yazıları, T.C. Toplu Konut İdaresi Başkanlığı, Ankara.
- Tekeli, İ., 2001. Sürdürülebilirlik Kavramı Üzerinde İrdelemeler, Cevat Geray' a Armağan, Mülkiyeliler Birliği Yayınları, Ankara, 25 s.

- The World Commission on Environment and Development, 1987. Brundtland Raporu, Oxford University Press, Oxford.
- Turan, O., 1946. Selçuk Kervansarayları, Belleten, 10,39, 471- 496.
- Turan, R. ve Kırpık, G., 2007. Selçuklu Dönemi Türklerde Sosyal ve Ekonomik Hayat, Selçuklu Tarihi El Kitabı, Grafiker Yayınları, Ankara, 479-507 s.
- Tutulmaz, O., 2012. Sürdürülebilir Kalkınmanın Modellenmesi Üzerine Bir Değerlendirme, İİB Uluslararası Hakemli Akademik Sosyal Bilimler Dergisi, 3, 603-43.
- Tükel Yavuz, A., 1976. Anadolu'da Eşodaklı Selçuklu Hanları, O.D.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Dergisi, 2, 187-201.
- Uhlig, H., 2000. İpek Yolu, Çin ve Roma Arasında Eski Dünya Kültürü, çev. Alev Kırım, Okyanus Yayınları, İstanbul.
- Uluçam, A., 2009. Sultan Hanı, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Cilt 37, s. 503-504, İstanbul.
- Ünlü, A., 1998. Çevresel Tasarımda İlk Kavramlar, İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Baskı Atölyesi, İstanbul.
- Woodcraft, S., Hackett, T. ve Caistor-Arendar, L., 2011. Design for Social Sustainability: A framework for Creating Thriving New Communities, Young Foundation.
- Yaldız, E. ve Asatekin, N., G., 2016. Anıtsal Yapıların Kullanım Sürecinde Değerlendirilmesine Yönelik Bir Model Önerisi, METU Journal of the Faculty of Architecture, 33, 2.
- Yardımcı, S., 2006. İnsan-Doğa İlişkisi Ekseninde Derin Ekoloji ve Toplumsal Ekoloji, Yüksek Lisans Tezi, A.Ü., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yavuz, A., 1995. Anadolu Selçuklu Dönemi Kervansaraylarının Tipolojisi, IV. Milli Selçuklu Kültür ve Medeniyet Semineri Bildirileri, Konya, 183-198.
- Yetkin, S., K., 1965. İslam Mimarisi, Ankara Üniversitesi.
- Yılmaz, M. ve Keleş, R., 2004. Sustainable Housing Design and the Natural Environment, Ekistics and The New Habitat, 71, 427-429.
- Yürekli, F., 1977. Çevre Görsel Değerlendirmesine İlişkin Bir Yöntem Araştırması, Doktora Tezi, İ.T.Ü., İstanbul.
- Zülkadiroğlu, D., 2013. Mimari Cephe Temsillerinin Kullanıcı Algısına Etkisinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Kültür Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

URL-1, [www.gateofturkey.com/section/tr/275/4/turizm-turleri-ipek-yolu-anadolunun-ipek-yolu%20rotalari#prettyPhoto\[mixed\]/5/](http://www.gateofturkey.com/section/tr/275/4/turizm-turleri-ipek-yolu-anadolunun-ipek-yolu%20rotalari#prettyPhoto[mixed]/5/) Turizm Türleri. 12 Mart 2023.

URL-2, www.okuryazarim.com/ribat-i-melik-kervansarayi/), Ribat-ı Melik Kervansarayı. 12 Mart 2023.

URL-3, www.bedesten.net/kervansaraylar/168-ribati-mahi-kervansarayi.html, Ribat-ı Mahi Kervansarayı. 12 Mart 2023.

URL-4, www.selcuklumisasi.com Ribat-ı Anuşirvan. 12 Mart 2023.

URL-5, www.nigde.ktb.gov.tr/TR-74349/hanlar-bedestenler-ve-kervansaraylar.html, Selçuklu Kervansarayları. 12 Mart 2023.

URL-6, www.ilginarastirmalari.blogspot.com.tr Osmanlı Dönemi Ticaret Yol Haritası. 12 Mart 2023.

URL-7, www.ilginarastirmalari.blogspot.com.tr İpek Yolu, Han ve Kervansaraylar ve Güzergahta Bulunan Önemli Kentlerin Yol Haritası. 12 Mart 2023.

6. EKLER

EK-1: DEMOGRAFİK YAPI ANALİZİ ANKETLERİ

EK-2: AKSARAY ANKET SORULARI

EK-3: NEVŞEHİR ANKET SORULARI

EK-4: KAYSERİ ANKET SORULARI

EK-5: NİĞDE ANKET SORULARI

Ek-1: Demografik yapı analizi anketleri

1. Cinsiyetiniz nedir?

Kadın() Erkek()

2. Yaşınız kaçtır?

.....

3. Mesleğiniz nedir?

.....

4. Eğitim durumunuz nedir?

.....

5. Nerelisiniz?

.....

Ek-2: Aksaray anket soruları

İmgesel Niteliği Olan Binalarda Zaman İçinde Oluşan Fonksiyonel Değişimin Sosyal Ve Kültürel Sürdürülebilirlik Açısından İrdelenmesi Ve Algı Etkisi-Kapadokya Çevresi Kervansarayları Örneği Tercihiniz doğrultusunda İlgili kutucuğa X işareti koyunuz	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1. Bölgeye ulaşımın kolaylıkla sağlanıyor.					
2. Kervansaraya (özel taşıtla) ulaşım kolaydır.					
3. Kervansaray engelli bireylerin kullanımı için uygundur.					
4. Bölgenin tarihi dokusu yeterince korunuyor.					
5. Kervansaray, geçirdiği onarımla eski harabe görüntüsünden kurtulmuştur.					
6. Kervansarayın restore edilmiş olmasından memnunum.					
7. Kervansarayın tarihi dokusu korunuyor.					
8. Kervansarayı gezmek, geçmiş kültürlere merak oluşturuyor.					
9. Kervansaraya ait geçmiş dönem hikayeleri, efsaneleri insanların kervansarayı görmek istemesini sağlıyor.					
10. Kervansaraya girdiğimde tarihi atmosferi hissediyorum.					
11. Yapıya uzaktan bakmak kervansaray hakkında yeterli bilgi sahibi olmayı sağlıyor.					
12. Kervansarayın korunan fiziksel yapısı turistlere kültürümüzü (kervansaray kültürünü) tanıtıyor.					
13. Kervansarayda yapılan etkinlikler özellikle turistlere kültürümüzü tanıtıyor.					
14. Çocuklar tarihi bir yapı olan kervansarayı merak ediyor ve büyük ilgi gösteriyor.					
15. Kervansarayın yeni fonksiyonuyla kullanılıyor olması onu kervansaray olarak düşünmemi engelliyor.					

EK-2.'nin devamı

16. Kervansarayın yeni fonksiyonu ile kullanımda olmasından memnunum.					
17. Kervansaray görsel olarak çevreyle bir bütünlük oluşturuyor.					
18. Yapılan fonksiyonel değişikliklerden sonra yeni işleviyle kervansaray, ilçenin tanıtımına katkı sağlıyor.					
19. Yapılan fonksiyonel değişikliklerden sonra yeni işleviyle kervansaray, şehrin tanıtımına katkı sağlıyor.					
20. Kervansarayı yeni fonksiyonuyla bölge halkı sıklıkla kullanıyor.					
21. Kervansarayı yeni fonksiyonuyla turistler sıklıkla kullanıyor.					
22. Tarihi bir miras olan kervansarayın, şuanda farklı fonksiyonla da olsa kullanılıyor olması hiç kullanılmamasından daha iyidir.					
23. Kervansaray bölgenin eksik olan mekan ihtiyacını karşılıyor.					
24. Kervansarayın müze, sergi alanı ve özel etkinlikler için kullanılması ilçeye turizm sektöründe katkı sağlıyor.					
25. Kervansarayın turizme katkısı yerel halkın ekonomik kazanç elde etmesini sağlıyor.					
26. Kervansaraya yeni fonksiyonuyla pek çok ziyaretçinin gelmesi yöreyi sosyal açıdan hareketlendirdi.					
27. Kervansarayın özel etkinlik ve aktiviteler için kullanılması insanlara sosyalleşebilmek için olanak sağlıyor.					

Ek-3: Nevşehir anket soruları

İmgesel Niteliği Olan Binalarda Zaman İçinde Oluşan Fonksiyonel Değişimin Sosyal Ve Kültürel Sürdürülebilirlik Açısından İrdelenmesi Ve Algı Etkisi-Kapadokya Çevresi Kervansarayları Örneği Tercihiniz doğrultusunda İlgili kutucuğa X işareti koyunuz					
	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1. Bölgeye ulaşımın kolaylıkla sağlanıyor.					
2. Kervansaraya (özel taşıtla) ulaşım kolaydır.					
3. Kervansaray engelli bireylerin kullanımı için uygundur.					
4. Bölgenin tarihi dokusu yeterince korunuyor.					
5. Kervansaray, geçirdiği onarımla eski harabe görüntüsünden kurtulmuştur.					
6. Kervansarayın restore edilmiş olmasından memnunum.					
7. Kervansarayın tarihi dokusu korunuyor.					
8. Kervansarayı gezmek, geçmiş kültürlere merak oluşturuyor.					
9. Kervansaraya ait geçmiş dönem hikayeleri, efsaneleri insanların kervansarayı görmek istemesini sağlıyor.					
10. Kervansaraya girdiğimde tarihi atmosferi hissediyorum.					
11. Yapıya uzaktan bakmak kervansaray hakkında yeterli bilgi sahibi olmayı sağlıyor.					
12. Kervansarayın korunan fiziksel yapısı turistlere kültürümüzü (kervansaray kültürünü) tanıtıyor.					
13. Kervansarayda yapılan etkinlikler özellikle turistlere kültürümüzü tanıtıyor.					
14. Çocuklar tarihi bir yapı olan kervansarayı merak ediyor ve büyük ilgi gösteriyor.					
15. Kervansarayın yeni fonksiyonuyla kullanılıyor olması onu kervansaray olarak düşünmemi engelliyor.					

16. Kervansarayın yeni fonksiyonu ile kullanımda olmasından memnunum.					
17. Kervansaray görsel olarak çevreyle bir bütünlük oluşturuyor.					
18. Yapılan fonksiyonel değişikliklerden sonra yeni işleviyle kervansaray, ilçenin tanıtımına katkı sağlıyor.					
19. Yapılan fonksiyonel değişikliklerden sonra yeni işleviyle kervansaray, şehrin tanıtımına katkı sağlıyor.					
20. Kervansarayı yeni fonksiyonuyla bölge halkı sıklıkla kullanıyor.					
21. Kervansarayı yeni fonksiyonuyla turistler sıklıkla kullanıyor.					
22. Tarihi bir miras olan kervansarayın, şuanda farklı fonksiyonla da olsa kullanılıyor olması hiç kullanılmamasından daha iyidir.					
23. Kervansaray bölgenin eksik olan mekan ihtiyacını karşılıyor.					
24. Kervansarayın restore edilerek yaşam merkezi olarak kullanılması ilçeye turizm sektöründe katkı sağlıyor.					
25. Kervansarayın turizme katkısı yerel halkın ekonomik kazanç elde etmesini sağlıyor.					
26. Kervansaraya yeni fonksiyonuyla pek çok ziyaretçinin gelmesi yöreyi sosyal açıdan hareketlendirdi.					
27. Kervansarayın özel etkinlik ve aktiviteler için kullanılması insanlara sosyalleşebilmek için olanak sağlıyor.					

Ek-4: Kayseri anket soruları

İmgesel Niteliği Olan Binalarda Zaman İçinde Oluşan Fonksiyonel Değişimin Sosyal Ve Kültürel Sürdürülebilirlik Açısından İrdelenmesi Ve Algı Etkisi-Kapadokya Çevresi Kervansarayları Örneği Tercihiniz doğrultusunda İlgili kutucuğa X işareti koyunuz					
	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1. Bölgeye ulaşımın kolaylıkla sağlanıyor.					
2. Kervansaraya (özel taşıtla) ulaşım kolaydır.					
3. Kervansaray engelli bireylerin kullanımı için uygundur.					
4. Bölgenin tarihi dokusu yeterince korunuyor.					
5. Kervansaray, geçirdiği onarımla eski harabe görüntüsünden kurtulmuştur.					
6. Kervansarayın restore edilmiş olmasından memnunum.					
7. Kervansarayın tarihi dokusu korunuyor.					
8. Kervansarayı gezmek, geçmiş kültürlere merak oluşturuyor.					
9. Kervansaraya ait geçmiş dönem hikayeleri, efsaneleri insanların kervansarayı görmek istemesini sağlıyor.					
10. Kervansaraya girdiğimde tarihi atmosferi hissediyorum.					
11. Yapıya uzaktan bakmak kervansaray hakkında yeterli bilgi sahibi olmayı sağlıyor.					
12. Kervansarayın korunan fiziksel yapısı turistlere kültürümüzü (kervansaray kültürünü) tanıtıyor.					
13. Kervansarayda yapılan etkinlikler özellikle turistlere kültürümüzü tanıtıyor.					
14. Çocuklar tarihi bir yapı olan kervansarayı merak ediyor ve büyük ilgi gösteriyor.					
15. Kervansarayın yeni fonksiyonuyla kullanılıyor olması onu kervansaray olarak düşünmemi engelliyor.					

EK-4.'ün devamı

16. Kervansarayın yeni fonksiyonu ile kullanımda olmasından memnunum.					
17. Kervansaray görsel olarak çevreyle bir bütünlük oluşturuyor.					
18. Yapılan fonksiyonel değişikliklerden sonra yeni işleviyle kervansaray, ilçenin tanıtımına katkı sağlıyor.					
19. Yapılan fonksiyonel değişikliklerden sonra yeni işleviyle kervansaray, şehrin tanıtımına katkı sağlıyor.					
20. Kervansarayı yeni fonksiyonuyla bölge halkı sıklıkla kullanıyor.					
21. Kervansarayı yeni fonksiyonuyla turistler sıklıkla kullanıyor.					
22. Tarihi bir miras olan kervansarayın, şuanda farklı fonksiyonla da olsa kullanılıyor olması hiç kullanılmamasından daha iyidir.					
23. Kervansaray bölgenin eksik olan mekan ihtiyacını karşılıyor.					
24. Kervansarayın restore edilerek tarihi ve kültürel etkinlikler ve düğün salonu olarak kullanılması ilçeye turizm sektöründe katkı sağlıyor.					
25. Kervansarayın turizme katkısı yerel halkın ekonomik kazanç elde etmesini sağlıyor.					
26. Kervansaraya yeni fonksiyonuyla pek çok ziyaretçinin gelmesi yöreyi sosyal açıdan hareketlendirdi.					
27. Kervansarayın özel etkinlik ve aktiviteler için kullanılması insanlara sosyalleşebilmek için olanak sağlıyor.					

Ek-5: Niğde anket soruları

İmgesel Niteliği Olan Binalarda Zaman İçinde Oluşan Fonksiyonel Değişimin Sosyal Ve Kültürel Sürdürülebilirlik Açısından İrdelenmesi Ve Algı Etkisi-Kapadokya Çevresi Kervansarayları Örneği Tercihiniz doğrultusunda İlgili kutucuğa X işareti koyunuz	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1. Bölgeye ulaşımın kolaylıkla sağlanıyor.					
2. Kervansaraya (özel taşıtla) ulaşım kolaydır.					
3. Kervansaray engelli bireylerin kullanımı için uygundur.					
4. Bölgenin tarihi dokusu yeterince korunuyor.					
5. Kervansaray, geçirdiği onarımla eski harabe görüntüsünden kurtulmuştur.					
6. Kervansarayın restore edilmiş olmasından memnunum.					
7. Kervansarayın tarihi dokusu korunuyor.					
8. Kervansarayı gezmek, geçmiş kültürlere merak oluşturuyor.					
9. Kervansaraya ait geçmiş dönem hikayeleri, efsaneleri insanların kervansarayı görmek istemesini sağlıyor.					
10. Kervansaraya girdiğimde tarihi atmosferi hissediyorum.					
11. Yapıya uzaktan bakmak kervansaray hakkında yeterli bilgi sahibi olmayı sağlıyor.					
12. Kervansarayın korunan fiziksel yapısı turistlere kültürümüzü (kervansaray kültürünü) tanıtıyor.					
13. Kervansarayda yapılan etkinlikler özellikle turistlere kültürümüzü tanıtıyor.					
14. Çocuklar tarihi bir yapı olan kervansarayı merak ediyor ve büyük ilgi gösteriyor.					
15. Kervansarayın yeni fonksiyonuyla kullanılıyor olması onu kervansaray olarak düşünmemi engelliyor.					

EK-5.'n devamı

16. Kervansarayın yeni fonksiyonu ile kullanımda olmasından memnunum.					
17. Kervansaray görsel olarak çevreyle bir bütünlük oluşturuyor.					
18. Yapılan fonksiyonel değişikliklerden sonra yeni işleviyle kervansaray, ilçenin tanıtımına katkı sağlıyor.					
19. Yapılan fonksiyonel değişikliklerden sonra yeni işleviyle kervansaray, şehrin tanıtımına katkı sağlıyor.					
20. Kervansarayı yeni fonksiyonuyla bölge halkı sıklıkla kullanıyor.					
21. Kervansarayı yeni fonksiyonuyla turistler sıklıkla kullanıyor.					
22. Tarihi bir miras olan kervansarayın, şuanda farklı fonksiyonla da olsa kullanılıyor olması hiç kullanılmamasından daha iyidir.					
23. Kervansaray bölgenin eksik olan mekan ihtiyacını karşılıyor.					
24. Kervansarayın restore edilerek yaşam merkezi olarak kullanılması ilçeye turizm sektöründe katkı sağlıyor.					
25. Kervansarayın turizme katkısı yerel halkın ekonomik kazanç elde etmesini sağlıyor.					
26. Kervansaraya yeni fonksiyonuyla pek çok ziyaretçinin gelmesi yöreyi sosyal açıdan hareketlendirdi.					
27. Kervansarayın özel etkinlik ve aktiviteler için kullanılması insanlara sosyalleşebilmek için olanak sağlıyor.					

ÖZGEÇMİŞ

İlk ve orta öğrenimini Emlak Kredi İlköğretim Okulu'nda, lise eğitimini ise Hazım Kulak Anadolu Lisesi'nde tamamladı. 2013 yılında Trakya Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü'nde başlamış olduğu üniversite lisans öğreniminden 2017 yılında Mimar ünvanı ile mezun oldu. 2018 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimine başladı. Bir yıl hazırlık eğitiminden sonra, 2019 yılında yüksek lisans eğitimine başladı. 2020 yılı Bahar Dönemi'nde Yunanistan'ın Department of Architecture, University of Thessaly'de erasmus öğretim programı kapsamında bulundu. 2021 yılı temmuz ayında ZEHRA AĞIR MİMARLIK ofisini açtı. Halen çalışmaya devam etmektedir. İyi derecede İngilizce, orta derecede Almanca ve Yunanca bilmektedir.